

AUTEURS

Inti Soeterik
Jeroen Vlug
Ahmed Hamdi
Ruth Yohannes
Donya Yassine

Juli 2022

EEN VERKENNEND ONDERZOEK NAAR DE SAMENWERKING TUSSEN STICHTING URGENTE NODEN (SUN) NEDERLAND, SUN-NOODHULPBUREAUS EN ISLAMITISCHE- EN CHRISTELIJKE ORGANISATIES VAN GEMEENSCHAPPEN MET EEN MIGRATIEACHTERGROND TEN BEHOEVE VAN DE AANPAK VAN ARMOEDE, SCHULDEN EN URGENTE NODEN

NAUWE BANDEN, MEER EFFECT?!

Inhoud

	Samenvatting	4
1	Inleiding	7
1.1	Introductie	7
1.2	De maatschappelijke functie van religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond in Nederland	8
1.3	Onderzoeksfocus en vragen	9
1.4	Aanpak	10
1.5	Leeswijzer	11
2	Ervaringen, visies en doelen rondom armoedebestrijding, schulden en noodhulp	12
2.1	Ervaringen, visies en doelen van islamitische organisaties	12
2.1.1	Wat doen islamitische organisaties rondom armoede en waarom en hoe doen ze dat?	13
2.1.2	Welke uitdagingen of problemen komen islamitische organisaties tegen in de aanpak van armoede, schulden en urgente noden?	16
2.2	Ervaringen, visies en doelen van christelijke organisaties	17
2.2.1	Wat doen christelijke organisaties rondom armoede en waarom en hoe doen ze dat?	18
2.2.2	Welke uitdagingen of problemen komen christelijke organisaties tegen in de aanpak van urgente noden?	19
2.3	Ervaringen, visies en doelen van SUN-noodhulpbureaus	21
2.3.1	Wat doen SUN-noodhulpbureaus rondom noodhulp en waarom en hoe doen ze dat?	21
2.3.2	Welke uitdagingen of problemen komen SUN-noodhulpbureaus tegen in de aanpak van urgente noden?	23

3	Ervaringen met en visies op samenwerking bij noodhulp	25
3.1	Ervaringen met en visies van islamitische organisaties op samenwerking bij noodhulp	25
3.1.1	In hoeverre en op welke manier werken islamitische organisatie rondom urgente noden al samen met andere organisaties?	25
3.1.2	Ervaringen van islamitische organisaties met samenwerking met andere organisaties	26
3.2	Ervaringen met en visies van christelijke organisaties op samenwerking bij noodhulp	27
3.2.1	In hoeverre en op welke manier werken christelijke organisaties rondom urgente noden al samen met andere organisaties?	27
3.2.2	Ervaringen van christelijke organisaties met samenwerking met andere organisaties	27
3.3	Ervaringen met en visies van SUN-noodhulpbureaus op samenwerking bij noodhulp	28
3.3.1	In hoeverre en op welke manier werken noodhulpbureaus al samen met andere organisaties?	28
3.3.2	Ervaringen van SUN-noodhulpbureaus met samenwerking met andere organisaties	29
4	Visies op en wensen van de organisaties ten opzichte van samenwerking in de toekomst	30
4.1	Visies en wensen van islamitische organisaties t.o.v. samenwerking bij noodhulp in de toekomst	30
4.1.1	Visies op toekomstige samenwerking	30
4.1.2	Mogelijke vormen van toekomstige samenwerking	31
4.1.3	Aandachtspunten, voorwaarden en mogelijke knelpunten voor samenwerking	32
4.2	Visies op en wensen van christelijke organisaties t.o.v. samenwerking bij noodhulp in de toekomst	33
4.2.1	Visies op toekomstige samenwerking	33
4.2.2	Mogelijke vormen van toekomstige samenwerking	34
4.2.3	Aandachtspunten, voorwaarden en mogelijke knelpunten voor samenwerking	34
4.3	Visies op en wensen van SUN-noodhulpbureaus t.o.v. samenwerking bij noodhulp in de toekomst	35
4.3.1	Visies op toekomstige samenwerking	35
4.3.2	Mogelijke vormen van toekomstige samenwerking	36
4.3.3	Aandachtspunten, voorwaarden en mogelijke knelpunten voor samenwerking	36
5	Conclusies en aanbevelingen	39
5.1	Wat zijn de ervaringen, visies en doelen van de organisaties met de aanpak van armoede, schulden en urgente noden?	39
5.2	Welke ervaring is er al met samenwerking?	40
5.3	Hoe zou samenwerking in de toekomst er uit kunnen zien?	40
5.3.1	Gebieden en vormen van samenwerking	40
5.3.2	Aandachtspunten en voorwaarden voor toekomstige samenwerking	41
5.4	Aanbevelingen	43
	Literatuurlijst	46
	Bijlage 1 Overzicht deelnemende organisaties	48
	Bijlage 2 Topiclijsten	49
	Bijlage 3 Verslag kennis- en netwerkbijeenkomst 12 mei 2022	56

Samenvatting

Ruim 900 duizend huishoudens in Nederland leefden in 2020 onder de armoedegrens (CBS, 2021). Cijfers van de afgelopen jaren laten een daling in armoede zien (zie bijv. CBS, 2020), echter uit recent onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau blijkt dat armoede in Nederland de komende jaren waarschijnlijk weer zal toe zal nemen (Olsthoorn et al., 2020).

Om armoede nog effectiever te bestrijden wilde Stichting Urgente Noden Nederland (SUN Nederland) meer inzicht krijgen in hoe er meer samen kan worden gewerkt tussen SUN-noodhulpbureaus en religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond op lokaal en nationaal niveau.

Dit onderzoek verkent die behoefte. We hebben specifiek gekeken naar de samenwerking tussen SUN-noodhulpbureaus en christelijke- en islamitische organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond.

Onderzoeksvraag

De volgende hoofdvraag stond in dit onderzoek centraal:

Hoe kunnen armoede, schulden en urgente noden in Nederland effectiever bestreden worden door nauwere samenwerking tussen (diverse) islamitische en christelijke organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond enerzijds en SUN-noodhulpbureaus en SUN Nederland anderzijds?

Deze vraag is onderzocht aan de hand van het de volgende deelvragen :

a. Wat zijn de ervaringen, visies en doelen van de islamitische en christelijke organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond en de SUN-noodhulpbureaus met de aanpak van armoede, schulden en urgente noden?

- b. Welke ervaring is er bij deze partijen al met samenwerking (met elkaar)?
- c. Hoe zou (verdere/ meer) constructieve, duurzame en gelijkwaardige samenwerking tussen deze partijen er in de toekomst uit kunnen zien?
1. Aan wat voor een samenwerking denken de organisaties en SUN-noodhulpbureaus daarbij (op welke gebieden, welke vormen)?
 2. Wat zijn volgens deze organisaties en SUN-noodhulpbureaus aandachtspunten en voorwaarden in (verdere/ meer) samenwerking?

Aanpak van het onderzoek

Voor dit verkennende onderzoek is gekozen voor een kwalitatief onderzoeksdesign. Het onderzoek bestond uit de volgende vier stappen: 1) een beknopte literatuurstudie, 2) groepsgesprekken met vertegenwoordigers van islamitische en christelijke organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond, 3) individuele interviews met vertegenwoordigers van islamitische en christelijke organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond en met vertegenwoordigers van SUN-noodhulpbureaus, 4) een gezamenlijke bijeenkomst met vertegenwoordigers van islamitische en christelijke organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond en met vertegenwoordigers van SUN-noodhulpbureaus, SUN Nederland, Samen Kerk in Nederland (SKIN) en diverse andere organisaties.

Onder deelnemers aan het onderzoek bevinden zich, naast SUN-noodhulpbureaus, organisaties die christelijk ofwel islamitisch zijn (kerken, religieuze platforms, moskeeën en moskeekoepels), ofwel organisaties die een grote christelijke dan wel islamitische achterban hebben en die de doelgroepen goed kennen. De deelnemende organisaties zijn geworven via het

netwerk van SUN Nederland en Samen Kerk In Nederland¹ (SKIN), een koepelorganisatie voor en door internationale en migrantenkerken in Nederland en het Kennisplatform Inclusief Samenleven (KIS). Gezien voor dit onderzoek gewerkt is met een selecte steekproef (is op basis van vooraf gestelde criteria een bewuste selectie gemaakt van organisaties om te betrekken bij dit onderzoek) kan niet gesteld worden dat de bevindingen van dit onderzoek gelden voor de samenwerking tussen religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond en SUN-noodhulpbureaus in algemene zin. Wel geven de conclusies de richting aan waarop verdere/ meer samenwerking tussen deze organisaties verkend zou kunnen worden en waarmee daarbij rekening gehouden zou moeten worden.

Bevindingen

Wat zijn de ervaringen, visies en doelen van de verschillende organisaties met de aanpak van armoede, schulden en urgente noden?

Uit dit onderzoek komt naar voren dat de (diverse) islamitische en christelijke organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond en de SUN-noodhulpbureaus heel intrinsiek gemotiveerd zijn om mensen die in armoede verkeren te helpen. Er bestaat wat dit betreft een gezamenlijk doel.

Het onderzoek heeft een divers beeld opgeleverd van het werk dat de religieuze organisaties al realiseren daar waar het gaat om de aanpak van armoede, schulden en urgente noden. Zo hebben een paar organisaties landelijk een aparte stichting voor liefdadigheidswerk, waar aangesloten moskeeën en kerken mee samenwerken. Veel zelfstandige moskeeën en kerken hebben daarentegen geen structureel beleid voor de aanpak van armoede, schulden en urgente noden. De hulp die door moskeeën en kerken wordt geboden, is vaak niet structureel, maar wanneer er iemand in nood is, helpen leden uit de moskee en kerk elkaar. Ad hoc wordt door alle organisaties op individueel niveau wel hulp geboden door inzameling van geld en/of goederen. Dit gebeurt dan vaak vanuit individuen en niet vanuit de organisatie. Moskeeën en kerken doen zelfstandig al veel op het gebied van armoedebestrijding, schulden en noodhulp. Tegelijk ontbreekt het moskeeën en kerken vaak aan structurele organisatie en een netwerk dat hen kan versterken met financiële middelen en expertise.

De SUN-noodhulpbureaus die deelnamen aan dit onderzoek hebben, allen vergelijkbare visies, doelen en aanpak daar waar het gaat om armoedebestrijding en noodhulp. Het voornaamste doel van de SUN-noodhulpbureaus is het bieden van financiële noodhulp aan mensen die zich in een situatie van financiële nood bevinden. De noodhulp bestaat uit een gift of renteloze lening. De noodhulp wordt geboden aan mensen in een bepaalde situatie voor wie op het moment geen andere voorzieningen beschikbaar zijn. Hulp- en dienstverleners doen de aanvraag bij een noodhulpbureau tot ondersteuning voor hun cliënt met urgente noden. Naast het bieden van noodhulp draagt een aantal noodhulpbureaus ook bij aan preventie en stimuleren zij het gebruik van bestaande voorzieningen. Een aantal bureaus zet zich daarnaast ook in voor advisering, bijvoorbeeld van hulp- en dienstverleningsinstanties over wet- en regelgeving en signalering, bijvoorbeeld signalering van veel voorkomende problematiek de gemeente. Samenwerking tussen instanties is voor de aanpak van noodhulpbureaus essentieel. Zo wordt er nu al intensief samengewerkt met hulp- en dienstverleningsinstanties, gemeentes en fondsen.

Welke ervaring is er al met samenwerking in het algemeen, en met SUN Nederland en SUN-noodhulpbureaus of islamitische en christelijke organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond in het bijzonder?

De meeste islamitische en christelijke organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond werken al samen met andere organisaties. Dit is voor de lokale organisaties echter meer een samenwerking op incidentele basis. De koepels werken wel meer structureel samen met andere organisaties.

SUN-noodhulpbureaus werken samen met veel verschillende organisaties en instanties, waaronder de gemeente, fondsen en hulp- en dienstverleningsinstanties. Er wordt echter nog niet structureel samengewerkt tussen de SUN-noodhulpbureaus die meededen aan dit onderzoek en islamitische en christelijke organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond. Er bestaat over het algemeen nog een wederzijdse onbekendheid over wat de andere organisaties doen in de bestrijding van armoede, schulden en urgente noden. Twee kerken hebben in specifieke projecten wel eerder samengewerkt met een SUN noodhulpbureau (een bureau dat niet deelnam aan dit onderzoek) en één islamitische koepel werkt samen met SUN Nederland op bestuursniveau.

Alle organisaties staan enthousiast tegenover het verkennen van (verdere, meer) mogelijkheden tot samenwerking in de bestrijding van armoede, schulden en urgente noden in de toekomst.

¹ Zie: Samen Kerk In Nederland (SKIN) (skinkerken.wixsite.com).

Hoe zou (verdere, meer) constructieve, duurzame en gelijkwaardige samenwerking in de toekomst er uit kunnen zien?

Alle religieuze organisaties in dit onderzoek zien, als ze horen over SUN-noodhulpbureaus en wat deze doen, potentiële meerwaarde in samenwerking. Ook zijn deze religieuze organisaties geïnteresseerd om verder in gesprek te gaan met SUN Nederland en te horen wat zij doen. Ook de SUN-noodhulpbureaus staan positief tegenover het verkennen van mogelijkheden tot samenwerking met religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond. De potentiële meerwaarde van het bundelen van krachten in het bestrijden van armoede, schulden en het bieden van noodhulp wordt door al deze partijen gezien. Samenwerking zou het wellicht mogelijk maken nog meer mensen, en ook meer onzichtbare groepen, die in urgente financiële nood verkeren te bereiken. Ook zou samenwerking het mogelijk kunnen maken de rollen, die organisaties kunnen spelen bij armoedebestrijding en noodhulp, door te ontwikkelen en duidelijk te krijgen wie wat doet en hoe organisaties elkaar kunnen aanvullen en ondersteunen. Kortom, de uitkomsten van dit onderzoek laten zien dat het de moeite waard is de mogelijkheden tot verdere/ meer samenwerking verder te verkennen.

De religieuze organisaties zijn geïnteresseerd om verschillende vormen van samenwerking met SUN-noodhulpbureaus en SUN Nederland te verkennen zoals: samen steun (financieel of in natura) geven aan behoeftigen; onderlinge financiële ondersteuning of ondersteuning in natura; samen projecten uitvoeren, en; gezamenlijk verzorgen van trainingen en uitwisseling van informatie. Uit de gesprekken met de noodhulpbureaus blijkt dat niet al deze activiteiten aansluiten bij de activiteiten en doelen die centraal staan in het werk van SUN-noodhulpbureaus en SUN Nederland. Vanuit de SUN-noodhulpbureaus wordt in eerste instantie gedacht aan samenwerking in de vorm van religieuze organisaties die aanvragen bij hen indienen voor mensen uit de gemeenschap.

Deelnemers vanuit zowel de religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond en de SUN-noodhulpbureaus benoemen een aantal aandachtspunten en voorwaarden die zij voorzien in samenwerking met elkaar. Wij identificeerden aan de hand van de input van de partijen acht aandachtspunten en voorwaarden, namelijk:

- Tijd nemen om elkaar te leren kennen als eerste stap.
- Samenwerking tussen verschillende typen organisaties vergt dat je van elkaar weet hoe je georganiseerd bent, en hoe je te werk gaat.
- Samenwerking tussen verschillende typen organisaties vergt dat organisaties goed zicht hebben op de sociale kaart.

- Financiële uitdagingen en afspraken.
- Hulp aan mensen die geen Nederlandse papieren hebben.
- Cultuur en diversiteits sensitiviteit.
- Erkenning, gelijkwaardigheid en wederzijdsheid.
- Capaciteit.

Aanbevelingen

Op basis van de conclusies van dit verkennende onderzoek zijn wij tot een aantal aanbevelingen gekomen die belangrijk zijn om mee te nemen in de verdere verkenning van samenwerking tussen religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond, SUN-noodhulpbureaus en SUN Nederland in de ondersteuning bij armoede, schulden en urgente noden:

- Verken de mogelijkheden tot samenwerking verder en kijk daarbij vooral naar verschillende vormen van samenwerking.
- Neem de tijd voor deze verkenning.
- Benut in de verdere verkenning de kennis, ervaring en expertise die aanwezig is bij verschillende (religieuze- interreligieuze en niet-religieuze) koepelorganisaties.
- Hou bij het verder verkennen van mogelijkheden voor toekomstige samenwerking goed rekening met de verschillende typen organisaties.
- Verken de mogelijkheid een formele hulpverlener te verbinden aan een aantal koepels zodat die kan fungeren als intermediair tussen lokale, kleinere, meer informele organisaties, hulp- en dienstverleningsinstellingen en noodhulpbureaus.

1.1 Introductie

Ruim 900 duizend huishoudens in Nederland leefden in 2020 onder de armoedegrens² (CBS, 2021). Zo'n 100 duizend van deze huishoudens komen jaarlijks in financiële nood terecht (SUN Nederland, 2022). Cijfers van de afgelopen jaren laten een daling in armoede zien (zie bijv. CBS, 2020), echter uit recent onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau blijkt tevens dat armoede in Nederland de komende jaren waarschijnlijk weer zal toe zal nemen (Olsthoorn et al., 2020). Een recente ontwikkeling is energiearmoede, waar meer dan een half miljoen van de huishoudens in Nederland mee te maken heeft (TNO, 2021). En ook de algehele recente prijsstijging maakt dat momenteel een groeiend aantal huishoudens in de financiële problemen komt (Nibud, 2022).

Armoede heeft individuele en maatschappelijke gevolgen. Zo kan op individueel niveau armoede je gezondheid negatief beïnvloeden. Op individueel niveau kan armoede veel stress teweeg brengen die vervolgens gevolgen heeft voor de fysieke, sociale en mentale ontwikkeling van volwassenen en kinderen (Conger, 2007). Ook kan de stress die bij leven in armoede komt kijken ervoor zorgen dat mensen in de overlevingsstand raken, waardoor ze niet meer of maar beperkt ruimte hebben om na te denken over hun toekomstperspectief (Vijlbrief & van Mourik, 2020). Daarnaast kan het leven in armoede tot sociale isolatie leiden, gezien participeren in sociale activiteiten meestal geld kost (CBS, 2021).

Laagopgeleiden, eenoudergezinnen, mensen met een migratieachtergrond, bijstandsontvangers en alleenstaanden onder de 65 jaar oud maken een grotere kans om in de armoede te belanden (CBS, 2021). Bijna 12 procent van de huishoudens

met een niet-westerse migratieachtergrond³ moest in 2020 rondkomen van een laag inkomen. Onderzoek laat zien dat burgers met een niet-westerse migratieachtergrond een kwetsbare maatschappelijke positie hebben, omdat ze gemiddeld een lager opleidingsniveau hebben en gemiddeld vaker te maken hebben met discriminatie op de arbeidsmarkt (Wildeboer Schut & Hoff, 2016; SCP, 2021). Tevens komen mensen met een niet-westerse migratieachtergrond van de eerste generatie, en specifiek mensen die gevlucht zijn, vaker in een situatie van uitkeringsafhankelijkheid (Hulst, Hoff & Schut & Goderis 2019). Van de laatste groep zijn dit voornamelijk mensen uit Syrië, Eritrea, Somalië, Irak en Afghanistan. Onder de drie grootste niet-westerse minderheidsgroepen in Nederland komt armoede onder Marokkaanse-Nederlanders bij 17% voor, onder Turkse-Nederlanders bij 13%, en onder Surinaamse-Nederlanders bij 8%. Daarnaast bestaat onder Nederlanders met een Antilliaanse achtergrond ook bij 13% armoede (Hoff, van Hulst, Wildeboer Schut & Goderis, 2019).

Als wordt gekeken naar religieuze groepen dan schatten vertegenwoordigers van migrantenkerken dat 30% tot 50% van de leden armoede kennen (Noordegraaf, 2010, geciteerd in Davelaar, Martins, & van Troostwijk, 2012). Het gaat hierbij vaak om migranten die nog maar kort in Nederland zijn en een hoge uitkeringsafhankelijkheid hebben (Hoff et al., 2019).

² Volgens de armoededefinitie van het CBS leeft een huishouden in armoede wanneer het besteedbaar inkomen van het huishouden onder de lage-inkomensgrens ligt. Het huishouden beschikt dan over onvoldoende middelen om een bepaald minimaal consumptieniveau te bereiken (CPB, 2021).

³ We houden hier de term aan die in de bron waarnaar verwezen wordt, wordt gebruikt. Dat doen we als in de bron niet wordt aangegeven om welke specifieke groepen het gaat. Tot voor kort werd bij het verwijzen naar migratieachtergrond in veel publicaties een onderscheid gemaakt tussen westerse- en niet-westerse migratieachtergrond. De vier grootste niet-westerse groepen waar dan vaak aan werd gerefereerd waren mensen met een Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse achtergrond. De definitie van het CBS voor een niet-westerse migrant is een persoon met als migratieachtergrond een van de landen in Afrika, Latijns-Amerika en Azië (exclusief Indonesië en Japan) Of Turkije. Het CBS hanteert sinds 2022 een nieuwe indeling van de bevolking naar herkomst: <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2022/nieuwe-indeling-bevolking-naar-herkomst>. Wanneer wij eigen onderzoek doen en uitkomsten daarvan delen verkiest KIS bij de duiding van migratieachtergronden zo specifiek mogelijk te zijn.

Er zijn verschillende organisaties en instanties in Nederland die zich met armoedeproblematiek bezighouden. Zo zijn er bijvoorbeeld welzijnsorganisaties en particuliere fondsen, die zich inzetten voor preventie en het doorbreken van intergenerationele overdracht van armoede en voor het aanpakken van armoede. Ook vanuit de overheid bestaan verschillende maatregelen die zouden moeten zorgen voor bestaanszekerheid voor alle huishoudens. Zo bestaat er vanuit het rijk een systeem van toeslagen waardoor basisbehoeften zoals een woning, zorg en kinderopvang voor iedereen toegankelijk zouden moeten blijven.⁴ Hiernaast zorgen gemeenten met hun eigen armoedebeleid voor steun aan mensen met een laag inkomen. Dit gebeurt bijvoorbeeld via de algemene bijstand en de bijzondere bijstand.

Ondanks de inzet van de overheid op bestaanszekerheid voor alle huishoudens en inzet van verschillende organisaties en instanties op preventie en het doorbreken van intergenerationele overdracht van armoede komen er nog steeds in Nederland mensen in financiële nood terecht (Olsthoorn et al., 2020). Jaarlijks zijn dat in Nederland ruim 100 duizend huishoudens (SUN Nederland, 2022).

DOEL VAN DIT VERKENNENDE ONDERZOEK

Verschiedende organisaties ondersteunen mensen die in een financiële noodsituatie terechtkomen in natura of financieel. Dit onderzoek gaat specifiek over twee typen organisaties: Noodhulpbureaus die samenwerken met Stichting Urgente Noden Nederland (SUN Nederland)⁵ en religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond.

Vanuit SUN-noodhulpbureaus bestaat veel samenwerking met Nederlandse kerken. Het Nederlandse religieuze landschap is de afgelopen decennia echter veranderd. De van oudsher Nederlandse kerken krimpen, terwijl religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond groeiende zijn. Dit is, daar waar het om christelijke- en islamitische gemeenschappen met een migratieachtergrond gaat, terug te zien in de groei van het aantal migrantenkerken en moskeeën in Nederland. Veel religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond werken samen met verschillende andere (religieuze en niet-religieuze) organisaties (Nhass & Vlug, 2022). Bij SUN Nederland leeft echter het idee dat er niet of nauwelijks sprake is van een structurele vorm van samenwerking tussen SUN-noodhulpbureaus en religieuze organisaties van gemeen-

schappen met een migratieachtergrond, zoals migrantenkerken en moskeeën. Tegelijk is de indruk van SUN Nederland dat er wel veel mensen met een migratieachtergrond ondersteund worden met een gift of renteloze lening door SUN-noodhulpbureaus.⁶ De samenwerking tussen SUN-noodhulpbureaus en religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond zou dan ook volgens deze organisatie de potentie hebben om te worden versterkt. Door samenwerking zou de complexe problematiek rondom armoede en schulden en urgente noden effectiever aangepakt kunnen worden. Het doel van dit verkennende onderzoek van Kennisplatform Inclusief Samenleven is om mogelijkheden voor deze samenwerking tussen SUN-noodhulpbureaus en religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond omtrent armoede, schulden, urgente noden te verkennen. Daarbij gaat de focus specifiek uit naar samenwerking met christelijke- en islamitische gemeenschappen met een migratieachtergrond via migrantenkerken en moskeeën.

Alvorens verder in te gaan op de specifieke focus van dit onderzoek, gaan wij in de volgende paragraaf kort in op de maatschappelijke functie van religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond in Nederland, specifiek migrantenkerken en moskeeën.

1.2 De maatschappelijke functie van religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond in Nederland

In Nederland bestaan veel en veel verschillende religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond. Naast dat migrantenkerken en moskeeën een plek zijn waar mensen, vaak in hun eigen taal, hun geloof kunnen belijden, vervullen de organisaties verschillende rollen, zowel voor mensen uit dezelfde (geloofs- en/of cultuur- en/of taal) gemeenschap als in de samenleving. Zo bieden migrantenkerken en moskeeën een thuis voor mensen die net in Nederland zijn en bijvoorbeeld geen familie in de buurt hebben wonen. Voor sommige mensen is de kerk of moskee de eerste toegang tot een sociaal netwerk. Zo kunnen kinderen er vaak weekendonderwijs ontvangen. Ook kunnen jongeren die alleenstaand zijn en waarvan de ouders niet of soms pas veel later naar Nederland komen, in kerken en moskeeën steun krijgen die hen helpt om structuur te geven aan een nieuw leven in Nederland. Daarnaast kan, mede vanwege de taal, binnen de migrantenkerk en moskee vaak makkelijker eerste psychologische steun geboden worden wanneer mensen

4 Armoede verminderen | Armoedebestrijding | Rijksoverheid.nl.

5 Voor de leesbaarheid wordt verder in dit rapport verwezen naar 'SUN-noodhulpbureaus', of wanneer uit de alinea en/of paragraaf al duidelijk is dat het om een noodhulpbureau gaat die samenwerkt met SUN Nederland. Voor meer informatie over SUN Nederland zie: [Over SUNN - SUN Nederland](#).

6 Verkennend gesprek met Nathalie Boerebach, directeur Stichting Urgente Noden Nederland (SUNN).

het emotioneel moeilijk hebben. Ook vervullen migrantenkerken en moskeeën soms een gidsfunctie en bieden zij ondersteuning bij integratie en participatie. Zo kunnen leiders van migrantenkerken en moskeeën mensen helpen wegwijz te worden in Nederland en indien nodig doorverwijzen naar officiële instanties zoals een gemeentelijk loket of de gezondheidszorg (van der Sar & Visser, 2006). Migrantenkerken en moskeeën bieden ook educatieve activiteiten aan zoals taalles en voorlichting over de Nederlandse politiek en gezondheidszaken, soms in samenwerking met andere organisaties of instellingen zoals de GGD. Tevens bieden migrantenkerken en moskeeën psychologische, sociale of maatschappelijke steun aan mensen tijdens moeilijke gebeurtenissen zoals ziekte, overlijden en rouw, bijvoorbeeld door middel van pastorale begeleiding en rouwbegeleiding.

Uit bovenstaande blijkt dat migrantenkerken en moskeeën dus niet alleen een ontmoetingsplek voor mensen zijn die eenzelfde religie en/of taal en/of cultuur delen, maar ook een brugfunctie kunnen vervullen in de Nederlandse samenleving (van der Sar, Lomb-Visser & Boender, 2008).

Onderzoek wijst uit dat mensen met een religieuze binding meer dan gemiddeld participeren in de samenleving, actiever zijn in informele hulp en zorg, meer doneren dan gemiddeld aan goede doelen en vaker actief zijn als vrijwilliger (Van den Toorn, Davelaar, Hamdi, Reches & van Keulen, 2020; Nhass & Vlug, 2022). Zowel binnen de christelijke als de islamitische traditie zijn naastenliefde en armenzorg altijd belangrijke pijlers geweest. Binnen de christelijke traditie is het financieel steunen van projecten of activiteiten voor mensen in kwetsbare posities belangrijk en normaal en vergelijkbaar is *zakaat* een belangrijke zuil binnen het islamitische geloof. Vanuit de christelijke en islamitische gemeenschappen met een migratieachtergrond wordt dan ook veel directe, informele hulp geboden. Zowel aan mensen van de geloofsgemeenschap als daarbuiten, die bij de kerken en moskeeën aankloppen om financiële hulp, bijvoorbeeld om een huisuitzetting te voorkomen. Deze financiële hulp wordt over het algemeen opgebracht door de kerk, het gebedshuis en/of de geloofsgemeenschap zelf. Deze religieuze organisaties vervullen dan een meer informele eerstelijns rol op het gebied van financiële hulp voor mensen in nood. Naast hulp aan mensen in Nederland dragen veel migrantenkerken en moskeeën ook bij aan de ontwikkeling van het land van herkomst door bijvoorbeeld geld in te zamelen voor een lokale kerk of andere ontwikkelingsprojecten (de Hart & van Houwelingen, 2018).

Sommige religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond werken in hun maatschappelijke activiteiten al veel samen met reguliere instanties zoals zorginstellingen (Nhass & Vlug, 2022), terwijl andere organisaties veelal

zelfstandig werken. Volgens het onderzoek van Van den Toorn en collega's (2018) blijft een deel van deze organisaties zelfstandig opereren doordat zij geen kennis hebben over reguliere hulpverlening. Dat zie je bij kerken met leden die nog niet zo lang in Nederland zijn gevestigd zoals Afrikaanse kerken, maar het komt ook voor bij islamitische en hindoeïstische verenigingen. Andersom laat onderzoek zien dat ambtenaren ook niet altijd weten waar religieuze organisaties zich mee bezighouden en waarop ze met elkaar zouden kunnen samenwerken. Professionele organisaties zien vrijwilligersorganisaties soms als concurrent en dat kan de samenwerking negatief beïnvloeden. Volgens religieuze organisaties kunnen vrijwilligers meer tijd besteden aan het bezoeken van mensen, waardoor ze een mooie aanvulling zijn op de reguliere hulpverlening (Van den Toorn et al., 2018).

1.3 Onderzoeksfocus en vragen

Voortkomend uit de hierboven geschetste context bestond bij SUN Nederland de behoefte om meer inzicht te krijgen in of, en zo ja op welke wijze, de verbinding kan worden gelegd op zowel lokaal als nationaal niveau tussen SUN-noodhulpbureaus en SUN Nederland enerzijds en religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond anderzijds, met het doel om samen te werken aan vraagstukken op het gebied van armoede, schulden en urgente noden in Nederland. Omdat het onderwerp aansluit bij de thematiek van het Kennisplatform Inclusief Samenleven (KIS)⁷ is de vraag van SUN Nederland opgepakt als een Portaalproject⁸. Voor de uitvoer van het project is tevens samenwerking gezocht met de koepelorganisatie Samen Kerk in Nederland (SKIN), gezien de behoefte om mogelijkheden tot meer samenwerking te verkennen ook bij deze organisatie bestond.⁹

Dit verkennend onderzoek richt zicht op het beantwoorden van de volgende vraag:

Hoe kunnen armoede, schulden en urgente noden in Nederland effectiever bestreden worden door nauwere samenwerking tussen (diverse) islamitische en christelijke organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond enerzijds en SUN-noodhulpbureaus en SUN Nederland anderzijds?

7 Kennisplatform Inclusief Samenleven (kis.nl).

8 Het portaal van KIS heeft de realisatie van dit project mogelijk gemaakt. Hiernaast is er vanuit SUN Nederland een aanvullende financiële bijdrage geleverd.

9 SKIN is een landelijke koepelorganisatie voor en door internationale en migrantenkerken in Nederland, zie: <https://skinkerken.wixsite.com/skin>.

Om bovenstaande vraag te beantwoorden zijn de volgende deel-vragen meegenomen in dit onderzoek:

- a. Wat zijn de ervaringen, visies en doelen van de islamitische en christelijke organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond en de SUN-noodhulpbureaus met de aanpak van armoede, schulden en urgente noden?
- b. Welke ervaring is er bij deze partijen al met samenwerking (met elkaar)?
- c. Hoe zou (verdere/ meer) constructieve, duurzame en gelijkwaardige samenwerking tussen deze partijen er in de toekomst uit kunnen zien?
 1. Aan wat voor een samenwerking denken de organisaties en SUN-noodhulpbureaus daarbij (op welke gebieden, welke vormen)?
 2. Wat zijn volgens deze organisaties en SUN-noodhulpbureaus aandachtspunten en voorwaarden in (verdere/ meer) samenwerking?

1.4 Aanpak

Voor dit onderzoek is gekozen voor een kwalitatief onderzoeks-design, omdat het doel van dit onderzoek was om ervaringen, visies en praktijkvoorbeelden op te halen. Het betreft een kleinschalig, verkennend onderzoek. Het project had een looptijd van acht maanden en bestond uit vier stappen: 1) een beknopte literatuurstudie, 2) groepsgesprekken met vertegenwoordigers van islamitische en christelijke organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond, 3) individuele interviews met vertegenwoordigers van islamitische en christelijke organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond en met vertegenwoordigers van SUN-noodhulpbureaus, 4) een gezamenlijke bijeenkomst met vertegenwoordigers van islamitische en christelijke organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond en met vertegenwoordigers van SUN-noodhulpbureaus, SUN Nederland, Samen Kerk in Nederland (SKIN) en diverse andere organisaties.

De verschillende stappen lichten we hieronder kort toe.

Wij zijn gestart met een beknopte literatuurstudie over armoede, schulden en noodhulp en samenwerking tussen levensbeschouwelijke organisaties en reguliere instanties. Het doel van de literatuurstudie was om zicht te krijgen op wat er bekend is over de rol van migrantenkerken en moskeeën in relatie tot armoedebestrijding, schulden en noodhulp en wat er al bekend is over samenwerking tussen deze organisaties en andere organisaties en instanties op dit gebied in Nederland. Eerst is literatuur verzameld via Google en Google Scholar. Daarbij is een combinatie

van de volgende zoektermen gebruikt: samenwerking, noodhulp, migrantenorganisaties, functies migrantenorganisaties, levensbeschouwelijke organisaties en armoede. Van de literatuur die het meest bruikbaar leek, zijn vervolgens aanvullend de referenties nagetrokken om te kijken of daar nog bruikbare bronnen tussen zaten, ook wel de zogeheten sneeuwbal methode genoemd. Naast peer reviewed artikelen (artikelen die voor publicatie door andere wetenschappers op kwaliteit en waarde beoordeeld zijn), zijn documenten van organisaties bekeken die zich bezighouden met het onderwerp armoede, schulden en urgente noden.

Binnen dit onderzoek richten we ons op de samenwerking tussen islamitische en christelijke organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond en SUN-noodhulpbureaus. De islamitische en christelijke organisaties en de SUN-noodhulpbureaus die hebben deelgenomen aan de interviews en de gezamenlijke bijeenkomst zijn geworven via het netwerk van SUN Nederland en Samen Kerk in Nederland (SKIN), een koepelorganisatie voor en door internationale en migrantenkerken in Nederland en het Kennisplatform Inclusief Samenleven (KIS). Onder deelnemers aan het onderzoek bevinden zich, naast SUN-noodhulpbureaus, organisaties die christelijk ofwel islamitisch zijn (kerken, religieuze platforms, moskeeën en moskeekoepels), ofwel organisaties die een grote christelijke dan wel islamitische achterban hebben en die de doelgroepen goed kennen. Voor een overzicht van de organisaties die hebben deelgenomen zie bijlage 1.

Er is gewerkt met een selecte steekproef: op basis van vooraf gestelde criteria is een bewuste selectie gemaakt van organisaties en bureaus om te betrekken bij het onderzoek. We kunnen op basis van dit onderzoek dan ook geen algemene uitspraken doen over (mogelijkheden tot) samenwerking tussen islamitische en christelijke organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond en SUN-noodhulpbureaus en SUN Nederland rondom noodhulp. Tegelijkertijd kunnen alle ervaringen, wensen en visies die aan de hand van dit onderzoek in kaart gebracht worden beschouwd worden als waardevol voor de verdere verkenning van mogelijkheden tot samenwerking en de waarde daarvan.

Onder de door ons geïnterviewde organisaties zitten ook enkele interreligieuze en niet-religieuze koepels. Deze organisaties houden zich vaak niet (of slechts beperkt) direct bezig met noodhulp, maar wel met de problematiek van armoede en staan in goed contact met hun achterban. Daarom zijn deze organisaties, op aanraden van SUN Nederland, ook meegenomen in dit verkennende onderzoek.

Als tweede stap in het onderzoek hebben we twee groeps-gesprekken georganiseerd met zes islamitische- en vijf christelijke organisaties. Vervolgens zijn twaalf individuele interviews afgenomen, waarvan vier met islamitische organisaties, vier met christelijke organisaties en vier interviews met SUN-noodhulpbureaus. Het doel van de gesprekken was om zicht te krijgen op de ervaringen en visies en wensen van deze organisaties op armoedebestrijding, noodhulp en samenwerking. De groepsgesprekken vonden online via MS Teams plaats en de interviews hebben zowel online als fysiek plaatsgevonden. Tot slot zijn de eerste onderzoeksbevindingen gedeeld tijdens een kennis- en netwerkbijeenkomst georganiseerd door SUN Nederland. Deze bijeenkomst werd, naast door betrokkenen vanuit SUN Nederland, SKIN en KIS, bijgewoond door vertegenwoordigers van verschillende islamitische en christelijke organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond en vertegenwoordigers van SUN-noodhulpbureaus. Het doel van de kennis- en netwerkbijeenkomst was tweeledig. Ten eerste was het doel de eerste onderzoeksresultaten te delen. Ten tweede bood de bijeenkomst de mogelijkheid tot netwerken tussen de verschillende organisaties en het leggen van lijntjes die wellicht kunnen leiden tot nieuwe samenwerkingen in de toekomst (zie bijlage 3 voor het verslag van deze bijeenkomst).

1.5 Leeswijzer

Deze rapportage gaat eerst in op de ervaringen, visies en doelen van islamitische organisaties, christelijke organisaties en SUN-noodhulpbureaus met de aanpak van armoede, schulden en urgente noden (hoofdstuk 2). In het derde hoofdstuk beschrijven we de ervaringen en visies van de verschillende organisaties op samenwerking in de aanpak van armoede, schulden en urgente noden (hoofdstuk 3). Vervolgens gaan we in op de visies en wensen van organisaties met betrekking tot samenwerking hieromtrent in de toekomst (hoofdstuk 4). In hoofdstuk vijf sluiten we af met conclusies en aanbevelingen.

2

Ervaringen, visies en doelen rondom armoedebestrijding, schulden en noodhulp

In dit hoofdstuk gaan we in op de ervaringen, visies en doelen van SUN-noodhulpbureaus, christelijke en islamitische organisaties omtrent armoede, schulden en noodhulp. Eerst komen de islamitische organisaties aan het woord (2.1), vervolgens de christelijke organisaties (2.2), en tot slot gaan we in op de ervaringen, visies en doelen van de SUN-noodhulpbureaus (2.3).

2.1 Ervaringen, visies en doelen van islamitische organisaties

In deze paragraaf gaan we in op de ervaringen, visies en doelen van islamitische organisaties omtrent armoede, schulden en urgente noden.¹⁰ In paragraaf 2.1.1. besteden we aandacht aan hoe deze organisaties hun eigen rol zien in het aanpakken van deze problematiek, maar ook wat zij doen in termen van preventie, signalering en doorverwijzing. Daarnaast kijken we naar welke activiteiten islamitische organisaties reeds uitvoeren, hoe zij fondsen werven, wie de doelgroepen zijn en welke hulpvragen behandeld worden. Tot slot besteden we aandacht aan de aard en frequentie van de hulp en of de hulp lokaal, nationaal of internationaal gericht is. In paragraaf 2.1.2. gaan we in op de mogelijke uitdagingen, problemen of obstakels die voor deze organisaties spelen als het gaat om armoedebestrijding, schulden en noodhulp. Om een duidelijker beeld van de context te hebben waarin dit onderzoek plaatsvindt openen we met een schets van het moskeelandschap in Nederland.

¹⁰ Het beeld dat hier omschreven wordt is een voorzichtig eerste beeld o.b.v. interviews en groepsgesprekken met diverse lokale moskeeën en moskeekoepels van verschillende omvang. Gezien de verkennende aard van dit onderzoek is enige voorzichtigheid geboden in het trekken van conclusies. Bovendien kunnen deze uitkomsten, gezien de selecte steek niet direct als algemeen beeld beschouwd worden.

HET MOSKEELANDSCHAP IN NEDERLAND

Er zijn circa 500 moskeeën verspreid over Nederland.¹¹ De meeste hiervan zijn te vinden in de Randstad, maar ook in de overige delen van het land zijn veel moskeeën gevestigd. In Nederland zijn de meeste moskeeën van oudsher onder te verdelen langs etnisch-culturele lijn. Veruit de meeste moskeeën zijn gesticht en worden primair bezocht door moslims met een migratieachtergrond vanuit Marokko of Turkije. Daarnaast zijn er nog enkele tientallen moskeeën van moslims met een migratieachtergrond vanuit andere landen (zoals Suriname, Indonesië of Somalië) of moskeeën die niet verbonden zijn aan een specifieke etnisch-culturele groep.

Het moskeelandschap in Nederland is redelijk divers en kent ook verschillende wijzen van onderlinge organisatie en verbondenheid. Ten behoeve van deze verkenning is een belangrijk aspect om rekening mee te houden dat er duidelijke verschillen bestaan in organisatievorm en -graad tussen de Turks-Nederlandse, Marokkaans-Nederlandse en andere soorten moskeeën en moskeekoepels. In het kort spelen (landelijke) koepelorganisaties bij Turks-Nederlandse moskeeën een centrale rol en bij Marokkaans-Nederlandse en andere moskeeën juist niet.

In de regel zijn Turks-Nederlandse moskeeën op landelijk niveau georganiseerd in een aantal grote koepelorganisaties, waarbij er directe organisatorische lijnen bestaan tussen de landelijke koepels en de aangesloten moskeeën. Deze koepels hebben op landelijk niveau ook de beschikking over de nodige capaciteiten, kennis en middelen, ook op het gebied van liefdadigheid en hulp- en dienstverlening. Individuele moskeeën hebben de nodige autonomie, maar wel binnen kaders van de desbetreffende koepelorganisatie. Met het oog op samenwerking met deze organisaties is het van belang hier rekening mee te houden en is het voor uitgebreidere samenwerkingsvormen waarschijnlijk ook nodig om eerst op koepelniveau afspraken te maken.

¹¹ www.moskeewijzer.nl.

Voor de groep Marokkaans-Nederlandse moskeeën geldt daarentegen dat de meeste traditioneel meer onafhankelijk en zelfstandig opererende organisaties zijn. Vaak zijn ze wel aangesloten bij een (lokale, regionale of landelijke) koepel, maar dit betreffen in de regel meer losse verbanden en geen centraal georganiseerde organisaties met eigen capaciteiten en middelen op koepelniveau. Deze koepels hebben vooral een rol bij de onderlinge afstemming inzake gemeenschappelijke belangen. Dit lijkt ook het geval te zijn bij (een aantal) kleinere moskee-gemeenschappen, zoals moskeeën met een Surinaams-Pakistaans-, Afghaans- of Somalisch-Nederlandse achterban. De Surinaams-Pakistaanse moskeegemeenschap Minhaj-ul-Quran Nederland¹² is bijvoorbeeld een relatief kleine moskeekoepel (vier moskeeën). De liefdadigheidsorganisatie van deze moskeekoepel kent een informele organisatiestructuur zonder vaste voorzitter of bestuur. Bij samenwerking met dit soort moskeeën en moskeekoepels is het van belang met deze relatief decentrale organisatiestructuur rekening te houden. Dit betekent overigens niet dat liefdadigheid vaak zonder beleid is en informeel vorm krijgt. Er is een bestuur dat beslist, en vaak ook een commissie en uitvoerende vrijwilligers.

Vanuit hun islamitische overtuigingen lijken alle geïnterviewde organisaties intrinsiek gemotiveerd om mensen die in armoede verkeren of anderszins behoeftig zijn te helpen. Wel zien we grote verschillen in de inzet van moskeeorganisaties op het bieden van (nood)hulp. Zo hebben sommige (grotere) organisaties en vooral enkele moskeekoepels aparte (landelijk opererende) stichtingen voor het bieden van noodhulp. De achterban van lokale moskeeën doneren aan liefdadigheidsprojecten van deze stichtingen.

Het beeld is dat de onafhankelijke en meer zelfstandig operende moskeeën daarentegen veel minder vaak structureel beleid hebben voor liefdadigheid waaronder noodhulp en daar ook minder op inzetten. Uit de interviews met sommige moskeeorganisaties komt naar voren dat bij deze organisaties meer op ad hoc basis door individuen hulp wordt geboden bij casussen van hulpbehoevenden. Deze hulp is dan op persoonlijke titel en niet formeel vanuit de moskeeorganisatie. Het kan dan bijvoorbeeld gaan om het bieden van hulp door het inzamelen van geld en/of goederen.

Onder de door ons geïnterviewde organisaties zitten ook enkele interreligieuze en niet-religieuze koepels en een platform. Deze organisaties houden zich vaak niet (of slechts beperkt) direct bezig met noodhulp. Maar de problematiek heeft wel hun

aandacht en zij staan in goed contact met hun achterban. In dat kader zijn zij, op aanraden van SUN Nederland, ook meegenomen in deze rapportage. Ook hebben deze organisaties, hoewel zij geen moskeekoepels zijn, vaak wel samenwerkingsbanden met lokale moskeeën. Zo werkt een interreligieus platform dat ook meewerkte aan dit onderzoek veel samen met een lokale Moskee in dezelfde stad, naast andere religieuze organisaties, zoals kerken, synagogen en tempels. Ook speelt dit platform een rol in het doorverwijzen van hulpbehoevenden naar de relevante instanties. De niet-religieuze koepels zijn, zoals we in de volgende paragrafen zullen bespreken, ook actief in een traject gericht op bestrijding van armoede en schulden en hebben daarvoor op lokaal niveau al de nodige contacten met lokale gemeenschappen. Er is daar ook al de nodige ervaring en kennis en methodiek ontwikkeld hoe dit met lokale gemeenschappen op te pakken.

2.1.1 WAT DOEN ISLAMITISCHE ORGANISATIES RONDOM ARMOEDE EN WAAROM EN HOE DOEN ZE DAT?

Uit de interviews blijkt dat islamitische organisaties, op zowel lokaal als landelijk niveau, op allerlei vlakken activiteiten ontwikkelen omtrent de problematiek van armoede, schulden en urgente nood. Verschillende respondenten geven ook aan dat zij armoede en nood als een urgent probleem beschouwen in de Nederlandse samenleving. Voorzitter van een van de platforms hierover: "De nood is hoog. Veel mensen met een migratieachtergrond in de wijken leven in armoede." De recente coronacrisis lijkt de problematiek te hebben verergerd. Zo stelden verschillende organisaties, met name de lokale moskeeën die wij interviewden, dat hulpvragen uit de moslimgemeenschap lijken te groeien en ook zichtbaarder zijn.

De moskeeorganisaties waar wij mee spraken voelen een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid om maatschappelijke problemen aan te pakken. Het is van belang, zeggen zij, om hierbij samen op te trekken. Algemeen secretaris van een van de niet-religieuze koepels benadrukt dat armoede, schulden en urgente noden een gezamenlijk probleem is: "Noodhulp gaat iedereen aan en dan wil je daar samen het beste voor doen. We hebben in die zin als organisaties dezelfde doelstellingen. Waarom zouden we elkaar daarin dan niet versterken? Wij staan daar zeker open voor." De voorzitter van het interreligieuze platform zegt hierover dat het van belang is dat we "elkaar opzoeken en in gesprek gaan met het oog op de maatschappelijke problemen waar wij allemaal mee te maken hebben, o.a. uitsluiting, discriminatie, maar ook armoede". Moskeeën staan vaak centraal in de sociale levens van moslims: "Binnen de isla-

¹² Voor meer informatie zie: www.minhaj.nl.

mitische gemeenschap spelen moskeeën een belangrijke rol bij maatschappelijke problemen in de stad,” Aldus de voorzitter van het platform.

Sommige van de organisaties waar wij mee spraken zamelen niet zelf geld in, zoals moskeeën dat vaak doen. Dit soort platforms spelen veel meer een rol bij het agenderen van de problematiek over armoede, schulden en urgente noden. Zij organiseren dan ook allerlei activiteiten om verschillende partijen omtrent dit thema bij elkaar te brengen.

GERICHTHEID OP NEDERLAND

Vrijwel alle door ons geïnterviewden organisaties zijn opgericht door de eerste generatie van verschillende groepen met een migratieachtergrond in de jaren zeventig en tachtig. Deze generatie was veelal nog gericht op het land van herkomst als het gaat om noodhulp. Ook zijn er een aantal organisaties die actief zijn op internationaal gebied. Zo heeft een islamitische liefdadigheidsorganisatie ook een internationale variant die hulp biedt aan gebieden waar veel armoede en nood is, zoals in een aantal Afrikaanse landen of in oorlogsgebieden. Deze organisatie levert bijvoorbeeld hulp aan armen en hulpbehoeftigen in ontwikkelingslanden, zoals het bouwen van waterputten, voedselpakketten en het steunen van weeskinderen. Daarnaast zet de organisatie in op steun bij natuurrampen door het bieden van noodhulp, zoals voedsel, kleding en huisvesting. Ook een van de grootste moskeekoepels van Nederland doet aan armoedebestrijding en noodhulp op internationaal gebied. Zo leverden zij in het verleden bijvoorbeeld voedselhulp aan Ghana en zamelden zij geld in voor noodhulp bij bosbranden in Turkije.

Dat gezegd hebbende is er een duidelijke verschuiving van de aandacht naar Nederland om hier een bijdrage te leveren aan maatschappelijke problemen, zo bleek ook uit onze interviews. Daarnaast worden besturen van deze organisaties jonger en meer divers, zo blijkt ook uit eerder onderzoek van het Kennisplatform Inclusief Samenleven (KIS). De afgelopen jaren richt een van de liefdadigheidsorganisaties zich bijvoorbeeld steeds meer op armoede en noodhulp in Nederland in allerlei vormen, zoals het ondersteunen van voedselbanken in verschillende steden of het leveren van (halal) voedselpakketten voor lokale moskeeën. Eén moskeekoepel startte een inzamelingsactie voor slachtoffers van de overstrooming in Limburg in 2021, in samenwerking met de lokale gemeente. Een vrijwilliger van een andere islamitische liefdadigheidsorganisatie zegt hierover: “Vóór Corona boden we vooral hulp aan ontwikkelingslanden. Dit kunnen wij doen doordat we gefinancierd worden door lokale donateurs. Tijdens de coronatijd bleek echter dat de lokale armoede steeds groter wordt, of in ieder geval steeds sterker naar voren kwam. Daarom hebben we in de coronatijd de keuze gemaakt om vanuit

de lokale moskeeën met een team vrijwilligers ook in Nederland voedselpakketten uit te delen.” De groeiende diversiteit van de Nederlandse moslimgemeenschap en de Nederlandse taal lijken Nederlandse moslims op nieuwe manieren te verbinden, ook rondom het thema armoedebestrijding en noodhulp. Terwijl eerdere generaties vaak nog werkte langs etnische lijnen (Turks, Marokkaans, etc.) zien we nu dat moslimorganisaties steeds vaker etnisch-overstijgend werken. Daar waar verschillende talen (bijv. Turks of Arabisch) eerst een barrière waren voor onderlinge samenwerking, is de gezamenlijke Nederlandse taal nu vaak een manier om nieuwe vormen van samenwerking op te zetten, waar etnisch en cultureel diverse moslims en moslimorganisaties een onderdeel van zijn (zie Nhass & Vlug, 2022; Vlug, 2022).

SOORTEN ACTIVITEITEN EN HULPVRAGEN

De door ons geïnterviewde organisaties zijn op verschillende manieren actief in Nederland op het gebied van armoede, schulden en noodhulp. De aard van de activiteiten verschilt ook naar gelang de soort organisatie en of het gaat om lokale initiatieven of landelijke koepels. Activiteiten van islamitische organisaties zijn divers. Zo kan gedacht worden aan het aanbieden van maaltijden aan dak- en thuislozen, kinderen voorzien van een fiets, het financieel ondersteunen van migrantenouderen en andere mensen die in kwetsbare situaties leven, mensen doorverwijzen naar hulpverlenende instanties, informatievoorziening over armoedebestrijding en noodhulp, studiebeurzen voor studenten, hulp in de wijk aan mensen die gevlucht zijn of voorzien in basisbehoeften zoals boodschappen.

De rol van lokale moskeeën en moskeekoepels

Bijna alle respondenten gaven aan dat zij actief zijn op het gebied van voedselpakketten voor armen en daklozen. Zo werkt een moskeekoepel samen met de voedselbank en participeren zij in een project om gevangenen tijdens de Ramadan te voorzien van iftar-pakketten. Soms ondersteunen zij ook voedselbanken met financiën of (halal) voedselpakketten. Het platform dat wij spraken ontwikkelt deze activiteiten niet zelf, maar wel een aantal organisaties die bij het platform aangesloten zijn, zoals een moskee in dezelfde stad. Zo geeft deze moskee elk jaar iftar-pakketten aan behoeftigen in de wijken van de stad. Dat gaat dan om zo'n 150 tot 200 voedselpakketten per dag, de hele maand Ramadan lang. Dit is ook het geval bij een islamitische koepelorganisatie en de bij haar aangesloten moskeeën. Twee andere moskeekoepels ontwikkelen ook zelf activiteiten en werven ook fondsen om lokale moskeeën hierin te ondersteunen. De laatstgenoemde koepels richten zich niet alleen op armen of daklozen, maar ook op andere doelgroepen. Zo verstrekken beide organisaties ook studiebeurzen aan studenten die financieel niet rondkomen.. En de organisatie geeft ook finan-

ciële steun aan arme gezinnen. De lokale moskeeën zorgen ook in hun wijk voor hulpbehoeftigen, dak- en thuislozen en mensen die gevlucht zijn, bijvoorbeeld door iftar-maaltijden te organiseren in de moskee.

Bij een van de koepels zijn zo'n 80 verschillende organisaties aangesloten uit de regio die afzonderlijk van elkaar werken aan (financiële) ondersteuning van mensen in financiële nood. Dit kunnen hele verschillende soorten activiteiten zijn, van het aanbieden van maaltijden tot het geven van een fiets, aldus de voorzitter van deze koepel. Deze koepel doet zelf slechts sporadisch aan (financiële) ondersteuning van mensen die in financiële nood verkeren, hoewel ze de afgelopen jaren wel een aantal projecten hebben uitgevoerd. Met name tijdens de lockdown en in de winterperiode hebben zij zich samen met lokale moskeeën in Rotterdam ingezet voor dak- en thuislozen. Ook verzorgden ze in samenwerking met lokale moskeeën voorlichtingsbijeenkomsten. Verder zet de koepel zich in voor mensen met een kwetsbare positie in de samenleving, zoals migrantenouderen.

De rol van interreligieuze en niet-religieuze koepels met een moslimachterban

Niet religieuze koepels en het eerder genoemde interreligieuze platform, doen niet direct aan noodhulp, maar hebben wél te maken met een grote moslimachterban. De voorzitter van een van de niet religieuze koepels zegt over hoe noodhulp in deze gemeenschappen georganiseerd is: "Vaak gebeurt het in de moskee of met verenigingen. Er wordt dan ter plekke geld ingezameld om mensen te helpen zodra een vraag van nood naar voren komt." Hoewel deze koepels niet direct aan noodhulp doen, dragen zij wel bij door hulpbehoevenden door te verwijzen. De koepel is bijvoorbeeld actief met het doorverwijzen van mensen naar landelijke hulpverlenende organisaties, zoals het Leger des Heils, Stichting Humanitas en Schuldhulpmaatje. Dit is ook het geval bij het interreligieuze platform. De voorzitter van het platform zegt hierover: "Ons doel is niet zozeer armoede te bestrijden door bijvoorbeeld geld in te zamelen. Ons doel is om groepen bij elkaar te brengen en in dialoog met elkaar te gaan. En vanuit daar komen wel eens hulpvragen. Dan kunnen we mensen doorsturen naar organisaties die daarvoor bestemd zijn."

Ondanks dat de drie koepels niet direct noodhulp leveren spelen zij wel een belangrijke rol in de mogelijke oplossingen voor deze problematiek, vooral omdat zij in nauwe verbinding staan met de islamitische achterban. Hierbij vervullen zij een brugfunctie. "We organiseren thema-avonden en initiatieven om mensen over de drempel heen te halen en uit hun bubbel te halen. Want vaak leven de gemeenschappen langs elkaar heen. Men ontmoet

elkaar niet. Men praat over een ander maar niet mét een ander," aldus de voorzitter van het platform.

Soorten hulpvragen

De hulpvragen van de moslimgemeenschap kunnen verschillen. Zo geven onze respondenten aan dat die kan gaan om de basisbenodigdheden om te overleven, zoals boodschappen en andere eerste behoeften. Maar het kan ook gaan om financiële steun om de vaste lasten te helpen dragen, zoals energierekeningen. Hulpvragen kunnen ook betrekking hebben op specifieke doelgroepen, zoals migrantenouderen die soms te maken hebben met verslechterende gezondheid en een minder hoge inkomenspositie, waardoor zij in de armoede belanden. Een van de islamitische koepels probeert deze ouderen met name te steunen door hen te begeleiden en door te verwijzen als dat toepasselijk is. Verder doet deze koepel soms ombudswerk voor mensen die komen met hulpvragen, bijvoorbeeld in gevallen wanneer alleenstaande moeders op straat dreigen te komen staan, of te maken hebben met huiselijk geweld of schuldenproblematiek. Verschillende organisaties hebben aangegeven mensen met hulpvragen door te verwijzen naar de daarvoor bestemde hulporganisaties.

Moskeeorganisaties en -koepels houden zich ook bezig met individuele casussen van mensen die in nood zitten en een hulpvraag hebben. Zo vertelde de voorzitter van een van de islamitische liefdadigheidsorganisaties bijvoorbeeld regelmatig individuele casussen tegen te komen. Deze casussen worden dan per geval beoordeeld en hulp wordt waar nodig (en mogelijk) geboden. Dit kan gelden voor arme gezinnen maar bijvoorbeeld ook voor dak- en thuislozen.

DOELGROEPEN VAN NOODHULP

Islamitische organisaties bieden niet alleen (nood)hulp aan de eigen moslimgemeenschap. In principe staan zij ook open voor het geven van hulp (financieel of materieel) aan alle Nederlandse burgers, ongeacht hun culturele achtergrond of religie. De algemeen secretaris van een van de moskeekoepels benadrukt dat zij er als islamitische organisatie voor de samenleving moeten zijn, en niet alleen voor een bepaalde doelgroep: "We bedienen niet alleen de moskeegemeenschap, maar ook de bredere samenleving". Voor sommige organisaties, zoals het interreligieuze platform, is dat zelfs de expliciete insteek. De voorzitter van het platform zegt hierover: "De doelgroep van het platform is divers. Het gaat niet alleen om moslims. Alle partners binnen het platform, van allerlei levensbeschouwingen en religies, werken nauw samen om maatschappelijke problematiek op te lossen. We werken als platform daarbij samen met moskeeën én kerken."

Alle organisaties die wij interviewden bieden niet alleen hulp aan moslims, maar aan alle Nederlandse burgers met een hulpvraag. Zo zegt de voorzitter van een van de liefdadigheidsorganisaties: "Wat betreft de doelgroepen die wij helpen maken wij geen verschil tussen bijvoorbeeld etniciteit [...]. Elk verzoek dat bij ons binnen komt wordt beoordeeld en zodra een akkoord wordt gegeven, bieden wij steun." Ook een bij het interreligieuze platform aangesloten Moskee heeft een gevarieerde doelgroep. Tijdens de Ramadan worden voedselpakketten uitgedeeld aan moslims en niet-moslims. Dat kunnen ook dak- en thuislozen zijn of mensen die in de schuldhulpverlening zitten. De doelgroep is "mensen die het minder hebben dan gemiddelde Nederlandse burger", aldus de voorzitter van het platform. De algemeen secretaris van een moskee koepel noemt tenslotte het lokale voorbeeld van de overstroming in Limburg waarbij zij noodhulp verleenden: "Het is een natuurramp. Dan ga je niet kijken naar welk ras of geloof iemand heeft. Dat is gewoon voor de mensen die daar getroffen zijn. Dan probeer je de juiste hulp zo snel mogelijk te brengen".

Deze observaties komen overigens overeen met conclusies van het recentelijk gepubliceerde KIS-rapport over moslims en actief burgerschap, waaruit blijkt dat steeds meer burgerinitiatieven van moslims zich richten op de bredere samenleving (Nhass & Vlug, 2022).

FONDSENWERVING

Voor hun fondsenwerving moeten lokale moskeeën en moskee-koepels het vooral hebben van hun leden en donateurs. Deze doneren geld via hun lidmaatschap, maar ook na bijvoorbeeld de wekelijkse vrijdagsgerechten, tijdens de vastenmaand Ramadan of tijdens bijzondere religieuze feestdagen (*Eid al-Fitr* en *Eid al-Adha*). Daarnaast werken veel organisaties met projecten. De voorzitter van een van de liefdadigheidsorganisaties zegt hier bijvoorbeeld over: "We werken met projecten. Op dit moment hebben we bijvoorbeeld een voedselpakketten campagne lopen in verband met de Ramadan die nadert." Deze donaties worden vervolgens verdeeld en uitgegeven in verschillende landen waaronder Nederland, aldus de voorzitter. Verder worden ook ad hoc inzamelingsacties georganiseerd als daar de noodzaak voor is, bijvoorbeeld in het geval van natuurrampen. Zo zamelde een van de koepels bijvoorbeeld geld in bij de achterban voor de eerder genoemde overstroming in Limburg in 2021. Moskeebezoekers van de 148 bij de koepel aangesloten moskeeën geven veel donaties, welke vervolgens ingezet worden om bijvoorbeeld arme mensen te helpen, aldus de algemeen secretaris van de koepel.

2.1.2 WELKE UITDAGINGEN OF PROBLEMEN KOMEN ISLAMITISCHE ORGANISATIES TEGEN IN DE AANPAK VAN ARMOEDE, SCHULDEN EN URGENTE NODEN?

Soms lopen islamitische organisaties tegen obstakels of uitdagingen aan als het gaat om het efficiënt kunnen verlenen van hulp bij armoede schulden of urgente financiële nood. Soms is er sprake van een spanning tussen de informele rol van deze organisaties enerzijds en de grote behoefte van hun achterban anderzijds. Reguliere (overheids)voorzieningen zijn niet altijd even goed toegankelijk voor burgers met een migratieachtergrond. Dat betekent dat er veel beroep wordt gedaan op informele hulp.¹³ Daarnaast werken formele instanties die noodhulp bieden vaak niet samen met informele aanbieders, zoals moskeeën. Een deel van dat gebrek aan samenwerken lijkt te liggen in wederzijdse onbekendheid en een gebrek aan vertrouwen. Belangrijke obstakels lijken verder te liggen in financieel beheer en verantwoording van islamitische organisaties en de taboesfeer omtrent armoede en urgente nood onder gemeenschappen met een migratieachtergrond.

FINANCIEEL BEHEER EN VERANTWOORDING

Uit de interviews kwam naar voren dat islamitische organisaties verschillen in hoe ze financiële stromen (kunnen) organiseren. Financieel beheer en verantwoording is volgens meerdere islamitische organisaties een serieus vraagstuk voor moskeeën bij het inzamelen en verstrekken van geld aan behoeftigen. Het gaat dan om de verantwoording van de besteding van het geld, maar vooral ook om verantwoording van de herkomst van het geld. Zo is het voor islamitische organisaties niet gemakkelijk om een bankrekening (laat staan meerdere) te openen vanwege de terughoudendheid van banken. Islamitische organisaties worden regelmatig belemmerd in hun financieel beheer en verantwoording door beperkingen vanuit de overheid en banken in het kader van de wetgeving omtrent antiterrorisbestrijding.

SCHAAMTE EN TABOE

Schaamte over armoede, schulden en urgente noden speelt in bepaalde groepen van de samenleving en kan het aanpakken van deze problematiek bemoeilijken (Achahchah & Cadat 2014). Dit kan ook een obstakel zijn voor de samenwerking met noodhulpbureaus, waarop wij nader zullen ingaan in hoofdstuk 3. Door onze respondenten wordt onder andere het belang van privacy en de zogenaamde "schaamtecultuur" genoemd. De voorzitter van het interreligieuze platform zegt hierover: "Vanuit onze gemeenschap is het vaak taboe om aan te kloppen bij een

¹³ Zie bijvoorbeeld het jaarrapport van het Nationaal Zakat Fonds (NZF) ([Jaarverslag-NZF-2021.pdf](#) (nationaalzakatfonds.nl), geraadpleegd 19-6-2022).

organisatie of bij een moskee om hulp te vragen. Ik zie persoonlijk vaak mensen die hun boodschappen terug moeten leggen omdat ze te weinig geld hebben. Vaak jonge gezinnen, jonge vaders en moeders. De gemeente verleent dan wel eens hulp. Maar dat is voor moslims vaak nog een brug te ver. Ze maken daar nog niet veel gebruik van, omdat er nog een soort schaamte is om je daar voor aan te melden.”

Dit kwam terug in diverse van onze interviews, zowel met lokale moskeeën als koepels. Zo zegt de voorzitter van een van de moskeeën: “Zodra je mensen adviseert om beroep te doen op lokale initiatieven zoals de voedselbank, komt de cultuur naar boven: men geeft aan dat ze niet zomaar aan de deur van een organisatie willen aankloppen of een voedselbank willen bezoeken.” Ook de voorzitter van een van de liefdadigheidsorganisaties meent dat moslims vaak niet makkelijk aangeven dat ze hulp nodig hebben of in de schulden zitten. Hij zegt hierover: “Om die reden proberen we deze mensen te helpen via hun lokale moskee want dat is vaak net wat toegankelijker.”

De niet religieuze koepels werken ook actief aan armoedebestrijding. Dat doen zij met name door het thema te agenderen en het taboe rondom het thema in verschillende gemeenschappen met een migratieachtergrond te doorbreken.

ORIËNTATIE OP NEDERLAND EN TOENEMEND BELANG VAN SAMENWERKING

Zoals hierboven beschreven maakt de moslimgemeenschap momenteel een ontwikkeling door van een groeiende gerichtheid op Nederland. Dat heeft ook effect op de mate van aandacht voor armoede, schulden en urgente noden in Nederland. Voor diverse van de door ons geïnterviewde organisaties is dit een vrij nieuwe ontwikkeling. In het geval van een van de liefdadigheidsorganisaties gaf de respondent zelfs aan dat het bewustzijn van armoede, schulden en nood in Nederland pas tijdens de coronacrisis echt zichtbaar werd voor de organisatie, met als gevolg dat ze hier nu – met name vanuit de lokale moskeeën – steeds meer aandacht aan besteden. Ook een andere liefdadigheidsorganisatie en een van de koepels gaven aan vaak nog zoekende te zijn. De algemeen secretaris van een moskeekoepel geeft aan, bijvoorbeeld omtrent noodhulp bij een overstrooming in Limburg, dat het soms lastig is om de juiste samenwerkingspartners te vinden: “Wij hebben daar soms wel moeite mee, terwijl wij graag de juiste hulp aan mensen in Nederland willen geven. Misschien komt het omdat we de juiste netwerken tot nu toe nog niet opgebouwd hebben. Daar werken we nu aan,” aldus de algemeen secretaris.

Het is dus voor deze organisaties vaak nog zoeken hoe hier precies invulling aan te geven. Islamitische organisaties blijken daarbij (nog) niet altijd de juiste samenwerkingspartners te vinden, zowel op landelijk als lokaal niveau. Aan het aspect van samenwerking en de mogelijkheden daartoe besteden wij meer aandacht in hoofdstuk 3. Het is echter wél duidelijk dat deze organisaties zich graag op dit vlak willen ontwikkelen. Daarover meer in hoofdstuk 4.

2.2 Ervaringen, visies en doelen van christelijke organisaties

In deze paragraaf gaan we in op de ervaringen, visies en doelen van christelijke organisaties omtrent armoede, schulden en urgente noden. In paragraaf 2.2.1. besteden we aandacht aan hoe deze organisaties hun eigen rol zien in het aanpakken van deze problematiek, maar ook wat zij doen in termen van preventie, signalering en doorverwijzing. Daarnaast kijken we naar welke activiteiten christelijke organisaties reeds uitvoeren, hoe zij fondsen werven, wie de doelgroepen zijn en welke hulpvragen behandeld worden. Tot slot besteden we aandacht aan de aard en frequentie van de hulp en of de hulp lokaal, nationaal of internationaal gericht is. In paragraaf 2.2.2. gaan we in op de mogelijke uitdagingen, problemen of obstakels die voor deze organisaties spelen als het gaat om armoedebestrijding en noodhulp. Om een duidelijker beeld van de context te hebben waarin dit onderzoek plaatsvindt openen we echter met een schets van het landschap van migrantenkerken in Nederland.

HET KERKENLANDSCHAP IN NEDERLAND

Er zijn ruim 1200 internationale en migrantenkerken in Nederland.¹⁴ Migrantengerken in Nederland kunnen ingedeeld worden naar herkomst. Zo zijn er traditionele oude migrantengerken, dekolonisatiekerken (bijvoorbeeld de Molukse kerk en de Surinaamse kerk), migrantengerken opgericht door mensen die gevlucht zijn (bijvoorbeeld de Eritrees-Orthodoxe kerken), Oost-Europese kerken opgericht door arbeidsmigranten en expatkerken. Traditionele oude migrantengerken zijn bijvoorbeeld de Armeens-Apostolische kerk en zeemanskerken van zeelieden uit Zweden, Noorwegen, Denemarken en Finland (de Hart & van Houwelingen, 2018).

14 Gids internationale kerken Nederland.

Het overgrote deel van deze migrantenkerken valt onder de koepelorganisatie Samen Kerk in Nederland (SKIN). SKIN is de landelijke koepelorganisatie voor en door internationale en migrantenkerken in Nederland. Naast deze landelijke koepelorganisatie bestaan er ook regionale netwerken van migrantenkerken, zoals bijvoorbeeld het HUB – Geloof in Den Haag.¹⁵

Deze koepelorganisaties en netwerken vervullen een brugfunctie tussen migrantenkerken en reguliere instanties, waarin zij de leefwereld en behoeften van migranten verbinden met organisaties. Zelfregie en empowerment staan centraal in de aanpak van koepelorganisaties. Daarnaast bevorderen ze de organisatiegraad en het netwerk van kerken door kerkleden op te leiden en ze in contact te brengen met partijen waar ze mee kunnen samenwerken of naar kunnen doorverwijzen.

2.2.1 WAT DOEN CHRISTELIJKE ORGANISATIES RONDOM ARMOEDE EN WAAROM EN HOE DOEN ZE DAT?

De koepelorganisaties geven aan dat leden uit de kerken opgeleid worden om een rol te spelen in relatie tot de problematiek van armoede binnen de gemeenschap. Zij volgen bijvoorbeeld een cursus over budgetbeheersing of een workshop over het taboe bespreken rondom armoede. Deze sleutelpersonen kunnen dan zelf lijntjes leggen en hun gemeenschap informeren. Het uitgangspunt is dat sleutelpersonen hulpbehoevenden kunnen doorverwijzen naar instanties waar ze om hulp kunnen vragen en niet dat ze zelf alle hulpvragen op zich nemen. Koepelorganisaties leggen eerst het contact met de kerkleiders en die gaan vervolgens in gesprek met hun gemeente om te bepalen wie welke rol op zich kan nemen.

“Ons contact loopt altijd via de voorganger van de kerk, dat is binnen de christelijke gemeenschap erg sterk. Die kijkt in zijn gemeente wie dat zouden kunnen. Het zijn niet de voorgangers die de sleutelpersonen worden, maar het loopt wel via de voorgangers. Er zitten vaak wel mensen bij met een financiële of sociale achtergrond en die worden dan ingezet. Die organisatiegraad van zo een kerk is over het algemeen niet zo hoog, dus je stimuleert ook ermee dat meer mensen binnen zo een kerk verantwoordelijkheid gaan nemen”
(Koepelorganisatie 1).

Volgens een koepelorganisatie werken de meeste voorgangers alleen in de kerk en beheersen zij de Nederlandse taal niet goed, maar er zijn altijd sleutelpersonen binnen de kerken die de Nederlandse taal wel goed beheersen en contacten kunnen

leggen met andere organisaties. De mate van taalbeheersing en of kerkleiders ook andere banen hebben naast hun werk als voorganger, kan natuurlijk per kerk en denominatie verschillen. De organisatiegraad van gemeenschappen draagt bij aan potentiële samenwerkingen en de netwerken die deze gemeenschappen hebben. Het zijn met name de Afrikaanse, Caribische, en Latijns-Amerikaanse Pinksterkerken van de Pinksterbeweging, een snel groeiende stroming in het christendom¹⁶, die actief zijn in de directe noodhulp.

Binnen de migrantenkerken bestaat het beeld dat de traditionele Nederlandse kerken een betere maatschappelijke positie hebben omdat ze meer geld hebben en weinig mensen in hun gemeenschap hebben die kampen met schulden, een beeld dat bevestigd wordt in onderzoek van Davelaar en Smits van Waersberghe (2010). In de internationale en migrantenkerken zijn er volgens de respondenten meer hulpbehoevenden en helpt men elkaar meer.

PREVENTIE

Op verschillende manieren wordt er in migrantenkerken gewerkt aan preventie van armoede en schulden. Zo krijgt de achterban van de geloofsgemeenschappen bijvoorbeeld workshops aangeboden omtrent budgetteren. Vaak huurt een koepelorganisatie dan een organisatie in die bij een lokale kerk een workshop komt geven. Preventie van armoede en schulden bestaat volgens de respondenten ook uit onderling informatie delen en lijntjes leggen. Kerken en leden kunnen snel geïsoleerd raken door het gebrek aan contacten en een taalbarrière, maar door sleutelpersonen in te zetten en kerken aan te haken kan dat worden doorbroken. Een van de koepelorganisaties organiseert bijvoorbeeld themabijeenkomsten over het thema werk en inkomen. Die themabijeenkomsten worden binnen de kerken georganiseerd en praktijkvoorbeelden worden dan ingebracht, zodat men van elkaar kan leren.

SIGNALERING EN DOORVERWIJZING

De koepelorganisaties hebben ook een signalerende rol rondom armoede, schulden en urgente noden, zij komen regelmatig bijeen om te bespreken wat er speelt bij hun achterban. In de bijeenkomsten wordt dan kennis gedeeld en soms worden er initiatieven opgezet. Zo signaleren de koepelorganisaties dat er binnen verschillende religieuze organisaties vergelijkbare problematiek speelt. Bijvoorbeeld in de periode van de Covid-19 pandemie werd in veel kerken een toename in armoede gesignaleerd. Dit was met name het geval bij mensen die geen Nederlandse papieren hebben, mensen die tijdelijke contracten

¹⁵ Welkom - HUB: Den Haag (hub-denhaag.nl).

¹⁶ Gids internationale kerken Nederland.

hebben of werken zonder een officieel werkcontract, waardoor ze snel zonder baan kwamen te zitten. Kerken worden middels projecten ook gestimuleerd om contacten te leggen met organisaties in de wijk zoals met jeugdhulp en het wijkteam. Tevens zetten koepelorganisaties hun netwerk in om mensen aan het werk te helpen, door bijvoorbeeld te ondersteunen bij (voorbereiding van) een sollicitatie of bij het benaderen van werkgevers.

EMPOWERMENT

De geïnterviewde migrantenkerken geven aan dat zij momenteel veel doen in de aanpak van armoede bij daklozen, mensen die gevlucht zijn en mensen die geen Nederlandse verblijfsvergunning hebben. Zo ondernemen zij verschillende projecten, zoals een maaltijdproject, jeugdwerk of het ondersteunen van mensen die in de schuldsanering zitten. Ook wordt per persoon die langskomt actief gekeken of deze recht heeft op ondersteuning van de voedselbank. Mocht dit het geval zijn dan wordt deze persoon doorverwezen.

De (acute) vraag naar (financiële) hulp is sinds de aanvang van de coronacrisis groter geworden. Voor de coronacrisis was er minder sprake van het structureel aanbieden van hulp. Het ging toen vooral om activiteiten die werden georganiseerd voor kwetsbare mensen, zoals taallessen voor mensen met een migratieachtergrond en ouderactiviteiten en kinderactiviteiten. Ook buurtmaaltijden werden pre-corona uitgedeeld aan hen die dit nodig hadden. Sinds de coronapandemie zijn intrede heeft gedaan is het een en ander veranderd binnen de kerken en de hulp die zij bieden. Zo is er meer sprake van acute noodhulp. Veel mensen die geen (Nederlandse) identiteitsdocumenten hebben werkten in sectoren zoals de schoonmaak en de horeca, en raakten werkloos door de coronacrisis. Veel van deze mensen komen vervolgens naar de kerken toe om hulp te vragen.

LAAGDREMPELIGE INLOOPPLEK

De migrantenkerken zien zichzelf vooral als een laagdrempelige inloopplek waar mensen met verschillende vragen terecht kunnen en vervolgens kunnen worden doorverwezen. Zo zijn er mensen die medische vragen hebben, of vragen mensen hulp op het gebied van juridische zaken. Om die reden werken de kerken veel samen met de GGD en/of met het Rode Kruis. De hulp die wordt geboden door de kerken betreft altijd informele en laagdrempelige hulp. Vaak zijn de kerken het eerste aanspreekpunt voor mensen in nood. De kerken hebben tevens het idee dat zij vaak goed worden gevonden door de mensen die hulp nodig hebben.

LEEFGELD/FINANCIËLE NODEN

Eén van de kerken die meedeelde aan dit onderzoek biedt zelf opvang aan mensen die in nood verkeren. De kerk voorziet in de buurt in vijf opvangplekken waar mensen kunnen verblijven die geen onderdak hebben. Om zichzelf te kunnen voorzien van eten en voor het dekken van andere belangrijke kosten, krijgt elk persoon daar 50 euro leefgeld per week om voedsel en andere belangrijke spullen te kunnen kopen. Zo heeft deze kerk hierover het volgende verteld: *“We hebben een paar huizen waar we mensen opvangen. Als mensen hier zitten krijgen ze 50 euro leefgeld per week. Dit krijgen ze omdat we enkel onderdak bieden en verder geen eten. Maar we willen wel dat ze zelf hun eten kunnen zorgen”*. Daarnaast geeft deze kerk in de praktijk soms ook geld aan vrijwilligers of andere mensen die echt acuut in geldnood zitten. Dit gebeurt echter niet structureel. Het benodigde geld wordt verzameld door de (kerk)gemeenschap zelf. Ook zijn er enkele fondsen die de kerk ondersteunen. Van het binnengehaalde geld wordt vervolgens een gedeelte opzij gelegd voor hulp aan hulpbehoeftigen in de gemeenschap. Geschat wordt dat voor de coronacrisis zo rond de 7000 euro aan noodgeld per maand uitbesteed werd aan hulpbehoeftigen. Sindsdien ligt dit bedrag veel lager, naar schatting rond de 2000 euro per maand.

VOEDSELPROGRAMMA

Een ander belangrijk onderdeel van de migrantenkerken is het bieden van een voedselprogramma. Hierin wordt vaak samengewerkt met andere partijen zoals HumanAid (een organisatie die op haar beurt ondersteund wordt door vermogensfondsen). Elke week worden pakketten bezorgd aan hulpbehoeftigen. Ook kunnen mensen elke dag langskomen bij de kerken zodat ze een plek hebben om even bij te komen. In de kerk is het warm, krijgen ze koffie of thee en is Wifi aanwezig voor degenen die dit nodig hebben.

2.2.2 WELKE UITDAGINGEN OF PROBLEMEN KOMEN CHRISTELIJKE ORGANISATIES TEGEN IN DE AANPAK VAN URGENTE NODEN?

VERSCHILLENDE VISIES OP FINANCIËLE HULP

Kerken helpen mensen in nood, maar niet op dezelfde wijze als de Nederlandse instanties en noodhulpbureaus. Binnen de kerken bestaat het idee dat mensen bij deze instanties moeten kunnen aantonen dat zij in aanmerking komen voor hulp. Bij de kerken daarentegen kunnen mensen meer laagdrempelig om hulp vragen, zonder dat zij informatie over hun privéomstandigheden hoeven te delen. Een koepelorganisatie zegt hierover het

volgende: *“Dat is principieel vanuit de internationale kerken en het christelijke gedachtegoed, ik had honger en jij gaf mij eten, ik had geen kleren en dan geef je kleren. Je gaat niet vragen wat is je inkomen en wat zijn je vaste lasten, en daar is waar het een beetje wringt. Dat maakt dat het elkaar niet bereikt.”*

BUREAUCRATIE

De kerken geven aan dat zij ervaren dat de weg naar hulp via instanties complex is, niet alleen voor individuen, maar ook voor de kerken zelf. Als je in aanmerking wilt komen voor hulp, moet de gehele financiële situatie in kaart worden gebracht. Dit is haalbaar voor welzijnspartijen, maar niet voor organisaties en personen die mensen in nood vrijwillig helpen. Mensen in nood krijgen hulp van internationale kerken, zonder dat zij moeten uitwijken over hun persoonlijke situatie. Voorgangers voelen zich verantwoordelijk voor de leden van hun kerk en willen hen helpen zonder de financiële situatie te weten, zo behouden mensen hun autonomie en eigenwaarde.

DUURZAAMHEID

Lokale christelijke organisaties geven aan dat hulpbehoevenden in de Nederlandse hulp- en dienstverlening vaak van de ene naar de andere organisatie doorverwezen worden. Volgens deze organisaties gaat dit soms ten koste van de duurzaamheid van deze relaties. Die zijn belangrijk en ook vaak sterk binnen de culturele groep van een kerk en zorgen voor een gevoel van veiligheid. Dit is een belangrijke voorwaarde om mensen uit de gemeenschap de stap te laten zetten om aan te geven dat ze hulp nodig hebben.

GEBREK AAN KENNIS EN KANALEN VOOR ONDERSTEUNING/ VERBINDINGEN LEGGEN

Kerken proberen zelf veel te doen aan armoedebestrijding en noodhulp, zoals voedselverstrekking of hulp bij huisuitzettingen. Zoals eerder benoemd worden de kerken hierin vaak ondersteund doordat koepelorganisaties hun netwerk inzetten of sleutelpersonen uit de kerken opleiden. Zeker gezien de beperkte financiële capaciteit van deze kerken van gemeenschappen met een migratieachtergrond zouden ze graag ook samen willen werken met andere partijen. Het probleem is echter dat zij soms niet weten welke andere partijen en kanalen ze kunnen inzetten voor ondersteuning en contacten.

WANTROUWEN OVERHEID

Wantrouwen richting de overheid is ook een thema wat kerken aandragen als uitdaging voor christelijke organisaties in hun werk rondom urgente noden. Iemand die recenter in Nederland is, is volgens de deelnemers uit de migrantenkerken eerder gewend om mensen met een vergelijkbare achtergrond te vertrouwen

dan de overheid. Het beeld bestaat dat Nederlandse kerken en kerkgangers daarentegen meer gewend zijn aan de Nederlandse bureaucratie en de overheid meer vertrouwen.

Ook blijkt uit de gesprekken dat sommige migrantenkerken de ervaring hebben dat de gemeente een eigen (soms verborgen) agenda heeft en alleen informatie komt inwinnen. Hierdoor wordt de samenwerking niet als wederkerig ervaren. Dit wantrouwen en gebrek aan wederkerigheid dat ervaren wordt door maatschappelijke organisaties is ook in ander onderzoekesignaleerd. Zo signaleren Ponzoni en Distelbrink (2014) in hun verkenning van samenwerking tussen formele en informele voorzieningen voor opvoedsteun in de buurt dat informele werkers bij formele organisaties vaak geen werkelijke interesse in de doelgroep en geen behoefte aan echte toenadering ervaren.

GEMEENTELIJKE AANPAK

De koepels stellen dat aanbodgericht werken niet aanslaat. De gemeente bepaalt dan eigenlijk wat hulpbehoevenden nodig zouden hebben en benadert hen dan met dat specifieke aanbod. Een aanbodgerichte benadering wordt vaak als denigrerend ervaren, mensen worden dan benaderd op hun problemen en schulden. Koepelorganisaties geven bij gemeenten en andere instanties verder ook aan dat er behoefte is aan een meer laagdrempelige benadering die beter aansluit op ervaren behoeften en die sensitiever is naar specifieke groepen en de behoeften die daar leven.

POSITIE KERKEN

Het grote verschil tussen de traditionele Nederlandse kerken en de kerken van gemeenschappen met een migratieachtergrond is dat de Nederlandse kerken in een redelijk comfortabele positie zitten. Zij hebben relatief meer geld en hebben relatief weinig mensen binnen hun gemeenschap die schulden hebben. Zij helpen mensen vanuit de maatschappelijke (diaconale) opdracht van de kerk. Veel vrijwilligers zoals schuldhulpmaatjes komen uit de Nederlandse kerken. In de internationale en migrantenkerken zijn er relatief meer hulpbehoevenden en tegelijk zijn er minder middelen, waardoor het lastiger is om alle hulpbehoeftigen die in een financiële noodsituatie verkeren te helpen.

CULTURELE VERSCHILLEN

In de aanpak van urgente noden merken de migrantenkerken dat er grote culturele en etnische verschillen kunnen zijn tussen organisaties en ook tussen de mensen die werken voor die organisaties. Door deze verschillen is het soms moeilijk om te communiceren en kunnen misverstanden ontstaan. Men kan zich hierdoor minder goed begrepen voelen en daardoor kan een samenwerking bemoeilijkt worden.

2.3 Ervaringen, visies en doelen van SUN-noodhulpbureaus

In deze paragraaf gaan we in op de ervaringen, visies en doelen van SUN-noodhulpbureaus bij urgente noden en noodhulp. In paragraaf 2.3.1. besteden we aandacht aan wat noodhulpbureaus doen als het gaat om noodhulp en vanuit welke visie ze dat doen. In 2.3.2. bespreken we welke uitdagingen of problemen de noodhulpbureaus daarbij tegenkomen. We openen deze paragraaf met een korte toelichting op de organisatie van SUN-noodhulpbureaus in Nederland.

SUN-NOODHULPBUREAUS IN NEDERLAND

Stichting Urgente Noden Nederland (SUN Nederland) heeft een samenwerkingsrelatie met 26 noodhulpbureaus. Deze noodhulpbureaus opereren in zo'n 100 Nederlandse gemeenten. Deze lokale noodhulpbureaus zijn onafhankelijk opererende ANBI-stichtingen¹⁷ met een eigen (lokaal) bestuur. Een SUN-noodhulpbureau opereert altijd vanuit een tripartiet samenwerkingsverband tussen gemeente(n), donateurs en professionele hulp- en dienstverleners.¹⁸ Een noodhulpbureau heeft altijd een bureauhoofd en soms nog een kleine staf van ondersteunend personeel. Het bureauhoofd is in veel gevallen gedetacheerd door de gemeente. Naast de kleine betaalde staf wordt een aantal SUN-noodhulpbureaus ondersteund in hun werkzaamheden door vrijwilligers. Gemeenten betalen de overheadkosten van de noodhulpbureaus en betalen vaak mee aan het giftenbudget en soms het Sociaal leenfonds. Financiële noodhulp wordt daarnaast geboden vanuit de giften van fondsen, religieuze en maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en particulieren. Een bestuur van een noodhulpbureau bestaat vaak uit mensen die komen uit de hoek van professionele hulp- en dienstverleningsorganisaties, donateurs en gemeente(n).

Vanuit de noodhulpbureaus is geen direct contact met mensen die in urgente financiële nood verkeren. Hulp- en dienstverleners doen (met instemming van de cliënt) de aanvraag bij een noodhulpbureau tot ondersteuning voor hun cliënt met urgente noden.

2.3.1 WAT DOEN SUN-NOODHULPBUREAUS RONDOM NOODHULP EN WAAROM EN HOE DOEN ZE DAT?

BIEDEN VAN FINANCIËLE HULP DOOR HET VERSTREKKEN VAN GIFTEN OF RENTELOZE LENING

De voornaamste functie van een SUN-noodhulpbureau ligt in het bieden van financiële noodhulp aan mensen die zich in een situatie van financiële nood bevinden. Zoals één van de bureauhoofden stelt: *"Wij zijn het loket als alle andere loketten gesloten blijven. Dus mensen die net buiten de regelingen van de gemeente of het rijk vallen en dan toch in de problemen zijn gekomen, dat wij dan daar inspringen"*. De noodhulp die gegeven wordt bestaat uit financiële giften of een renteloze lening.

Bij de geboden hulp gaat het bijvoorbeeld om situaties als dreigende uithuisplaatsing vanwege het niet kunnen betalen van rekeningen, of dreigend ontslag omdat iemand geen geld heeft om een fiets aan te schaffen om naar het werk te gaan. Ondersteuning krijgt ook vorm in financiering van zaken als een maand huur of borg, wiggoed, vervoer, schoolboeken, een laptop, een bril, zorg- of energiekosten of supermarktbonnen. Noodhulpbureaus bieden deze hulp op basis van de constatering dat, ondanks dat er in Nederland allerlei vangnetten zijn, in de praktijk niet alle financiële problemen van mensen kunnen worden opgelost. Voorwaardelijk is dat er geen, niet tijdig of onvoldoende voorzieningen zijn waarop een beroep kan worden gedaan. De bedoeling is dat, doordat noodhulpbureaus inspringen met een financiële gift of renteloze lening, verergering van problematiek voorkomen kan worden.

VOOR WIE WORDEN AANVRAGEN GEDAAN?

Bij de aanvraag voor noodhulp worden een aantal kenmerken van de mensen waarvoor noodhulp wordt aangevraagd bijgehouden, zoals bijvoorbeeld geboortedatum, leefsituatie (alleenstaand/ samenwonend en kindertal), bron van inkomen (werk, soort uitkering etc.) en verblijfsstatus. Er wordt echter niet gevraagd naar andere achtergrondkenmerken als religie, migratieachtergrond, beperking of gezondheid. De indruk van de bureauhoofden is dat hulp geboden wordt aan een heel diverse groep mensen. Op basis van de gegevens die verzameld worden stellen de bureauhoofden dat aanvragen vaak ingediend worden voor mensen die afhankelijk zijn van een uitkering, gezinnen, alleenstaande ouders met kinderen, jongeren en mensen die gevlucht zijn, statushouders, mensen die geen Nederlandse papieren hebben en mensen die uit detentie komen. Daarnaast bestaat de indruk dat het ook relatief vaak gaat om mensen met een ziekte en/of met een lichamelijke, geestelijke, mentale of verstandelijke beperking. Qua etnische diversiteit van mensen met urgente noden lijken er verschillen te zijn tussen de bureaus. Bureaus in de Randstad hebben meer te maken met mensen

¹⁷ ANBI staat voor Algemeen Nut Beogende Instelling. Een instelling kan alleen een ANBI zijn, als ze zich nagenoeg geheel inzet voor het algemeen belang.

¹⁸ Voor meer informatie over de samenwerking tussen professionele hulp- en dienstverleners, gemeente(n) en donateurs zie [Informatie voor... - SUN Nederland](#).

met diverse culturele achtergronden, terwijl de bureaus buiten de Randstad hier weinig mee te maken te hebben. Het gaat in alle gevallen om mensen die tegenslag hebben en (dreigen) klem te raken in het systeem, zonder dat de overheid (tijdige) voorzieningen voor hen heeft. Daar zitten vaak ook mensen bij die volgens een van de bureauhoofden *“niet goed kunnen omgaan met instanties”*, of mensen die *“niet in staat zijn hun hulpvraag goed te verwoorden”*.

WERKWIJZE

De SUN-noodhulpbureaus krijgen aanvragen voor cliënten van hulp- en dienstverleningsinstanties zoals maatschappelijk werk, jeugdzorg, instellingen voor begeleid wonen, GGZ, Leger des Heils, de sociale dienst, bewindvoerders, schuldhulpverlening, Vluchtelingenwerk, begeleiders van mensen die geen Nederlandse papieren hebben, daklozen opvang, thuiszorg, vrouwenopvang en instanties die zorg bieden aan mensen met een lichamelijke of geestelijke beperking.

Bij een aanvraag door een hulp- of dienstverlener voor een cliënt wordt eerst gekeken of er geen voorliggende voorzieningen, zoals bijvoorbeeld bijstand, zijn waar een beroep op kan worden gedaan. De coördinator van een SUN-noodhulpbureau weet alles van lokale voorzieningen en de eventuele aanvullende mogelijkheden die fondsen te bieden hebben. Hierdoor fungeert een noodhulpbureau als een lokaal kenniscentrum op het gebied van geld en goederen op het terrein van urgente noden, armoede en schulden. Een hulp- of dienstverlener zal in veel gevallen eerst bellen met het SUN-noodhulpbureau om te verkennen welke mogelijkheden er zijn. Als er geen (tijdige) voorliggende voorzieningen zijn wordt gekeken naar het besteedbaar inkomen van de betreffende persoon aan de hand van documenten. Ook vraagt het bureau de hulpverlener naar een plan van aanpak: “De noodhulp moet namelijk wel bijdragen aan vooruitgang, positieve verandering van de situatie.”, aldus een van de bureauhoofden.

Naast een plan van aanpak wordt gevraagd naar een toelichting op de urgentie van de situatie. Het bureau vraagt zich dan af wat er zou gebeuren als het bureau niet helpt. Op basis van deze informatie van de hulpverlener weegt het bureauhoofd af of het noodhulp aan de cliënt kan verstrekken. Vanwege het vierogen principe wordt de afweging meestal samen met een bestuurslid gemaakt.

De verschillende SUN-noodhulpbureaus hebben het format dat SUN Nederland heeft ontwikkeld overgenomen en soms in de praktijk wat aangepast. Er vindt, ten behoeve van het uitwisselen van ervaringen en het nastreven van een zekere standaardisering in aanpak, een aantal keer per jaar overleg en uitwisseling plaats tussen SUN-noodhulpbureaus in het land. Bij het verstrek-

ken van financiële giften of renteloze leningen wordt altijd naar de specifieke situatie van de persoon gekeken. In principe is de noodhulp per cliënt eenmalig, of eens per jaar.

PREVENTIE EN GEBRUIK VAN VOORZIENINGEN

Voor de noodhulpbureaus is het belangrijk om, door bij aanvraag aan te sturen op een plan van aanpak, ook een bijdrage te leveren aan preventie. Bij hulpverleners wordt ook documentatie opgevraagd waaruit de financiële situatie van een persoon opgemaakt kan worden. Eén van de bureauhoofden legt uit: “soms vragen we bijvoorbeeld ook bankafschriften op, waaruit je vaak heel veel kan leren en lezen. En als daaruit bijvoorbeeld blijkt dat deze persoon veelvuldig aanwezig is bij een of ander gokgebeuren, dan gaan wij daar wel vragen over stellen. Dan zijn we wel kritisch. ‘Wat wordt er aan dat gokgedrag gedaan?’” Soms worden op basis van de verkenning van de persoonlijke financiële situatie van cliënten ook met hulpverleners bepaalde dringende adviezen besproken, bijvoorbeeld dat een persoon in budgetbeheer of onder bewind gaat. Ook wordt in het plan gecheckt of voor de hand liggende acties al ondernomen zijn om de noodsituatie op te lossen of te verlichten, bijvoorbeeld of er bijzondere bijstand van de gemeente aangevraagd is. Bureauhoofden benadrukken daarbij dat noodhulpbureaus geen charitatieve instelling zijn. Als uit de toelichting op de situatie van de cliënt blijkt dat voor de hand liggende acties nog niet ondernomen zijn en het bureau van mening is dat personen onterecht naar hen verwezen zijn, kan een noodhulpbureau een casus alsnog naar dergelijke instanties doorverwijzen.

ADVISERING EN SIGNALERING

Naast het verschaffen van giften en renteloze leningen en doorverwijzen van casussen, denken de bureaus mee met een hulp- en dienstverleningsinstantie als bij een cliënt een bepaalde situatie zich voordoet (bijvoorbeeld een dreigende ontruiming).

Ook komt uit de gesprekken met de bureauhoofden van de SUN-noodhulpbureaus naar voren dat noodhulpbureaus ook een signaleringsfunctie vervullen richting de gemeente en soms het Rijk. Zo neemt bijvoorbeeld een aantal noodhulpbureaus contact op met de gemeente als het medewerkers van het bureau opvalt dat er bepaalde situaties zich steeds herhalen of steeds dezelfde mensen in de problemen komen. Dan wordt er samen gekeken hoe bepaalde procedures binnen de gemeente veranderd kunnen worden opdat mensen niet of niet zo snel in financiële nood komen of juist snel(ler) geholpen worden als zij al in financiële nood verkeren. Als wordt gesignaleerd dat bepaalde noodsituaties, bijvoorbeeld in relatie tot zorgkosten, bij meerdere noodhulpbureaus vaak voorkomen kunnen de noodhulpbureaus via SUN Nederland ook een signalerende functie vervul-

len richting het rijk: "Dan kunnen we bijvoorbeeld signaleren dat bepaald typen zorg weer in de basisverzekering zou moeten, dus dat we een lobby kunnen starten echt op landelijk niveau daarvoor", aldus een van de bureauhoofden.

In de uitvoering van hun werk proberen noodhulpbureaus continu in te spelen op actuele maatschappelijke ontwikkelingen. Toen bijvoorbeeld de scholen online onderwijs moesten verzorgen vanwege Covid-19, heeft een aantal bureaus zich ingezet voor een laptopregeling voor gezinnen die geen digitaal apparaat voor hun kinderen hadden en waarin niet op een andere wijze snel kon worden voorzien. Op dit moment is energiearmoede een thema wat speelt in de hulp die de bureaus bieden.

2.3.2 WELKE UITDAGINGEN OF PROBLEMEN KOMEN SUN-NOODHULPBUREAUS TEGEN IN DE AANPAK VAN URGENTE NODEN?

Uit de gesprekken met de bureauhoofden van de SUN-noodhulpbureaus komen ook uitdagingen naar voren waar zij mee te maken krijgen in de aanpak van urgente noden. Deze uitdagingen zijn te groeperen onder vier thema's, namelijk: de rigiditeit van de overheid in omgang met wet- en regelgeving; de bureaucratie van de overheid; het idee dat er een groep mensen nog niet geholpen wordt; en gebrek aan kwaliteit van de aanvragen die bij de noodhulpbureaus binnenkomen en onjuiste aanvragen.

RIGIDITEIT OVERHEID IN OMGANG MET WET- EN REGELGEVING

Eén van de uitdagingen die de noodhulpbureaus ervaren bij het uitvoeren van hun werkzaamheden is de rigiditeit van de overheid in omgang met wet- en regelgeving. Deze rigiditeit gaat gepaard met een gebrek aan ruimte voor maatwerk en resulteert er soms in dat personen in nog serieuzere problemen komen. Zo wijzen bureauhoofden op bepaalde eisen die gehanteerd worden bij het aanvragen van bepaalde diensten of ondersteuning en bepaalde procedures van de gemeente die maken dat situaties soms onnodig uit de hand lopen. Zo stelt een van de bureauhoofden: "Als instanties anders zouden werken zouden veel noodsituaties voorkomen kunnen worden". Zo moet een persoon bijvoorbeeld, om bijzondere bijstand aan te vragen, een identiteitsbewijs hebben. Maar als deze persoon geen financiële middelen heeft om een identiteitsbewijs aan te vragen kan deze de bijstand niet aanvragen. Als ander voorbeeld wordt het inzetten van deurwaarders genoemd. Als een deurwaarder-procedure eenmaal in gang gezet is valt daar heel moeilijk nog tussen te komen, zelfs wanneer een gift of lening van het noodhulpbureau de situatie kan oplossen. Financiële hulp vanuit een Noodhulpbureau kan dan vaak toch de ontruiming niet meer voorkomen omdat wet en regelgeving dan voor gaat.

Op basis van deze ervaringen stellen de bureauhoofden dan ook dat gemeenten meer naar individuele situaties zouden moeten kijken. Ook wijzen de bureauhoofden er op dat door minder rigiditeit in de omgang met wet- en regelgeving vanuit de gemeente minder mensen tussen wal en schip zouden belanden en dus minder mensen bij noodhulpbureaus terecht zouden komen. Noodhulpbureaus worden volgens de respondenten soms onterecht gezien als een standaard voorziening, terwijl het echt om noodhulp zou moeten gaan. Een aantal bureauhoofden geeft aan te merken dat de gemeente soms al lijkt te rekenen op het inspringen van een noodhulpbureau, iets wat volgens hen niet zo zou moeten zijn: "Het moet niet een standaard riedel worden van 'en dan gaan we naar het noodhulpbureau' vind ik zelf. [...] als je ziet dat dit consequent gebeurt dan moet je daar wat aan doen. Wij leveren maatwerk. We gaan niet zeggen 'dus dan springen wij in'. Wij kijken per situatie..", zo stelt een van de bureauhoofden.

BUREAUCRATIE OVERHEID

In lijn met het punt omtrent de rigiditeit van de overheid in omgang met wet- en regelgeving geven noodhulpbureaus aan dat het aanvragen en toegekend krijgen van een uitkering of gift via de bijzondere bijstand bij de gemeente een erg bureaucratisch proces is dat erg vaak té lang duurt. Hierdoor komen noodhulpbureaus soms in beeld terwijl de situatie van een persoon eigenlijk opgelost kan worden door de gemeente als de procedures sneller zouden zijn.

Volgens een aantal noodhulpbureaus is ook het opzetten van de samenwerking met nieuwe gemeenten een uitdaging. Er komen hulpvragen van instanties uit gemeenten in de omgeving die niet officieel aangehaakt zijn bij het noodhulpbureau. Echter, alleen voor personen die woonachtig zijn in gemeenten die meebetalen aan de bureaunkosten van een SUN-noodhulpbureau kan een aanvraag ingediend worden. Een aantal bureaus heeft daarom de ambitie samenwerking aan te gaan met nog meer gemeenten in de omgeving, maar dit blijkt vaak vanwege bureaucratie en trage procedures binnen gemeenten niet eenvoudig of zelfs onmogelijk te zijn.

IDEE DAT ER NOG EEN GROEP MENSEN IN URGENTE NOOD NIET GEHOLPEN WORDT

Bij een aantal noodhulpbureaus bestaat het idee dat er nog een groep mensen in urgente nood is die niet in beeld is, noch bij de gemeente noch bij de hulp- en dienstverleners. Ook ontvangt een van de noodhulpbureaus signalen dat vanwege een beperkte capaciteit in menskracht en tijd bij hulp- en dienstverleningsinstanties als bijvoorbeeld Vluchtelingenwerk er minder aanvragen gedaan worden dan gezien de omstandigheden nodig zouden zijn.

GEBREK AAN KWALITEIT VAN AANVRAGEN

De kwaliteit van de aanvragen die ingediend worden door hulpverleners wordt ook door enkele bureauhoofden als uitdaging gezien. Daaraan gelinkt is de ervaring dat hulp- en dienstverleners niet altijd even deskundig zijn. Training van hulp- en dienstverleners over de sociale kaart, wet- en regelgeving en hoe een compleet dossier op te stellen bij het aanvragen van (nood)hulp en coaching van deze hulp- en dienstverleners zou soms ontbreken. Om dit gat op te vangen, zo vertelt een van de bureauhoofden, heeft het noodhulpbureau zelf het initiatief genomen een rol te spelen in training, voorlichting en instructie van hulp- en dienstverleningsprofessionals.

ONJUISTE AANVRAGEN

Tot slot, en rakend aan het vorige punt, komt ook uit het interview met enkele noodhulpbureaus naar voren dat er regelmatig aanvragen binnenkomen die niet gaan om noodhulp. Voor de hulp die dan gevraagd wordt bestaan andere instanties. Hierdoor gaat er veel tijd van de noodhulpbureaus zitten in het managen van verwachtingen en het doorverwijzen van hulp- en dienstverleningsinstanties naar de juiste loketten. Meer bekendheid bij hulp- en dienstverleningsinstanties van de sociale kaart en bestaande voorzieningen zou dit kunnen voorkomen.

3

Ervaringen met en visies op samenwerking bij noodhulp

In dit derde hoofdstuk beschrijven we de ervaringen en visies van de organisaties op samenwerking bij het bieden van noodhulp. Eerst zullen we ingaan op de ervaringen en visies van islamitische organisaties (3.1), vervolgens op die ervaringen en visies van de christelijke organisaties (3.2), en tot slot op die van de noodhulpbureaus (3.3).

3.1 Ervaringen met en visies van islamitische organisaties op samenwerking bij noodhulp

In deze paragraaf staat de vraag centraal met welke andere organisaties islamitische organisaties samenwerken en waarin men samenwerkt. In paragraaf 3.1.1. bespreken we reeds bestaande vormen van samenwerking omtrent het de thema's armoede, schulden en noodhulp. In paragraaf 3.1.2. gaan we vervolgens in op de ervaringen met samenwerking en de specifieke samenwerking met noodhulpbureaus.

3.1.1 IN HOEVERRE EN OP WELKE MANIER WERKEN ISLAMITISCHE ORGANISATIE RONDOM URGENTE NODEN AL SAMEN MET ANDERE ORGANISATIES?

Islamitische organisaties werken op diverse manieren samen met andere organisaties, zowel religieus als niet religieus. Hierbij zijn relatief grote verschillen in de intensiviteit en aard van de samenwerking. Sommige islamitische organisaties hebben inmiddels al een lange geschiedenis in Nederland en hebben langdurige en duurzame samenwerkingsverbanden met andere organisaties omtrent verschillende thema's, waaronder armoede en noodhulp.

SAMENWERKING TUSSEN MOSKEEËN

Sommige moskeeoorganisaties werken samen met andere lokale moskeeën, ook buiten het verband van een moskeekoepel. Zo werkte een aantal moskeeën die gelieerd zijn aan een van

de islamitische liefdadigheidsorganisaties samen met lokale moskeeën aan een project om voedselpakketten uit te delen tijdens de iftar-maaltijden van de Ramadan. Dit deden zij dagelijks tijdens de islamitische maand Ramadan, wat neerkwam op zo'n 600 maaltijden per dag. Ook een andere islamitische liefdadigheidsorganisatie en een moskeekoepel werken regelmatig samen met moskeeën door het hele land, vaak dan wel met moskeeën die zijn aangesloten bij de koepel. Zowel de koepel als de liefdadigheidsorganisatie werken daarnaast samen met verschillende voedselbanken en lokale stichtingen en verenigingen die hetzelfde soort werk doen als zij. In het geval van de moskeekoepel is de samenwerking tot nu toe beperkt gebleven tot financiële steun, hoewel de organisaties wel onderzoeken hoe de samenwerking verder uit te breiden. De moskeekoepel werkt ook samen met Vluchtelingenwerk in het kader van armoedebestrijding onder en noodhulp aan Syrische vluchtelingen, bijvoorbeeld in de vorm van kleding, voedsel of financiële middelen.

SAMENWERKING IN PROJECTVERBAND

Veel islamitische organisaties hebben geen structurele samenwerkingsverbanden maar werken met elkaar samen in projectverband. Een van de liefdadigheidsorganisaties werkt bijvoorbeeld samen met verschillende moskeeën tijdens de maand Ramadan. Het gaat dan vooral op het (mede)organiseren van zogenaamde "afhaal-iftars" en iftar-maaltijden. Daarnaast werkt deze organisatie ook samen met andere organisaties als het gaat om hulp aan behoeftigen in de vorm van voedselpakketten. Andere islamitische organisaties, zoals een van de moskeekoepels, is juist wel op zoek naar structurele vormen van samenwerking, maar doen het nog niet of niet meer. In het verleden werkten zij wel samen met Hartstichting Nederland voor trainingen in verschillende regio's. Dit soort meer structurele samenwerkingen zouden zij graag vaker opzetten. "Samenwerken doen we graag op de lange termijn. We zijn dus op zoek naar structurele samenwerking met geschikte partners," aldus de algemeen secretaris van deze organisatie.

STRUCTURELE SAMENWERKING

Een andere koepelorganisatie heeft op dit moment wel structurele samenwerkingsverbanden, bijvoorbeeld met de koepelorganisatie voor migrantenkerken SKIN-Rotterdam, noodhulpbureau Fonds Bijzondere Noden Rotterdam en de Islamitische Voedselbank. Met deze organisaties werkt deze koepel structureel samen, vooral als het gaat om het thema armoede en migrantenouderen, wat volgens de directeur een extra kwetsbare groep is.

INTERRELIGIEUZE SAMENWERKING

De interreligieuze koepel werkt samen met mensen en organisaties van allerlei religies en levensbeschouwingen, waaronder moslims, christenen, joden, boeddhisten, humanisten en hindoes. "Samen proberen we maatschappelijke problemen op te lossen waar we allemaal mee te maken hebben, zoals armoede. Samen met onze partners organiseren we hieromtrent allerlei initiatieven. Zo proberen we de samenwerking te verbeteren," aldus de voorzitter. Daarnaast werken bij de koepel aangesloten organisaties in projecten met elkaar samen, zoals moskeeën en kerken. In dit geval werken ze samen in een internationaal project, waarin de moskee en kerk samen optrekken om medische zorg te verlenen in Afrikaanse landen, zoals jonge moeders bijstaan bij complicaties rond hun bevalling. Ook de moskeekoepel werkt samen met andere religieuze organisaties, bijvoorbeeld in een project met Kerk in Actie en Groene Moskee om moskeeën in Nederland duurzamer te maken.

3.1.2 ERVARINGEN VAN ISLAMITISCHE ORGANISATIES MET SAMENWERKING MET ANDERE ORGANISATIES

ERVARINGEN MET SAMENWERKING

Islamitische organisaties hebben over het algemeen goede ervaringen opgedaan met de diverse samenwerkingsverbanden die ze in de loop der jaren hebben opgebouwd. De directeur van een van de koepels zegt hier bijvoorbeeld over: "We hebben goede ervaringen opgedaan wat betreft deze samenwerkingen. We werken veel samen met Rotterdamse organisaties. Verder merken we dat andere organisaties ons goed weten te vinden en wij hun ook, dus dat is erg fijn. We zijn vaak ook een doorgeefluik." Ook het interreligieuze platform heeft positieve ervaringen met samenwerking: "Afgelopen jaren is de samenwerking enorm gegroeid met verschillende levensbeschouwelijke en religieuze organisaties, maar ook met gemeenten. Het doel daarbij is om elkaar beter leren begrijpen en om de samenwerking tussen religieuze organisaties, maar óók maatschappelijke organisaties, te verbeteren," aldus de voorzitter.

Voor sommige islamitische organisaties is het samenwerken nog relatief nieuw. Een vrijwilliger van een van de organisaties

geeft bijvoorbeeld aan: "We zijn niet zo lang geleden begonnen met het bieden van lokale hulp." Het is dan soms nog even zoeken naar de beste samenwerkingspartners en samenwerkingsvormen voor deze problematiek. Toch werken ook zij nu al (op projectbasis) samen met andere moskeeën, maar ook met christelijke organisaties, zoals hun "buren", een kerk. De vrijwilliger geeft daarbij aan: "Onze ervaringen met eerdere samenwerkingen is heel erg goed."

De niet-religieuze koepels voor mensen met een migratieachtergrond werken onder andere samen met de Alliantie Vrijwilligersnoodhulp en Schuldhulpmaatje. Recentelijk voerden zij samen met deze organisaties een driejarig project uit dat naar alle waarschijnlijkheid ook een vervolg krijgt. Daarnaast werken deze koepels samen met lokale noodhulporganisaties en vervullen vrijwilligers van de twee koepels regelmatig als "tussenpersoon". De voorzitters van beide koepels zeggen over deze samenwerkingsverbanden: "Samenwerking is voor ons erg belangrijk en we merken dat het heel fijn is."

Het komt soms voor dat samenwerking belemmerd wordt door wederzijdse onbekendheid. Het kan ook zijn dat er een drempel is voor samenwerking vanwege vooroordelen tegenover islamitische organisaties. De algemeen secretaris van een moskeekoepel geeft aan dat sommige organisaties, ondanks open te staan voor samenwerking, terughoudend zijn. Het is volgens hem daarom belangrijk om te werken aan vertrouwen op basis van gedeelde waarden. "Transparantie, vertrouwen en openheid naar elkaar vinden wij enorm belangrijk," aldus de algemeen secretaris.

SAMENWERKING MET NOODHULPBUREAUS

Wat opviel in de interviews met islamitische moskeeorganisaties en moskeekoepels is de grote onbekendheid met noodhulpbureaus. Veruit de meerderheid van deze organisaties hoorde voor het eerst van het bestaan van Stichting Urgente Noden Nederland en de daarmee samenwerkende lokale noodhulpbureaus. De enige uitzonderingen hierop zijn de islamitische koepel en de twee niet-religieuze koepels. De twee laatstgenoemden hebben in eerdere trajecten kennisgemaakt met SUN Nederland en de noodhulpbureaus. De islamitische koepel heeft als enige van de door ons geïnterviewde islamitische organisaties een bestuurslid dat zitting neemt in het bestuur van het noodhulpbureau in de zelfde stad.

De voorzitter van een van de niet-religieuze koepels beaamt de onbekendheid met noodhulpbureaus bij islamitische organisaties en relateert dit aan onbekendheid in meer algemene zin met aan de overheid gelieerde instanties: "We merken dat er grote onbekendheid is met bepaalde organisaties op het gebied van

noodhulp. Het is niet altijd duidelijk wat er precies gebeurt en door wie dit wordt gedaan. Niet elke organisatie is ook toegankelijk". Andere groepen die niet altijd (of onvoldoende) bereikt worden door aan de overheid gelieerde instanties zijn ouderen met een migratieachtergrond. Zij durven niet altijd aan te geven waar zij behoefte aan hebben, bijvoorbeeld als het gaat over het aanvragen van een uitkering, aldus de voorzitter. Er is op dit gebied veel "onwetendheid" en daar liggen nu ook juist kansen, zoals de voorzitter van de koepel aangeeft: "Samenwerking zou hierin kunnen bijdragen om dit te verminderen en meer mensen te helpen."

Ook het interreligieuze platform werkte eerder niet samen met noodhulpbureaus, hoewel zij wel bekend waren met deze organisaties: "Het gaat om onbekendheid. We weten wel dat er noodhulpbureaus zijn, maar er is geen contact tussen beide organisaties. Er is een grijs gebied. Maar we staan altijd open voor samenwerking. De beste manier is om jezelf bekend te maken bij de (moslim)gemeenschap. Als noodhulpbureaus contact willen maken, dan staan wij gewoon open voor de dialoog."

3.2 Ervaringen met en visies van christelijke organisaties op samenwerking bij noodhulp

3.2.1 IN HOEVERRE EN OP WELKE MANIER WERKEN CHRISTELIJKE ORGANISATIES RONDOM URGENTE NODEN AL SAMEN MET ANDERE ORGANISATIES?

Christelijke koepelorganisaties werken samen met de gemeente ten behoeve van armoedebestrijding. Ze gaan dan in gesprek met de wethouder en praten op collegeniveau en beleidsniveau. Zij vertellen de gemeente wat zij signaleren en de gemeente informeert hen waar ze mee bezig zijn. Op deze manier helpen beide partijen elkaar. Het contact met de uitvoering is beperkt, kerken moeten zelf het contact onderhouden met welzijnsorganisaties, waarbij dit contact van bovenaf ook wordt gestimuleerd.

Christelijke koepelorganisaties werken daarnaast ook samen met islamitische koepelorganisaties en andere partijen zoals het Rode Kruis en organisaties die zich bijvoorbeeld inzetten voor emancipatie. Ze zetten samen projecten op of zoeken de samenwerking op bij eigen projecten, bijvoorbeeld door de gemeente in te zetten voor een training.

Migrantenkerken werken veel samen met landelijke organisaties zoals het Rode Kruis, HumanAid en het Oranjefonds. Ook zoeken en vinden soms een aantal migrantenkerken aansluiting bij lokale diaconaal-maatschappelijke initiatieven vanuit de gevestigde Nederlandse christelijke kerken, zoals bijvoorbeeld Samen010 in Rotterdam of Mara in Den Haag. Ook werken de kerken veel samen met andere kerken, moskeeën of met niet-religieuze groepen in de omgeving. Daarnaast werken beide kerken die zijn gesproken voor dit onderzoek al langere tijd samen met de noodhulpbureaus Fonds Bijzondere Noden in hun stad, namelijk in Amsterdam en in Rotterdam. Ook deze noodhulpbureaus zijn verbonden aan SUN-Nederland, echter bleek dit niet bekend te zijn bij de respondenten. Samen met het Fonds Bijzondere Noden organiseren de kerken projecten en acties, zoals veel werd gedaan aan het begin van de coronacrisis. De kerken geven aan het erg fijn te vinden dat de organisaties elkaar kunnen ondersteunen en het gesprek kunnen voeren over de signalen die zij tegenkomen. Hierdoor wordt het makkelijker om samen verschillende mensen te helpen in nood. De samenwerkingen die er zijn, betreffen veelal langere verbanden. Een enkele samenwerking is ontstaan ten tijde van de coronacrisis. De kerken geven aan dat men sinds de coronacrisis elkaar nog beter weet te vinden en elkaar nog beter weet te ondersteunen op het gebied van noodhulp.

3.2.2 ERVARINGEN VAN CHRISTELIJKE ORGANISATIES MET SAMENWERKING MET ANDERE ORGANISATIES

De kerken zijn voornamelijk positief over hun ervaringen wat betreft de samenwerking met andere organisaties. Wel werd opgemerkt door één van de kerken dat het vaak voor kleine(re) organisaties lastig is om de tijd te nemen voor bijvoorbeeld het maken van een projectplan of voor het aanschrijven van fondsen. De meeste mensen doen dit werk op vrijwillige basis, hebben daarnaast ander werk en hebben een klein budget. Dit is een structurele uitdaging waar de kerken/organisaties mee kampen. Wel lukt het de organisaties om samen de taken te verdelen naar mankracht en tijd, om alsnog zoveel mogelijk gedaan te krijgen.

3.3 Ervaringen met en visies van SUN-noodhulpbureaus op samenwerking bij noodhulp

3.3.1 IN HOEVERRE EN OP WELKE MANIER WERKEN NOODHULPBUREAUS AL SAMEN MET ANDERE ORGANISATIES?

Uit de gesprekken met de noodhulpbureaus komt naar voren dat de bureaus altijd met veel verschillende organisaties samenwerken. Met organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond wordt echter vrijwel nog niet samengewerkt. In deze paragraaf lichten we toe met welke organisaties noodhulpbureaus zoal samenwerken en waaraan zij samenwerken.

STRUCTURELE SAMENWERKING MET MEERDERE PARTIJEN OP VERSCHILLENDE VLAKKEN

Noodhulpbureaus werken structureel samen met gemeente(n), donateurs en professionele hulp- en dienstverleners. Die structurele samenwerking bestaat er primair uit dat gemeenten de overheadkosten van noodhulpbureaus betalen, donateurs (fondsen, religieuze en maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en particulieren) donaties geven waarmee de financiële noodhulp wordt geboden en een groot scala aan professionele hulp- en dienstverleners aanvragen doen voor hun cliënten.

Hiernaast werken noodhulpbureaus ook structureel samen met andere noodhulpbureaus en met SUN Nederland rondom kennisdeling en vorming van een gezamenlijke aanpak. Er wordt informatie en kennis uitgewisseld en samen nagedacht over hoe de aanpak van de bureaus verbeterd kan worden. Tevens wordt gezamenlijk gewerkt aan signalering richting de gemeente en het rijk, zoals concreet gebeurt via het Datadashboard Urgente Noden.¹⁹

INCIDENTELE SAMENWERKING RONDOM AANVRAGEN EN UITWISSELEN EXPERTISE, KENNIS EN ERVARING

Naast dat fondsen vaak een donateursrol in de samenwerking hebben (gezien zij donaties doen voor het giftenbudget van het giftenfonds van het noodhulpbureau), wordt er ook soms op andere vlakken samengewerkt met fondsen. Zo worden soms tussen noodhulpbureaus, fondsen en ook diaconieën van kerken de kosten rondom specifieke casussen onderling verdeeld. Naast dat deze samenwerking het mogelijk maakt dergelijke aanvragen te behandelen, moet deze samenwerking er ook voor zorgen dat dezelfde persoon niet bij meerdere organisaties

tegelijk noodhulp ontvangt. Ook wordt er in sommige gevallen tussen deze organisaties expertise, kennis en ervaring uitgewisseld, bijvoorbeeld rondom de behandeling van casussen.

Naast dat gemeenten de overheadkosten van noodhulpbureaus betalen, vaak meebetalen aan het giftenbudget en het sociaal leenfonds financieren en noodhulpbureaus een signalerende functie richting de gemeente hebben, wordt vaak ook samenwerkt met de gemeente in netwerken en initiatieven als bijvoorbeeld een Armoedepact. Een Armoedepact verbindt organisaties binnen een gemeente die zich bezig houden met het bestrijden van armoede, met het doel te kijken waar krachten gebundeld kunnen worden om armoede in de gemeente effectiever te bestrijden.

VRIJWEL GEEN SAMENWERKING MET RELIGIEUZE ORGANISATIES VAN GEMEENSCHAPPEN MET EEN MIGRATIEACHTERGROND

De SUN-noodhulpbureaus die wij spraken voor dit onderzoek zijn weinig tot niet bekend met het werk van religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond rondom armoedebestrijding, schulden en urgente noden. Geen van deze noodhulpbureaus werkt hierbij dan ook structureel samen met religieuze organisaties van deze gemeenschappen. De bureauhoofden geven wel aan geïnteresseerd te zijn in wat de religieuze organisaties doen en open te staan voor het verkennen van mogelijke samenwerking. Één van de bureauhoofden geeft aan te weten dat er vanuit de moskeeën individuele financiële hulp aan mensen wordt gegeven. Ook geeft dit bureauhoofd aan bekend te zijn met het bestaan van het recent opgerichte Landelijke Zakat fonds. Twee van de noodhulpbureaus hebben wel eens geprobeerd de samenwerking met islamitische organisaties aan te gaan of met het Wijksteunpunt migranten, maar bij beide bureaus zijn hier nog geen afspraken uit voortgekomen. Ook zijn er vanuit deze bureaus geen verdere initiatieven genomen de samenwerking rondom noodhulp op te zoeken. Eén van de bureauhoofden geeft aan dat hij vermoedt dat mensen uit gemeenschappen met een migratieachtergrond noodhulpbureaus wel weten te vinden via hulp- en dienstverleningsinstanties. Anderzijds geeft een ander bureauhoofd aan het idee te hebben dat de mensen binnen (religieuze organisaties van) gemeenschappen met een migratieachtergrond het onderling (zowel tussen organisaties als op meer persoonlijk, familie niveau) al goed regelen als het gaat om armoedebestrijding, schulden en urgente noden: "Er gebeurt daar volgens mij heel veel, maar minder gereguleerd".

¹⁹ Datadashboard Urgente Noden gereed voor gebruik door noodhulpbureaus - SUN Nederland.

Zoals aangegeven hebben de noodhulpbureaus vrijwel geen ervaring in samenwerking met religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond, maar is dit eerder wel door enkele bureaus geprobeerd. Uit de gesprekken met de bureauhoofden blijkt dat een aantal van hen denkt dat deze religieuze organisaties niet per se behoefte hebben om samen te werken rondom armoedebestrijding, schulden en noodhulp: "Die willen dat bij zichzelf houden. Nou dat is prima". Eén bureauhoofd geeft aan dat het bij eerdere pogingen met specifiek islamitische organisaties contact te leggen lastig bleek en dat communicatie lastig was vanwege een taalbarrière.

Daar waar het om verschillende vormen van samenwerking gaat, wordt bij samenwerking met deze organisaties in eerste instantie vooral gedacht aan de mogelijkheid voor religieuze organisaties om (eventueel in samenwerking met andere organisaties) aanvragen in te dienen bij hulpnoodbureaus.

Eén van de bureaus wijst af en toe wel mensen door naar een moskee bij vragen om financiële hulp voor zaken waarin het noodhulpbureau niet voorziet, zoals bijvoorbeeld begrafenis-kosten in het land van herkomst: *"Dan heb ik wel eens gezegd: nou probeer het eens bij de moskee waar je bent aangesloten"*.

3.3.2 ERVARINGEN VAN SUN-NOODHULPBUREAUS MET SAMENWERKING MET ANDERE ORGANISATIES

De noodhulpbureaus die geïnterviewd zijn voor dit onderzoek werken nog niet specifiek samen met religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond. In de interviews kwam wel de samenwerking met andere organisaties ter sprake. Over het algemeen ervaren de noodhulpbureaus de samenwerking met andere partijen als prettig. Wel wordt, zoals eerder aangegeven bij de samenwerking met hulp- en dienst-verleningsinstanties, aangegeven dat professionals soms naar het idee van de bureauhoofden niet voldoende kennis hebben van de sociale kaart en wet- en regelgeving en niet altijd voldoende kundig zijn in het indienen van volledige aanvragen. Dit zorgt er voor dat de bureauhoofden ervaren soms onnodig extra werk te hebben.

Bij gemeenten wordt de rigiditeit in omgang met wet- en regelgeving genoemd als iets wat het werk soms lastig maakt.

4

Visies op en wensen van de organisaties ten opzichte van samenwerking in de toekomst

In dit vierde hoofdstuk gaan we in op de visies en wensen van islamitische organisaties, christelijke organisaties en noodhulp-bureaus rondom samenwerking rondom noodhulp in de toekomst. Ook verkennen we welke concrete ideeën er bestaan over samenwerking binnen deze organisaties en welke aandachtspunten, voorwaarden en mogelijke knelpunten er vanuit de organisaties genoemd worden in relatie tot toekomstige samenwerking. In paragraaf 4.1 bespreken we de bevindingen die voortkomen uit de interviews met de islamitische organisaties, in paragraaf 4.2 rapporteren we over de bevindingen uit de interviews met de christelijke organisaties en in paragraaf 4.3 sluiten we af met de ervaringen en visies vanuit de SUN-noodhulpbureaus.

4.1 Visies en wensen van islamitische organisaties t.o.v. samenwerking bij noodhulp in de toekomst

In deze paragraaf bespreken we de visies en wensen van islamitische organisaties ten opzichte van samenwerking bij noodhulp in de toekomst. Ook doen we verslag van de concrete ideeën over samenwerking die binnen deze organisaties bestaan en welke aandachtspunten, voorwaarden en mogelijke knelpunten er genoemd zijn in relatie tot toekomstige samenwerking.

4.1.1 VISIES OP TOEKOMSTIGE SAMENWERKING

De door ons geïnterviewde islamitische organisaties zien allemaal de waarde in van samenwerking en willen deze graag verder uitbouwen in de toekomst. Algemeen secretaris van een moskeekoepel zegt over samenwerking: "Alle hulp, contacten en netwerken zijn welkom. Het is ook onderdeel van onze strategie om te netwerken en te zoeken naar gepaste partners om mee samen te werken. In de toekomst willen wij ons netwerk verbreden en kijken wat we kunnen doen voor de bevolking. Voor onze samenleving hier."

Samenwerking is volgens de door ons geïnterviewde islamitische organisaties essentieel om maatschappelijke problemen zoals armoede, schulden en urgente noden in Nederland aan te pakken. Dit zijn problemen, vinden zij, die ons allemaal aangaan. Het zou dus vanzelfsprekend moeten zijn dat organisaties – daar waar nodig en relevant – de verbinding met elkaar opzoeken en kijken naar mogelijkheden om elkaar te versterken. Op dat gebied valt nog het nodige te winnen volgens sommige organisaties. De voorzitter van het interreligieus platform geeft aan: "We hebben méér dialoog nodig en moeten samen het gesprek aangaan. Dat is de hoofdzaak. Dan gaat het ook om onder andere kennisuitwisseling of mensen doorsturen als zij een hulpvraag hebben. Daarom richten wij ons als organisatie op de dialoog en mensen met elkaar verbinden."

De urgentie van deze problematiek in de Nederlandse samenleving maakt ook dat islamitische organisaties inzien hoe belangrijk samenwerking is en hoe nodig het is deze in de toekomst verder uit te breiden. Een vrijwilliger van een van de liefdadigheidsorganisaties kwam bijvoorbeeld tot deze conclusie vanwege de grote aanloop van hulpbehoeftigen bij aan de organisatie verbonden lokale moskeeën tijdens hun iftar-project voor daklozen tijdens de coronacrisis. Hij zegt hierover: "Onze quotum stond op 150, dus we schrokken eigenlijk best wel dat het zó druk werd bezocht. Op dit moment zijn we aan het bespreken of we soortgelijke projecten door het hele jaar door zouden kunnen uitvoeren. Uit onze observatie komt naar voren dat samenwerking echt belangrijk en nodig is. Als we in de toekomst meer mensen willen helpen, moet je samenwerken. In je eentje kom je er niet."

Verschillende islamitische organisaties hebben ook een toekomstvisie op hoe zij zich als organisatie verder willen ontwikkelen op het gebied van noodhulp. Zo gaf een andere islamitische liefdadigheidsorganisatie aan zich graag verder te willen ontwikkelen op het gebied van het helpen van studenten, het aanbieden van halal voedselpakketten en steun aan mensen

die gevlucht zijn. “We zien dat hier de grootste behoefte in lijkt te zijn”, aldus de voorzitter van deze organisatie. Daarnaast zou de organisatie graag een bijdrage leveren bij feestdagen, bijvoorbeeld door (feest)kleding of cadeaus te kopen voor kinderen. Ook deze vraag krijgen ze vaak van moslimfamilies. Samenwerking is hierbij essentieel, geeft ook de voorzitter van de organisatie aan: “Wat betreft onze ervaring met samenwerking merken we dat er veel behoefte is aan samenwerking, want als organisatie alleen kan je niet altijd aan alles voldoen, er is altijd een tekort.”

Ook koepels hebben ambities om zich verder te ontwikkelen op het gebied van noodhulp. Zo willen zij een islamitisch fonds oprichten in samenwerking met anderen. Daarbij willen ze gebruik maken van religieuze giften van de moslimgemeenschap (zoals de *zakat* en *sadaqa*) en deze inzetten “om grote vraagstukken in de samenleving soelaas te bieden”. Dergelijke projecten zouden zij graag samen met andere organisaties oppakken. De directeur van een van de koepels zegt hierover: “Hierin ligt vooral onze behoefte, om dit goed en sterk aan te pakken samen.”

TOEKOMSTIGE SAMENWERKING MET SUN-NOODHULPBUREAUS

Alle organisaties zien, als ze horen over SUN-noodhulpbureaus en wat deze doen, meerwaarde in samenwerking. Algemeen secretaris van een van de moskeekoepels zegt hier bijvoorbeeld over: “Onze organisatie kijkt zeker positief naar een potentiële samenwerking met noodhulpbureaus. Uiteindelijk hebben beide organisaties als doel om mensen te helpen. Om iets goeds te doen voor de samenleving. Als wij daar een bijdrage aan kunnen leveren doen wij dat graag. We willen graag gezamenlijk werken aan maatschappelijke oplossingen. We zijn ook benieuwd naar wat SUN Nederland doet en hoe ze dat doen. Wellicht kunnen wij daarvan leren en onszelf op die manier weer versterken. Daar staan we open voor. Misschien kunnen we jaarlijks met dit soort organisaties samenkomen om samen na te denken over projecten en samenwerking.”

4.1.2 MOGELIJKE VORMEN VAN TOEKOMSTIGE SAMENWERKING

Tijdens onze interviews met islamitische organisaties zijn verschillende vormen van toekomstige samenwerking geopperd. Wat opviel is dat er vanuit alle door ons geïnterviewde organisaties een bereidwilligheid is om verschillende vormen van samenwerking te verkennen, zowel met andere (religieuze) organisaties als specifiek met noodhulpbureaus. Er is, kortom, veel steun voor het idee van samenwerking.

Een aantal vormen van samenwerking dat tijdens de interviews en gesprekken aan bod kwam en waar islamitische organisaties positief naar keken zijn:

- Moskeeën zouden kunnen toetreden tot de Raad van Advies of bestuur van het lokale noodhulpbureau, waar deze aanwezig is. Dit kan tevens een basis bieden voor meer onderlinge uitwisseling en het opbouwen van vertrouwen.
- Noodhulpbureaus kunnen kennis aanbieden over preventie van armoede en schulden en religieuze organisaties kunnen kennis delen over hun gemeenschappen. Ook kunnen zij denken aan andere vormen van kennisuitwisseling, bijvoorbeeld middels gezamenlijke projecten, voorlichting en training.
- Moskeeën kunnen het lokale noodhulpbureau in hun gebied onder de aandacht brengen van behoeftigen en uitleggen hoe hulp- en dienstverleningsinstanties samenwerken met noodhulpbureaus en wat zij daaraan kunnen hebben. Anders gezegd: moskeeën kunnen hulp- en dienstverleners helpen om mensen die tot nu toe niet bereikt werden wél te bereiken. Op deze manier kunnen moskeeën helpen om de hulp van een noodhulpbureau daar te krijgen waar die (het hardst) nodig is.
- Moskeeën zouden kunnen bijdragen aan fondswerving. Bijvoorbeeld een gezamenlijke fondswerving onder ondernemers en moskeebezoekers.
- Moskeeën kunnen een directe donatie doen aan een noodhulpbureau.
- Lokale noodhulpbureaus zouden met kennis kunnen bijdragen aan het opzetten van een liefdadigheidstak van moskeeën.

Organisaties die zelf geen noodhulp leveren, zoals het interreligieuze platform, geven aan in de toekomst wel graag een rol te willen spelen in de samenwerking tussen islamitische organisaties en noodhulpbureaus. De voorzitter van dit platform: “Wij kunnen meehelpen aan de bekendheid van noodhulpbureaus bij de moslimgemeenschap, door die noodhulpbureaus een podium te geven, bijvoorbeeld door informatiebijeenkomsten te faciliteren in moskeeën of kerken, waar je meer mensen kan benaderen. Zodat die mensen die het nodig hebben daar ook weet van hebben.” Daarmee zouden dit soort organisaties een brugfunctie kunnen vervullen tussen de moslimgemeenschap en noodhulpbureaus.

4.1.3 AANDACHTSPUNTEN, VOORWAARDEN EN MOGELIJKE KNELPUNTEN VOOR SAMENWERKING

Alle door ons geïnterviewde islamitische organisaties staan open voor (vormen van) samenwerking. Islamitische organisaties delen tegelijk ook ideeën over aandachtspunten en voorwaarden die ze belangrijk vinden in de samenwerking. Ook worden enkele mogelijke knelpunten benoemd. Het is van belang om deze aandachtspunten, randvoorwaarden en mogelijke knelpunten in overweging te nemen om zo het succes van slagen van de (potentiële) samenwerking te vergroten.

DE SCHAAL VAN ORGANISATIES

Sommige islamitische organisaties zijn groter dan anderen. Zo is een grote koepel van 148 moskeeën niet hetzelfde als een lokale moskee. Dat heeft ook invloed op de mogelijkheden en capaciteiten van individuele organisaties. Het is daarom belangrijk om de schaal van de organisatie in ogenschouw te nemen. Een vrijwilliger van een van de liefdadigheidsorganisaties, een relatief kleine organisatie (vier moskeeën), zegt hierover: "Samenwerking is altijd welkom. Daar staan we altijd voor open. Maar we moeten wel kijken naar onze eigen draagkracht: wat kunnen wij zelf aan met projecten? Pas dan kunnen we de garantie geven dat we aan iets kunnen deelnemen." Dat gezegd hebbende zou deze organisatie graag samenwerken met noodhulpbureaus, aldus de vrijwilliger.

REKENING HOUDEN MET DE DOELEN EN DOELGROEPEN VAN ORGANISATIES

Daarnaast is het belangrijk voor noodhulpbureaus om aansluiting te zoeken bij de activiteiten die islamitische organisaties reeds ontwikkelen. De voorzitter van een andere liefdadigheidsorganisatie ziet bijvoorbeeld duidelijk dat er mogelijkheden van samenwerking zouden kunnen zijn tussen hun organisatie en noodhulpbureaus. Een belangrijke randvoorwaarde daarbij is dat het "soortgelijke projecten" zijn die aansluiten op wat deze organisatie reeds aan projecten doet. Daarnaast is het belangrijk om sensitief om te gaan met de doelgroep en achterban van islamitische organisaties. De voorzitter zegt hierover: "*De donateurs hebben een bepaald doel, dus met dat doel moet het geld uit donaties worden uitbesteed. Dat vinden wij belangrijk om naar te kijken*". Islamitische organisaties voelen een sterke verantwoordelijkheid richting hun donateurs om discreet en voorzichtig om te gaan met hun donaties.

LAAGDREMPELIGHEID EN (PROACTIEVE) COMMUNICATIE

Binnen de islamitische organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond bestaat het idee dat het reguliere hulpinstanties niet altijd lukt om de achterban van islamitische organisaties te bereiken. Zoals eerder aangegeven (zie paragraaf 2.2.1.) is er vanwege het taboe rondom het thema armoede, schulden en urgente noden ook vaak nog een te grote drempel vanuit deze doelgroep om steun te zoeken bij hun hulpvragen. "*De stap om hulp te vragen bij organisaties en gemeenten is voor mensen met een migratieachtergrond soms nog te ver*," aldus de voorzitter van het interreligieus platform. Verschillende organisaties die wij gesproken hebben geven aan dat het belangrijk is dat noodhulpbureaus hier aandacht voor hebben. De voorzitter van een van de niet religieuze organisaties zegt hierover dat het lastig is om mensen met een migratieachtergrond te bereiken in wijken waar de meerderheid niet om hulp komt vragen (ook als zij het wél nodig hebben) en dat de hulp- en dienstverleningsinstanties daar hun bereik op zouden kunnen inrichten: "Je kan de vraag ook omdraaien: het gaat erom hoe je als organisatie deze mensen kunt bereiken". De directeur van de islamitische koepelorganisatie geeft in het verlengde hiervan aan dat het voor de samenwerking cruciaal is dat "noodhulpbureaus proactief communiceren wat hun zorgen en uitdagingen zijn", zodat er in samenwerkingsverband beter gezocht kan worden naar oplossingen.

CULTUURVERSCHILLEN OVERBRUGGEN EN DIVERSITEIT-SENSITIEF WERKEN

Organisaties die wij spraken voor dit onderzoek geven aan te denken dat er soms grote verschillen in cultuur en beleavingswereld kunnen bestaan tussen moskeeorganisaties en noodhulpbureaus. Die verschillen kunnen bijvoorbeeld te maken hebben met uitgangspunten, gebruiken, tradities, visies, waarden en normen. In paragraaf 2.1.2. spraken wij al over de schaamte- en taboecultuur die soms nog heerst omtrent de thematiek van armoede, schuld en urgente nood binnen de moslimgemeenschap. Dat kan ook een uitdaging zijn voor de samenwerking tussen moskeeorganisaties en noodhulpbureaus. Daarnaast kan taal soms een obstakel zijn.

De verschillen tussen islamitische organisaties en noodhulpbureaus in uitgangspunten, gebruiken, tradities, visies, waarden en normen kunnen tevens doorwerken in verschillen in organisatiecultuur, mate van institutionalisering en omgang met gelden en donaties. Daarnaast is het ook nog eens zo dat de moslimgemeenschap zelf divers is en steeds meer divers wordt (Nhass & Vlug, 2022). Ook tussen verschillende moskeeën en moskeekoepels zijn er dus (soms behoorlijke) verschillen. Het lijkt daarom van belang om diversiteits sensitief te werken als het gaat om de samenwerking tussen lokale moskeeën en moskee-

koepels, om zo wederzijds begrip en vertrouwen te creëren en de kans van slagen te vergroten (zie bijvoorbeeld: Bellaart et al., 2021). Specifiek kwam hieromtrent tijdens onze gesprekken naar voren dat het belangrijk is om te luisteren naar de perspectieven van moskeeorganisaties en hulpvragers uit de moslimgemeenschap.

MOGELIJKE FINANCIËLE BELEMMERINGEN

In paragraaf 2.1.2. verwezen we tevens naar uitdagingen en mogelijke obstakels omtrent financieel beheer en verantwoording bij islamitische organisaties. Deze uitdagingen kunnen ook een belemmering zijn voor de samenwerking tussen islamitische organisaties en noodhulpbureaus. Zo worden moskeeën en donateurs uit de islamitische gemeenschap soms belemmerd in het meer formeel organiseren van hun financiën, bijvoorbeeld voor het openen van een of meerdere bankrekening, door beperkingen vanuit de overheid en banken in het kader van de wetgeving omtrent antiterrorismebestrijding. Geld van donateurs, kan niet vanuit alle organisaties doorgegeven worden aan andere organisaties, bijvoorbeeld omdat een deel van de gelden vanuit subsidie voor andere specifieke doelen verkregen is.

TRANSPARANTIE EN VERTROUWEN

Uit diverse interviews met onze respondenten kwam naar voren dat het vertrouwen tussen de moslimgemeenschap, overheden en andere organisaties soms laag is. Dat komt mede door wat ervaren wordt door moslims als moslimdiscriminatie of anti-moslim racisme.²⁰ Moslims worden regelmatig geconfronteerd met vooroordelen, uitsluiting en stereotypering. Ook kan er sprake zijn van institutioneel racisme, zoals bleek uit recente gegevens over het etnisch profileren bij de politie en de Toeslagenaffaire.²¹ Daarnaast zijn er heimelijke onderzoeken geweest naar moskeeorganisaties.²² Hierdoor heeft het vertrouwen van de moslimgemeenschap een behoorlijke deuk opgelopen. Voor de samenwerking is het belangrijk om dit vertrouwen op te bouwen, zoals door transparant te zijn over de doelen van samenwerking, maar ook door gehoor te geven aan de behoeften en inzichten van de moslimgemeenschap zelf. De voorzitter van de interreligieuze koepel zegt hierover: "Door onderzoeken en infiltratie in moskeeën de afgelopen jaren is de islamitische gemeenschap een beetje bang geworden van de overheid,

gemeenten en ook andere organisaties. Ik denk dat er heel veel winst te behalen valt door het vertrouwen weer terug te winnen. Daarom moeten we heel transparant naar elkaar toe zijn over de samenwerking."

VERSCHILLENDE TYPEN ORGANISATIES

Binnen islamitische organisaties heerst het idee dat noodhulpbureaus en religieuze organisaties (heel) verschillende typen organisaties zijn. Religieuze islamitische organisaties zijn vaak (maar niet altijd) informeler georganiseerd. Zo wordt bijvoorbeeld vaak met vrijwilligers gewerkt en minder met geschoolde professionals. Binnen de islamitische organisaties bestaat tevens het beeld dat noodhulpbureaus veel formeler georganiseerd zijn. Bij een aantal islamitische organisaties bestaat daardoor het idee dat bij het samenwerken met noodhulpbureaus veel papierwerk komt kijken, iets wat mogelijk een uitdaging kan zijn voor sommige, meer informeel georganiseerde en op vrijwilligers draaiende, islamitische organisaties.

TOELEIDING VAN HULPBEHOEFTEGEN

Toeleiding van behoeftigen vanuit moskeeën naar een lokaal noodhulpbureau zou een interessante samenwerkingsvorm kunnen zijn, die vooral de mensen die hulp nodig hebben ten goede kan komen. Dit lijkt echter gezien de geldende regels en werkwijze van de noodhulpbureaus niet direct goed werkbaar; SUN-noodhulpbureaus werken alleen met aanvragen die ingediend worden door formele hulp- en dienstverleners. De vraag is wat nodig is om een dergelijke samenwerking wel op te zetten en of dat haalbaar is voor noodhulpbureaus en moskeeën.

4.2 Visies op en wensen van christelijke organisaties t.o.v. samenwerking bij noodhulp in de toekomst

In deze paragraaf bespreken we de visies en wensen van christelijke organisaties ten opzichte van samenwerking bij noodhulp in de toekomst. Ook doen we verslag van de concrete ideeën over samenwerking die binnen deze organisaties bestaan en welke aandachtspunten, voorwaarden en mogelijke knelpunten er genoemd zijn in relatie tot toekomstige samenwerking.

4.2.1 VISIES OP TOEKOMSTIGE SAMENWERKING

De migrantenkerken geven aan dat zij ontstaan om samen te werken met SUN Nederland en noodhulpbureaus en dat zij graag de handen in een willen slaan om hulpbehoeftigen te helpen. Wel vinden de migrantenkerken het belangrijk om serieus genomen te worden in de manier waarop zij werken. Het zou fijn zijn als SUN Nederland en noodhulpbureaus open zouden staan voor

20 Voor meer informatie over moslimdiscriminatie en anti-moslim racisme, zie het relevante hoofdstuk uit de KIS-publicatie: Asante, A. et al., Geen ruimte voor discriminatie, Utrecht: KIS, blz. 57-77. <https://www.movisie.nl/publicatie/geen-ruimte-discriminatie>.

21 Voor meer informatie over institutioneel racisme, zie de KIS-publicatie: Does, S. et al., Institutioneel racisme in Nederland. Utrecht: KIS. <https://www.kis.nl/artikel/institutioneel-racisme-bewijs-en-aanpak>.

22 Zie bijvoorbeeld: *Hoe het vertrouwen te herstellen na undercover onderzoek bij moskeeën en moslimorganisaties* - Leiden Islam Blog (bezoekt op 28 mei 2022).

hoe de migrantenkerken te werk gaan en hierover het gesprek zouden willen voeren. Zo werd concreet het idee geopperd om bij elkaar langs te gaan en een dag mee te lopen, zodat de organisaties elkaar leren kennen en naar elkaar toe kunnen groeien.

Vertrouwen hebben in elkaar wordt dan ook als grote voorwaarde gezien voor de samenwerking. De wens is dat een constructieve, gelijkwaardige en duurzame samenwerking wordt gecreëerd met oog voor eventuele culturele verschillen en verschillen in werkwijzen. Samen verantwoordelijkheid dragen voor vraagstukken rondom armoedeproblematiek wordt als erg belangrijk ervaren.

De migrantenkerken die wij voor dit onderzoek spraken zien dat duurzame samenwerking een positieve bijdrage kan leveren aan het helpen van meer mensen die dit nodig hebben. Doordat migrantenkerken het dichtst bij mensen uit de gemeenschap staan, kunnen zij via hun laagdrempelige werkwijze de brug slaan naar andere organisaties, zoals naar SUN Nederland en de noodhulpbureaus. Deze laagdrempeligheid wordt gezien als de grootste kracht van migrantenkerken, welke zij graag zouden willen benutten in samenwerkingen. Verder zien migrantenkerken een grote meerwaarde in een samenwerking waarbij SUN Nederland en de noodhulpbureaus ook hen verder kunnen ondersteunen om het werk nog beter vorm te geven. Op deze manier kan er van elkaar geleerd worden.

4.2.2 MOGELIJKE VORMEN VAN TOEKOMSTIGE SAMENWERKING

Uit de gesprekken met de christelijke organisaties komt naar voren dat er al op veel verschillende manieren samengewerkt wordt met andere organisaties en dat er ook al samengewerkt wordt met SUN noodhulpbureaus. Tegelijk komt ook naar voren dat er nog ruimte is om meer lijntjes te leggen en de samenwerking uit te breiden en te verduurzamen. Een aantal concrete ideeën voor samenwerking in de toekomst die gedeeld worden zijn hieronder uitgewerkt.

- Partijen zetten gezamenlijk initiatieven op: Eén van de ideeën van de migrantenkerken is om in de toekomst samen meer initiatieven op te zetten. Zo is er in coronatijd bijvoorbeeld samengewerkt om mensen in nood te helpen door voedselbonnen uit te delen. Meerdere kerken zijn hierop aangehaakt, zodat hulpbehoevenden uit hun achterban op een laagdrempelige manier hulp konden krijgen.
- Samenwerking op bestuursniveau: Koepels hechten waarde aan diverse besturen van organisaties als SUN-noodhulpbureaus, zodat de belangen van verscheidene doelgroepen kunnen worden vertegenwoordigd. De koepels zetten zich

hier voor in en de behoefte is er ook bij de individuele kerken, gezien zij ervaren soms op afstand te staan van dergelijke organisaties;

- Samenwerking in de vorm van een netwerk waarin kennis en informatie wordt uitgewisseld: Koepelorganisaties komen regelmatig bijeen om uit te wisselen wat er speelt bij hun achterban, zo spelen ze op elkaar in. Uitwisseling tussen kerken en SUN Nederland en noodhulpbureaus is van belang zodat ze elkaars werkwijze beter leren kennen en elkaar kunnen versterken in het ondersteunen van hulpbehoevenden.

4.2.3 AANDACHTSPUNTEN, VOORWAARDEN EN MOGELIJKE KNELPUNTEN VOOR SAMENWERKING

Vanuit de christelijke organisaties worden verschillende aandachtspunten, voorwaarden en mogelijke knelpunten voor een eventuele samenwerking in de toekomst genoemd. Deze worden hieronder weergegeven.

FORMELE VS. INFORMELE MANIER VAN WERKEN

Allereerst heerst het idee dat religieuze organisaties veel meer informeel opereren, terwijl de noodhulpbureaus meer formeel zijn ingericht. Dit is een mogelijke uitdaging omdat dit leidt tot een verschil in uitvoering??. Dit zou opgelost kunnen worden als SUN Nederland, de noodhulpbureaus en de christelijke organisaties bij elkaar komen en het gesprek hierover voeren. Het is belangrijk om sensitief te zijn voor de manier waarop de ander werkt en te leren hiermee om te gaan. Openheid, sensitiviteit en respect zijn voor de christelijke organisaties belangrijke kernwaarden in samenwerking.

WANTROUWEN EN HET GEVOEL NIET SERIEUS GENOMEN TE WORDEN

De kerken geven aan dat bij veel migrantenkerken het beeld heerst dat (overheids)instanties niet altijd te vertrouwen zijn. Men is vaak bang voor systemische discriminatie. Ook hebben veel organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond het idee dat zij niet altijd serieus genomen worden. Om tot een goede samenwerking te komen, is het belangrijk om aan dit vertrouwen te werken. Daarnaast is het van groot belang dat organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond mee worden genomen in besluiten van bijvoorbeeld de gemeente rondom zaken die hen en de gemeenschap aangaan en dat zij ook een stem hebben wanneer besluiten genomen worden die ook hen aangaan. Daarbij is het belangrijk om oog te hebben voor de kennis en kracht die al in de kerken zit.

CULTURELE VERSCHILLEN

Culturele verschillen tussen mensen en organisaties wordt ook benoemd als mogelijke uitdaging voor een optimale samenwerking. Mensen die werkzaam zijn bij organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond hebben vaak verschillende culturele en etnische achtergronden. Dit kan zorgen voor verschillende manieren van denken en tot verschillende manieren van werken. De kerken benoemen dat het daarom belangrijk is om hier open over te communiceren met elkaar, elkaars aanpakken te leren kennen en van elkaar te leren zodat eventuele botsingen vermeden kunnen worden. Culturele sensitiviteit en openheid zijn hiervoor belangrijk.

DIVERSITEIT IN BESTUREN

Om de behoeften van de achterban over te brengen is het volgens de organisaties die wij spraken belangrijk dat besturen divers samengesteld zijn. Zo heeft een van de koepelorganisaties eraan bijgedragen dat iemand van de internationale kerk in het bestuur zit van het Fonds Bijzondere Noden Rotterdam.

SAMEN EEN VISIE ONTWIKKELEN EN REGELMATIG BIJEENKOMEN

Om een duurzame relatie op te bouwen, is het belangrijk om samen een visie te ontwikkelen. Door regelmatig bij elkaar te komen, het gesprek te voeren over belangrijke actualiteiten en problemen kan nog beter samengewerkt worden met elkaar. Vanuit de gezamenlijke visie kan een gezamenlijke aanpak ontwikkeld worden om noodhulpproblemen in de samenleving op te lossen.

AANDACHT VOOR MENSEN ZONDER NEDERLANDSE PAPIEREN

Migrantenkerken werken veel met mensen zonder Nederlandse papieren die vaak geen recht hebben op een bepaalde vorm van hulp. De vraag is of organisaties zoals SUN Nederland en de noodhulpbureaus ook deze mensen noodhulp kunnen bieden. Als dit niet lukt, is een eventuele samenwerking erg lastig omdat dit vaak een grote doelgroep is waar migrantenkerken mee kampen.

4.3 Visies op en wensen van SUN-noodhulpbureaus t.o.v. samenwerking bij noodhulp in de toekomst

In deze paragraaf bespreken we de visies en wensen van de SUN-noodhulpbureaus t.o.v. samenwerking bij noodhulp in de toekomst. Ook doen we verslag van de concrete ideeën over samenwerking die binnen deze organisaties bestaan en welke aandachtspunten, voorwaarden en mogelijke knelpunten er genoemd zijn in relatie tot toekomstige samenwerking.

4.3.1 VISIES OP TOEKOMSTIGE SAMENWERKING

Uit de gesprekken met de SUN-noodhulpbureaus komt naar voren dat er op de bureaus vrij gelijksoortige visies en wensen bestaan ten opzichte van samenwerking met andere organisaties. Men ziet samenwerking in het algemeen als waardevol en staat ervoor open om mogelijke verdere samenwerking met meer organisaties, waaronder religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond, te verkennen. Bureauhoofden geven aan te denken dat de organisaties elkaar door samenwerking kunnen versterken. Het achterliggende doel van samenwerking in het algemeen is volgens de bureauhoofden ten eerste het geld van donateurs zo goed mogelijk terecht laten komen en zorgen dat het beschikbare geld nog beter besteed wordt. Ook wordt als voordeel van samenwerking genoemd dat voorkomen kan worden dat er individuen tegelijk noodhulp van verschillende organisaties ontvangen. Daarnaast maakt samenwerking het ook mogelijk dat organisaties elkaar kunnen ondersteunen en onderling werk kunnen verdelen. Tot slot wordt als meerwaarde van samenwerking het van elkaar leren en elkaar scherp houden genoemd: "...elkaar een beetje scherp houden. Ook over het beleid rondom het sociale domein. Bepaalde regelingen die er zijn die je moet kennen. Maar ook dat je iemand door kan verwijzen, als er iemand komt 'kijk ik heb dit probleem' [...] dan kunnen wij bijv. zeggen 'kijk, er is schuldhulpmaatje'".

Verder geven meerdere bureauhoofden aan dat de keerzijde van meer samenwerking met meer verschillende organisaties zou kunnen zijn dat er nog meer aanvragen komen en dus nog meer werk voor de noodhulpbureaus die al beperkt zijn in capaciteit. Naar een oplossing voor dit capaciteitsvraagstuk zou dan gekeken moeten worden.

TOEKOMSTIGE SAMENWERKING MET RELIGIEUZE ORGANISATIES VAN GEMEENSCHAPPEN MET EEN MIGRATIEACHTERGROND

Specifiek als het gaat om het samenwerken met religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond geven de noodhulpbureaus aan dat die het wellicht mogelijk maakt bepaalde doelgroepen te bereiken die soms lastiger te bereiken zijn voor niet migranten organisaties. Een aantal bureauhoofden veronderstelt dat voor sommige mensen deze organisaties wellicht laagdrempeliger zijn dan hulp- en dienstverleningsinstanties, gezien er vaak de eigen taal gesproken wordt, en er geen voorwaarden gesteld worden om er langs te gaan, zoals bij veel hulp- en dienstverleningsinstanties wel het geval is.

4.3.2 MOGELIJKE VORMEN VAN TOEKOMSTIGE SAMENWERKING

Vanuit de interviews komt naar voren dat de bureauhoofden van de verschillende noodhulpbureaus in eerste instantie wat verschillend lijken te denken over mogelijke vormen van (versterking van) toekomstige samenwerking met andere organisaties, waaronder religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond. Zo benoemt het ene bureauhoofd “financiële versterking” als voornaamste doel van mogelijke samenwerking, terwijl het andere bureauhoofd vormen van samenwerking benoemt als casussen doorverwijzen, informatie delen en uitwisselen van expertise en kennis. Hieronder worden de verschillende mogelijke vormen van toekomstige samenwerking met andere organisaties weergegeven die door de bureauhoofden genoemd zijn:

- Casussen doorverwijzen: Casussen naar elkaar doorverwijzen komt in alle gesprekken in sterkere of minder sterke mate naar voren als mogelijke vorm van meer samenwerking in de toekomst. Daarbij wordt vooral ingegaan op het doorverwijzen door hulp- en dienstverleningsinstanties van casussen van andere organisaties naar noodhulpbureaus en het doorverwijzen van casussen vanuit noodhulpbureaus naar andere instanties als bijvoorbeeld schuldhulpmaatje.
- Casussen direct indienen: Daar waar het gaat om samenwerking met religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond wordt vooral gesproken over het indienen van aanvragen bij noodhulpbureaus door religieuze organisaties voor mensen die in urgente financiële nood verkeren.

- Informatie delen tussen organisaties: Informatie delen tussen organisaties wordt ook door een aantal noodhulpbureaus als waardevolle vorm van (verdere) toekomstige samenwerking genoemd. Ten eerste zou het dan gaan om informatie over cliënten in het algemeen, zodat er een beter beeld is van onder welke groepen en in welke situaties mensen in financiële nood verkeren. Als mogelijke vorm van informatie delen noemt een van de bureauhoofden het oprichten van een forum waar informatie op geplaatst zou kunnen worden (vergelijkbaar met het datadashboard van SUN Nederland). Doel van een forum zou kunnen zijn bepaalde problemen te signaleren “zowel aan de bronkant, de donateurs die de noodhulpbureaus ondersteunen, als aan de ontvangende kant, de noodhulpbureaus, als aan de vraagkant, de hulpverleningsinstellingen”. Ook noemt een van de bureauhoofden het Armoedepakt als een mogelijk netwerk waar organisaties elkaar zouden kunnen vinden en informatie zouden kunnen delen. Ten tweede gaat het bij informatie delen tussen organisaties om het nog beter en meer delen van informatie wanneer mensen die in urgente financiële nood verkeren via hulp- en dienstverleningsinstanties doorverwezen worden naar noodhulpbureaus. Tot slot gaat het ook om het delen van informatie voor het completeren van de sociale kaart in en rondom gemeentes. Een bureauhoofd ziet hier vooral een rol voor gemeenten: “het zou goed zijn als vanuit de gemeente in kaart werd gebracht welke organisaties er zijn. De gemeente weet aan wie ze subsidies geven, aan welke organisaties, welke vrijwilligersorganisaties. [...] Als dat een beetje goed inzichtelijk gemaakt wordt, dan kan je bijeenkomsten verzorgen. [...] Maar dat zou echt vanuit de gemeente georganiseerd moeten worden”.

- Uitwisselen van expertise en kennis: Vanuit de noodhulpbureaus wordt ook het in de toekomst (meer) uitwisselen van kennis en expertise tussen organisaties als waardevol genoemd: “en elkaar een beetje scherp houden. Ook over het beleid rondom het sociale domein. Bepaalde regelingen die er zijn die je moet kennen.”

4.3.3 AANDACHTSPUNTEN, VOORWAARDEN EN MOGELIJKE KNELPUNTEN VOOR SAMENWERKING

In het gesprek over mogelijke samenwerking rondom noodhulp in de toekomst met religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond worden door de bureauhoofden een aantal aandachtspunten, voorwaarden en mogelijke knelpunten genoemd. Deze bespreken we in deze paragraaf.

VEEL WERK EN BEPERKTE CAPACITEIT

Een aantal bureauhoofden geeft aan dat zij als noodhulpbureau soms overvraagd worden. Er is vaak niet genoeg budget om alle aanvragen toe te kennen. Daarnaast is de capaciteit in menskracht van de bureaus beperkt, en samenwerken kost tijd. Tegelijk geven de bureauhoofden aan dat ze nu soms ook benaderd worden door hulp- en dienstverleningsinstanties met hulpvragen die niet gaan om noodhulp, waardoor er veel tijd gaat zitten in het managen van verwachtingen. Dus in die zin zou samenwerking op onderlinge bekendheid van organisaties kunnen helpen om het aantal aanvragen en het daaraan verbonden werk te verminderen, aldus een van de bureauhoofden.

ELKAAR LEREN KENNEN EN ELKAAR VERTROUWEN

Alle noodhulpbureaus geven expliciet aan dat, om (meer) samen te werken, organisaties elkaar eerst beter moeten leren kennen en onderling vertrouwen moeten opbouwen: "als je eenmaal samengewerkt hebt, elkaar kent is er meer vertrouwen en dat maakt het samenwerken vervolgens makkelijker.", aldus een van de bureauhoofden. Er wordt gesteld dat er allemaal verschillende groepen, verschillende belangenorganisaties en soms ook "bubbels" zijn, iets wat meer doorbroken zou kunnen worden. Een van de bureauhoofden geeft aan dat verkennende gesprekken de eerste stap voor toekomstige samenwerking is: "in ieder geval eerst een verkennend onderzoek, of een verkennend gesprek van wat zij doen. Interesse in elkaar tonen. Kijken wat er al gebeurt, want ze doen vast al veel goede dingen. En dan kijken van kunnen we elkaar aanvullen? Dat zou mijn insteek dan zijn. Eerst in gesprek met elkaar, als daar behoefte aan is. [...] misschien lossen ze het intern wel op en zeggen ze van 'ja dat noodhulpbureau hebben we niet nodig' ja dan zijn we snel uitgesproken. Kijk als zij het zelf kunnen oplossen middels vermogen, dan is dat natuurlijk ook goed." Als het vertrouwen is opgebouwd tussen organisaties, dan is de volgende stap van elkaar horen wat ieders specialiteit en werkwijze is, aldus een van de bureauhoofden: "Heel concreet: dat zij duidelijk weten wat wij nodig hebben voor een aanvraag. Dat de andere partij weet wat wij doen, waarvoor wij zijn."

In een aantal gesprekken gaat bij het bespreken over samenwerking met religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond in de toekomst de aandacht vooral uit naar de mogelijkheid voor religieuze organisaties om aanvragen te kunnen indienen voor mensen die in urgente financiële nood verkeren. Bij het bespreken van die vorm van samenwerking wordt ook het belang van elkaar en elkaars aanpak kennen genoemd. Zo stelt een van de bureauhoofden: "Als een nieuwe partij zich meldt dan hebben we daar altijd eerst een kennismakingsgesprek mee en een voorlichting aan hun team

waarbij alle medewerkers aanwezig moeten zijn die mogelijk een aanvraag kunnen of mogen gaan indienen. We willen je kennen, we willen weten met wie we te maken hebben, met wie we praten. We willen de organisatie kennen. We willen dat de aanvragende hulpverleners zicht hebben op waaraan moet een aanvraag voldoen."

INFORMATIE DELEN EN GOEDE COMMUNICATIE

Informatie delen wordt als een belangrijke component van samenwerking genoemd. Er wordt echter ook signaleerd dat dat niet altijd makkelijk is. Informatie delen betekent ook dat er informatie verzameld moet worden, bijvoorbeeld bij de situatie van mensen die in urgente financiële nood verkeren. De bureauhoofden geven aan te denken dat dat in samenwerking met organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond bij aanvragen misschien niet altijd makkelijk is. Daarbij wordt verwezen naar het idee dat in sommige gemeenschappen hulp meer informeel via persoonlijke- of familiebanden loopt. Zo stelt een van de bureauhoofden: "het is belangrijk dat zo'n organisatie bij de aanvraag dan ook de informatie levert die wij nodig hebben. Inkomensgegevens, zicht op de problematiek... Dus binnen die gemeenschap moet dan ook wel aandacht zijn voor de structurele verbeter aanpak zoals wij van hulpverleners vragen."

ZICHT HEBBEN OP EN ZICHTBAAR ZIJN OP DE SOCIALE KAART

Zicht hebben op de sociale kaart wordt door meerdere bureauhoofden genoemd als essentieel voor samenwerking en iets wat nu nog gemist wordt bij een aantal organisaties waarmee samengewerkt beoogd wordt. In sommige gemeenten is er wel een sociale kaart, maar gezien er ook vaak veel verandert (o.a. veranderende rollen van organisaties, nieuwe organisaties die er bij komen) is deze niet altijd up to date. Ook is het voor noodhulpbureaus belangrijk dat organisaties waarmee zij samenwerken ingebed zijn in het bredere sociale domein. Zo is het bijvoorbeeld belangrijk dat samenwerkingspartners bekend zijn met voorzieningen die er zijn voor bepaalde situaties, weten dat bepaalde voorzieningen bij de gemeente aangevraagd kunnen worden en ook op de hoogte zijn van organisaties als het sociaal wijkteam. Door een van de bureauhoofden wordt gewezen op het belang van een coördinerende rol van de gemeenten hierin. De gemeenten zouden in kaart moeten brengen en blijven inventariseren welke organisaties er zijn: "de gemeente weet aan wie ze subsidies geven, aan welke organisaties, welke vrijwilligersorganisaties. De gemeente zou moeten weten welke organisaties er binnen de gemeente zijn. Als dat een beetje goed inzichtelijk gemaakt wordt, dan kan je bijeenkomsten verzorgen". Uit

de gesprekken komt naar voren dat het sterk verschilt tussen gemeenten hoe actief zij hierin zijn en of dit lukt.

BELANG VAN EEN MEER FORMELE ORGANISATIE

Meerdere noodhulpbureaus geven aan dat voor het doen van aanvragen het belangrijk is dat de samenwerkingspartner ook een formeel georganiseerde organisatie is. Dat wil zeggen dat organisaties niet alleen kunnen functioneren met vrijwilligers, maar dat er ook geschoolde professionals moeten werken die inhoudelijk kennis van zaken hebben, zicht hebben op de sociale kaart, op wet- en regelgeving, maar ook de scholing hebben voor het kunnen opstellen van een volledige aanvraag.

SAMENWERKING ALS NIET VRIJBLIJVEND

Één van de bureauhoofden benoemt dat samenwerking niet vrijblijvend zou moeten zijn. Er zou afgesproken moeten worden dat alle organisaties het aan elkaar verplicht zijn samen te werken rondom het thema noodhulp. Ook zouden er duidelijke afspraken over verantwoordelijkheden en ethische richtlijnen moeten komen over de samenwerking bij noodhulp, om misstanden (zoals bij de toeslagenaffaire) te voorkomen.

CULTURELE VERSCHILLEN

Vanuit de noodhulpbureaus wordt ook gewezen op mogelijke verschillen in cultuur die naar voren kunnen komen in de samenwerking met religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond. De bureauhoofden verwijzen specifiek naar ethische en morele vragen en dilemma's die zich voor kunnen doen in de samenwerking. Zo geven de bureauhoofden op basis van hun ervaring met het bieden van noodhulp aan mensen uit religieuze gemeenschappen met een migratieachtergrond aan dat er mogelijk verschillende visies op hulp, voorwaarden voor hulp en omgang met geld bestaan tussen noodhulpbureaus en deze organisaties, die soms tot dilemma's kunnen leiden in de praktijk. Eén bureauhoofd haalt een casus aan waarbij een persoon de eigen familie in het land van herkomst financieel ondersteunde maar toen zelf in de financiële problemen kwam en bij het noodhulpbureau terecht kwam. Een ander bureauhoofd vertelt over een persoon die standaard iedere maand een aanzienlijk bedrag aan de kerk gaf, maar tegelijk om zelf rond te komen via instanties een aanvraag moest indienen bij een noodhulpbureau. Tot slot wordt verteld over een casus waarin een persoon op basis van diens overtuiging geen tweedehands kleding wilde gebruiken en over een aanvraag voor noodhulp voor het kunnen uitvoeren van maagdenvliesherstel. Dit zijn complexe casussen waarbij de bureauhoofden zelf ook niet altijd weten hoe hier goed op in te spelen. "Dit zijn dingen

waar wij over na moeten denken: hoe gaan wij daarmee om? Bepaalde gebruiken of zo die heel belangrijk voor hen zijn, of wij die ook kunnen bieden. Dat is natuurlijk lastig."

5

Conclusies en aanbevelingen

In dit onderzoek is geprobeerd een antwoord te vinden op de vraag hoe armoede, schulden en urgente noden in Nederland effectiever bestreden kunnen worden door nauwere samenwerking tussen (diverse) islamitische- en christelijke organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond enerzijds en SUN-noodhulpbureaus en SUN Nederland anderzijds. In dit hoofdstuk wordt deze vraag aan de hand van de deelvragen beantwoord.

Omdat er gewerkt is met een selecte steekproef, kan niet gesteld worden dat de bevindingen van dit onderzoek gelden voor de samenwerking tussen religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond en SUN-noodhulpbureaus in algemene zin. Wel geven de conclusies de richting aan waarop verdere/ meer samenwerking tussen deze organisaties verkend zou kunnen worden en waarmee daarbij rekening gehouden zou moeten worden.

5.1 Wat zijn de ervaringen, visies en doelen van de organisaties met de aanpak van armoede, schulden en urgente noden?

Uit dit verkennende onderzoek komt naar voren dat de (diverse) islamitische en christelijke organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond en de SUN-noodhulpbureaus die wij spraken heel intrinsiek gemotiveerd zijn om mensen die in armoede verkeren te helpen. Er bestaat wat dit betreft een gezamenlijk doel.

Het onderzoek heeft een divers beeld opgeleverd van wat de religieuze organisaties al aan de aanpak van armoede, schulden en urgente noden doen. Zo hebben een paar organisaties landelijk een aparte stichting voor liefdadigheidswerk, waar aangesloten moskeeën en kerken mee samenwerken. Veel zelfstandige moskeeën en kerken hebben daarentegen geen structureel beleid voor het bestrijden van armoede, schulden en urgente noden. De hulp die door moskeeën en kerken wordt geboden is vaak niet structureel, maar wanneer er iemand in nood is helpen leden uit de moskee en kerk elkaar. Ad hoc wordt door alle organisaties op individueel niveau wel hulp geboden door inzameling van geld en/of goederen. Dit gebeurt dan vaak vanuit individuen en niet vanuit de organisatie. Moskeeën en kerken doen zelfstandig al veel op het gebied van armoede, schulden en noodhulp. Tegelijk ontbreekt het bij moskeeën en kerken vaak aan structurele organisatie en een netwerk dat hen kan versterken met financiële middelen en expertise. De SUN noodhulpbureaus die deelnamen aan dit onderzoek hebben, allen vergelijkbare visies, doelen en aanpak daar waar het gaat om armoedebestrijding en noodhulp. Het voornaamste doel van de SUN-noodhulpbureaus is het bieden van financiële noodhulp aan mensen die zich in een situatie van financiële nood bevinden. De noodhulp bestaat uit een gift of renteloze lening. De noodhulp wordt geboden aan mensen in een bepaalde situatie voor wie op het moment geen andere voorzieningen beschikbaar zijn. Hulp- en dienstverleners doen (met instemming van de cliënt) de aanvraag bij een noodhulpbureau tot ondersteuning voor hun cliënt met urgente noden. Naast het bieden van noodhulp draagt een aantal noodhulpbureaus ook bij aan preventie en stimuleren zij het gebruik van bestaande voorzieningen. Een aantal bureaus zet zich daarnaast ook in voor advisering, bijvoorbeeld van hulp- en dienstverleningsinstanties over wet- en regelgeving en signalering, bijvoorbeeld van veel voorkomende problematiek richting de gemeente.

5.2 Welke ervaring is er al met samenwerking?

Welke ervaring is er al met samenwerking in het algemeen, en met SUN Nederland en SUN-noodhulpbureaus of islamitische en christelijke organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond in het bijzonder?

De meeste islamitische en christelijke organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond werken al samen met andere organisaties. Dit is voor de lokale organisaties echter meer een samenwerking op incidentele basis. De (inter)religieuze koepels werken wel meer structureel samen met andere organisaties.

SUN-noodhulpbureaus werken samen met veel organisaties en instanties, waaronder de gemeente, fondsen en hulp- en dienstverleningsinstanties. Op enkele uitzonderingen na wordt er echter nog niet structureel samengewerkt tussen de SUN-noodhulpbureaus en islamitische en christelijke organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond. Er bestaat over het algemeen nog een wederzijdse onbekendheid over wat de andere organisaties doen in het bestrijden van armoede, schulden en urgente noden. Twee kerken hebben in specifieke projecten wel eerder samengewerkt met een SUN noodhulpbureau en één islamitische koepel werkt samen met SUN Nederland op bestuursniveau.

Alle organisaties staan enthousiast tegenover het verder verkennen van (verdere, meer) mogelijkheden tot samenwerking rondom de aanpak van armoede, schulden en urgente noden in de toekomst.

5.3 Hoe zou samenwerking in de toekomst er uit kunnen zien?

Hoe zou (verdere, meer) constructieve, duurzame en gelijkwaardige samenwerking tussen deze partijen er in de toekomst uit kunnen zien?

Alle religieuze organisaties in dit onderzoek zien, als ze horen over SUN-noodhulpbureaus en wat deze doen, potentiële meerwaarde in samenwerking. Ook zijn deze religieuze organisaties geïnteresseerd om in gesprek te gaan met SUN Nederland en te horen wat zij doen. Ook de SUN-noodhulpbureaus staan positief tegenover het verkennen van mogelijkheden tot samenwerking met religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond. De potentiële meerwaarde van het bundelen van krachten in het bestrijden van armoede, schulden

en het bieden van noodhulp wordt door al deze partijen gezien. Samenwerking zou het wellicht enerzijds mogelijk maken nog meer mensen, en ook meer onzichtbare groepen die in urgente financiële nood verkeren te bereiken. Anderzijds zou samenwerking het mogelijk kunnen maken de rollen die organisaties kunnen spelen bij armoedebestrijding en noodhulp door te ontwikkelen en duidelijk te krijgen wie wat doet en hoe organisaties elkaar kunnen aanvullen en ondersteunen. Kortom, de uitkomsten van dit onderzoek laten zien dat het de moeite waard is de mogelijkheden tot verdere/ meer samenwerking verder te verkennen.

5.3.1 GEBIEDEN EN VORMEN VAN SAMENWERKING

De religieuze organisaties zijn geïnteresseerd om verschillende vormen van samenwerking met SUN-noodhulpbureaus en SUN Nederland te verkennen zoals: samen steun (financieel of in natura) geven aan behoeftigen; onderlinge financiële ondersteuning of ondersteuning in natura; samen projecten uitvoeren, en; gezamenlijk verzorgen van trainingen en uitwisseling van informatie. Uit de gesprekken met de noodhulpbureaus blijkt dat niet al deze activiteiten aansluiten bij de activiteiten en doelen die centraal staan in het werk van SUN-noodhulpbureaus en SUN Nederland. Daarnaast komt uit de interviews en groepsgesprekken met de religieuze organisaties naar voren dat voor hen de mogelijkheden voor samenwerking ook afhangen van de manier waarop de religieuze organisaties georganiseerd zijn. Zo zijn er bijvoorbeeld (landelijke, regionale en lokale) koepels die al activiteiten verrichten die lijken op of zouden kunnen aansluiten bij activiteiten die vanuit SUN Nederland ook verricht worden. Te denken valt bijvoorbeeld aan het agenderen van bepaalde problematiek, coördineren van een specifieke agenda of actie of lokale organisaties helpen met het ontwikkelen van aanpakken en strategieën. Op dergelijke activiteiten zou dus wellicht tussen SUN Nederland en bepaalde koepels makkelijker samen opgetrokken kunnen worden.

Uit de gesprekken met verschillende partijen komt naar voren dat toeleiding van noodhulp-aanvragen voor hulpbehoeftigen vanuit moskeeën en kerken naar een lokaal noodhulpbureau een interessante directe samenwerkingsvorm zou zijn. Dit lijkt echter gezien de geldende werkwijze van de noodhulpbureaus enerzijds en organisatie, menskracht en middelen van lokale religieuze organisaties anderzijds momenteel niet goed werkbaar. Noodhulpbureaus accepteren nu alleen aanvragen die ingediend worden door formele hulp- en dienstverleners. Wil toeleiding van hulpbehoeftigen vanuit moskeeën en kerken naar een lokaal noodhulpbureau een reële vorm van samenwerking worden, dan zou nagedacht moeten worden over vormen om dit te ondervangen. In de paragraaf aanbevelingen komen wij op dit punt terug.

De SUN-noodhulpbureaus zijn geïnteresseerd om te weten wat religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond precies doen bij het bestrijden van armoede schulden en urgente noden en om te verkennen waar samenwerking eventueel mogelijk is. Vanuit de bureaus wordt in eerste instantie gedacht aan samenwerking in de vorm van religieuze organisaties die aanvragen bij hen indienen voor mensen uit de gemeenschap. Vanuit de gesprekken met noodhulpbureaus komt dus naar voren dat religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond in eerste instantie worden gezien als potentiële partner die aanvragen indient, afhankelijk van de mogelijkheden binnen de organisaties, zelfstandig of in samenwerking met de hulpverleningsinstellingen die dat al doen. Gezien de hoeveelheid aanvragen (het vele werk) en beperkt budget wat de noodhulpbureaus nu hebben staan sommige bureaus hier wel wat huiverig tegenover vanwege de kans dat er door samenwerking mogelijk nog meer aanvragen binnen komen.

In een aantal gesprekken met islamitische organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond komt naar voren dat zij wellicht (ook) een financiële partner van de noodhulpbureaus zouden kunnen worden, een nieuwe 'bron' vanwaar geld komt voor giften aan mensen in urgente financiële nood.

5.3.2 AANDACHTSPUNTEN EN VOORWAARDEN VOOR TOEKOMSTIGE SAMENWERKING

Deelnemers vanuit zowel de religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond en de SUN-noodhulpbureaus benoemen een aantal aandachtspunten en voorwaarden die zij voorzien in samenwerking met elkaar. Wij identificeerden acht aandachtspunten en voorwaarden, namelijk:

- Tijd nemen om elkaar te leren kennen als eerste stap.
- Samenwerking tussen verschillende typen organisaties vergt dat je van elkaar weet hoe je georganiseerd bent, en hoe je te werk gaat.
- Samenwerking tussen verschillende typen organisaties vergt dat organisaties goed zicht hebben op de sociale kaart.
- Financiële uitdagingen en afspraken.
- Hulp aan mensen die geen Nederlandse papieren hebben.
- Cultuur en diversiteitssensitiviteit.
- Erkenning, gelijkwaardigheid en wederzijdsheid.
- Capaciteit.

Een aantal van deze punten kwam naar voren in zowel de gesprekken met de islamitische organisaties, de christelijke organisaties als de SUN-noodhulpbureaus. Een paar punten kwamen echter alleen naar voren in de gesprekken met de

SUN-noodhulpbureaus of de religieuze organisaties, of alleen in gesprekken met de islamitische organisaties of de christelijke organisaties. In deze paragraaf bespreken we de aandachtspunten, waarbij we aangeven door welke organisaties deze genoemd werden.

Tijd nemen om elkaar te leren kennen als eerste stap

Onder al de religieuze organisaties (op uitzondering van een koepel en twee lokale kerken na) is er weinig of geen bekendheid met SUN-noodhulpbureaus en SUN Nederland. Omgekeerd geldt ook dat de SUN-noodhulpbureaus weinig of niet bekend zijn met religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond. Elkaar leren kennen is volgens alle partijen dan ook een belangrijke eerste stap in het verder verkennen van mogelijke samenwerking. Voor samenwerking is het volgens alle organisaties belangrijk om te weten wat je aan elkaar hebt en wat je van elkaar kan verwachten. De religieuze organisaties noemen daarnaast het belang van het opbouwen van vertrouwen, volgens hen een essentieel ingrediënt voor duurzame samenwerking.

Samenwerking tussen verschillende typen organisaties vergt dat je van elkaar weet hoe je georganiseerd bent en hoe je te werk gaat

Noodhulpbureaus en lokale religieuze organisaties zijn (heel) verschillend typen organisaties. Naast verschillen tussen religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond en noodhulpbureaus, bestaan er ook verschillen tussen religieuze organisaties onderling. Het gaat vooral om verschillen in formele dan wel meer informele organisatiegraad als om verschillen in grootte en capaciteit.

Als het gaat om verschillen in meer formele dan wel meer informele organisatiegraad komt uit het onderzoek naar voren dat vooral de kleinere lokale religieuze organisaties vaak (maar niet altijd) informeler georganiseerd zijn. Er wordt in die organisaties bijvoorbeeld vaak met vrijwilligers gewerkt en minder met geschoolde professionals. De SUN-noodhulpbureaus zijn daarentegen veel formeler georganiseerd. Dit wordt zowel vanuit een aantal noodhulpbureaus als vanuit een aantal religieuze organisaties genoemd als aandachtspunt bij samenwerking. Zo kunnen deze verschillen volgens een aantal noodhulpbureau-hoofden uitdagingen in samenwerking met zich meebrengen, vooral als het gaat om het indienen van aanvragen voor noodhulp bij de SUN-noodhulpbureaus door de religieuze organisaties. Gezien aanvragen bij SUN-noodhulpbureaus altijd gedaan worden door professionele hulp- en dienstverleners, benoemen de bureauhoofden van de SUN-noodhulpbureaus het belang van de samenwerking met geschoolde professio-

nals die op de hoogte zijn van formele (incl. AVG) procedures voor omgang met persoonlijke gegevens om te gaan en goed zicht hebben op de sociale kaart. Een aantal noodhulpbureaus werkt dan ook met vrij strenge voorwaarden voor het indienen van een aanvraag voor noodhulp. Zo moet er bijvoorbeeld bij de samenwerkingspartner een organisatiestructuur zijn die vastgelegd is in een organogram, waarin ook een leidinggevende of manager aanwezig is. Ook moeten er procedures voor intervisie en controle en jaarverslagen aanwezig zijn.

Bij een aantal religieuze organisaties bestaat dan ook terecht het idee dat bij het samenwerken met noodhulpbureaus rondom aanvragen veel (meer) organisatie- en papierwerk komt kijken. Dit wordt, gezien de beperkte tijd en menskracht van veel religieuze organisaties, als een mogelijke belemmering voor samenwerking bij noodhulp aanvragen gezien.

Voor het uitbouwen van samenwerking bij aanvragen voor noodhulp is het dus van belang dat religieuze organisaties precies weten hoe noodhulpbureaus hierbij te werk gaan en wat de eisen voor een aanvraag zijn, maar ook dat er binnen de religieuze organisaties voldoende capaciteit (ook van daarvoor geschoolde professionals) is. Op basis van deze kennis kunnen de religieuze organisaties, eventueel samen met koepels waarbij zij aangesloten zijn, SUN noodhulpbureaus en/of SUN Nederland, bekijken wie welke rol zou kunnen spelen bij het indienen van aanvragen

Samenwerking tussen verschillende typen organisaties vergt dat organisaties goed zicht hebben op de sociale kaart

Uit de inbreng vanuit de SUN-noodhulpbureaus komt ook naar voren dat het voor goede samenwerking van belang is dat samenwerkingspartners niet alleen elkaar kennen, maar ook goed zicht hebben op de sociale kaart in zijn geheel. Dit maakt het makkelijker op juiste wijze naar elkaar door te verwijzen en voorkomt dat bepaalde organisaties onnodig overvraagd worden met zaken waar zij niet voor zijn.

Financiële uitdagingen en afspraken

Hiernaast komt uit de gesprekken met de religieuze organisaties naar voren dat deze organisaties verschillen in hoe ze financiële stromen (kunnen) organiseren. Sommige religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond worden door beperkingen vanuit de overheid en banken (i.h.k.v. wetgeving antiterrorisme bestrijding) belemmerd in het meer formeel organiseren van geldstromen, bijvoorbeeld voor het openen van een of meerdere bankrekeningen. Dit kwam in een aantal gesprekken met islamitische organisaties naar voren. Vanuit

SKIN weten we dat dit ook speelt bij christelijke organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond.

Aansluitend hierop komt uit het onderzoek naar voren dat financiële verantwoording voor een aantal organisaties ook een uitdaging en aandachtspunt is. Ook dit kwam alleen in de gesprekken met islamitische organisaties naar voren. Het gaat dan om de verantwoording van de besteding van binnen de gemeenschap ingezameld geld. Geld wordt in veel religieuze organisaties specifiek opgehaald voor behoeftigen van de gemeenschap. Dit zou een belemmering kunnen vormen voor het financieel ondersteunen van andere organisaties waaronder SUN-noodhulpbureaus.

In de uitbouw van (verdere/ meer) samenwerking tussen organisaties moeten deze uitdagingen en aandachtspunten niet uit het oog verloren worden. Mogelijk kan samenwerking tussen organisaties ook kansen bieden om de uitdagingen die bepaalde wetgeving met zich meebrengt gezamenlijk aan te kaarten.

Hulp aan mensen die geen Nederlandse papieren hebben

De christelijke organisaties kaarten aan dat zij vaak ook contact hebben met mensen die geen Nederlandse documenten hebben en dat zij deze mensen financieel ondersteunen waar mogelijk. Echter, omdat deze mensen geen Nederlandse papieren hebben kunnen zij volgens de organisaties moeilijk aanspraak maken op formele hulp. Het is dus vaak moeilijk voor deze mensen formele hulp- of dienstverleningsinstanties te benaderen voor het doen van aanvragen bij een noodhulpbureau. Hoewel dit niet expliciet is aangegeven in de gesprekken met islamitische organisaties, bestaat het vermoeden dat deze uitdaging daar ook speelt.

Uit de gesprekken met noodhulpbureaus blijkt dat het verschilt in hoeverre/ of bureaus ook noodhulp verlenen aan mensen die geen Nederlandse papieren hebben. Mensen die gevlucht zijn worden wel vaak (vooral in de grote steden) genoemd als een van de belangrijke groepen die geholpen worden door de noodhulpbureaus.

Cultuur en diversiteits sensitiviteit

Als vijfde uitdaging/ aandachtspunt kwam verschil in cultuur van en binnen de religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond en noodhulpbureaus naar voren. Zowel een aantal geïnterviewden in de religieuze organisaties als een aantal bureauhoofden van SUN-noodhulpbureaus gaf aan dat verschillen in uitgangspunten, gebruiken, tradities, visies, waarden en normen aandacht zullen vergen wanneer er (meer, verder) samengewerkt wordt. Beide type organisaties noemen "verschillen in cultuur" in meer algemene zin. Een

aantal religieuze organisaties verwijst naar schaamte die bij armoede, schulden, noden die kan spelen in de gemeenschap, wat het mogelijk lastig kan maken samen te werken met andere instanties bij noodhulpaanvragen. Noodhulpbureaus geven ook voorbeelden van heel specifieke vraagstukken waaruit cultuur verschillen zouden blijken. Zo worden bijvoorbeeld verschillende visies op hulp en de (in)formaliteit daarvan als aandachtspunt genoemd.

Hiernaast wordt door zowel de islamitische organisaties als de christelijke organisaties verwezen naar ervaringen met discriminatie en gebrek aan diversiteits sensitiviteit vanuit formele instanties. Aandacht voor diversiteits sensitiviteit, ook bij SUN-noodhulpbureaus en SUN Nederland, wordt door hen genoemd als belangrijk aandachtspunt.

Al met al spreekt uit de verkenning dat, om succesvol te kunnen samenwerken, het noodzakelijk is dat betrokkenen diversiteits sensitief (leren) werken.²³ Daarbij wordt door een aantal religieuze organisaties tevens de noodzaak aangegeven voor meer diversiteit binnen samenwerkingspartijen als SUN-noodhulpbureaus en SUN Nederland. In personeelsbeleid van deze organisaties zou het streven moeten zijn als organisatie meer een afspiegeling te zijn van de lokale samenleving.

Erkenning, gelijkwaardigheid en wederzijdsheid

Zowel in de gesprekken met de islamitische organisaties als met de christelijke organisaties komt naar voren dat de benadering vanuit en het contact met overheids-gerelateerde instanties en daaraan gerelateerde hulp- en dienstverleningsinstanties soms als onprettig of zelfs discriminerend ervaren wordt. Andere organisaties benaderen de religieuze organisaties dan niet met een transparante agenda en/of behandelen hen niet op een gelijkwaardige manier. Dit kan maken dat sommige religieuze organisaties voorzichtig zijn om samen te werken met andere organisaties waaronder noodhulpbureaus. Erkenning en gelijkwaardigheid wordt dan ook genoemd als belangrijk voor de samenwerking tussen organisaties, wat onder meer inhoudt "Luisteren naar de andere perspectieven". Volgens betrokkenen vanuit de religieuze organisaties met een migratieachtergrond zou het in samenwerking niet alleen moeten gaan om informatie ophalen, maar om elkaar de ruimte te geven in de samenwerking en ruimte creëren voor wederzijds leren.

²³ Voor meer informatie over diversiteits sensitief werken, zie bijvoorbeeld: H. Bellaart, J. Achahchah, N. De Groot, A. Mesic & J. Vlug (2021). Leernetwerken diversiteits sensitieve zorg: Handreiking op basis van twee praktijkvoorbeelden in de jeugdhulp en ouderenzorg. Utrecht: KIS. [Leernetwerken diversiteits sensitieve zorg | Kennisplatform Inclusief Samenleven \(kis.nl\)](https://www.kis.nl/).

Beperkte capaciteit

Tot slot geven een aantal bureauhoofden van SUN-noodhulpbureaus aan dat meer samenwerking met andere organisaties ook zou kunnen zorgen voor nog meer aanvragen en nog meer werk voor een organisatie die al beperkt is in capaciteit en budget en al overvraagd wordt. Voor verdere of meer samenwerking met andere organisaties zou het oplossen van dit capaciteitsvraagstuk ook een aandachtspunt moeten zijn.

5.4 Aanbevelingen

Op basis van de hierboven gepresenteerde conclusies van dit verkennende onderzoek komen wij tot een aantal aanbevelingen die belangrijk zijn om mee te nemen in de verdere verkenning van samenwerking tussen religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond, SUN-noodhulpbureaus en SUN Nederland in de aanpak van armoede, schulden en urgente noden.

Verken de mogelijkheden tot samenwerking verder en verken daarbij verschillende vormen van samenwerking

Gezien alle organisaties die participeerden in dit onderzoek positief staan tegenover het idee (verder/ meer) samen te werken in de bestrijding van armoede, schulden en urgente noden in de toekomst adviseren wij dit verder te verkennen. Vanwege de verwachte toename in het aantal huishoudens dat in financiële nood zal komen (Olsthoorn et al., 2020), lijkt het nu het juiste moment te zijn om op samenwerking in de aanpak van armoede, schulden en noodhulp door te pakken. Ook staat het onderwerp aanpak geldzorgen, armoede en schulden op het moment van afronden van dit onderzoek expliciet op de politieke agenda (zie de recent uitgekomen [Kamerbrief Aanpak geldzorgen armoede en schulden](#)), wat mogelijk kansen voor de versterking van samenwerking biedt.

Op basis van de ideeën die gedeeld zijn vanuit de religieuze organisaties dan wel de SUN-noodhulpbureaus zien wij mogelijkheden tot verdere verkenning van mogelijke samenwerking in de volgende vormen:

- a. Het toetreden van afgevaardigden vanuit moskeeën en kerken tot de Raad van Toezicht/besturen van aangesloten organisaties van lokale noodhulpbureaus. Deze toetreding zou basis kunnen bieden voor meer onderlinge uitwisseling en het opbouwen van vertrouwen.

- b. SUN-noodhulpbureaus en/of SUN Nederland delen informatie over hun werkwijze, samenwerkende hulp- en dienstverleningsinstanties en wetgeving en religieuze organisaties delen kennis over de noden en behoeften van hun achterban. Op basis van het uitwisselen van deze informatie kan er bijvoorbeeld gezamenlijk voorlichting en training ontwikkeld worden.
- c. Moskeeën en kerken kunnen het lokale noodhulpbureau onder de aandacht brengen van mensen in urgente nood binnen hun gemeenschap. Daarmee kunnen moskeeën en kerken SUN-noodhulpbureaus helpen noodhulp bij bepaalde groepen te krijgen waar het hard nodig is.
- d. Moskeeën en kerken zouden kunnen bijdragen aan fondswerving voor SUN-noodhulpbureaus; bijvoorbeeld door fondswerving te starten onder ondernemers en moskee- en kerkbezoekers.
- e. Uit de interviews en groepsgesprekken blijkt dat directe donatie van moskeeën en kerken aan een noodhulpbureau ook voor een aantal organisaties een mogelijke vorm van samenwerking zou zijn.
- f. SUN-noodhulpbureaus en/of SUN-Nederland zouden, in samenwerking met koepels, met kennis kunnen bijdragen aan het opzetten van een liefdadigheidstak van moskeeën en kerken.

Neem de tijd voor deze verkenning

Voor het toewerken naar duurzame samenwerking tussen verschillende partijen is het heel belangrijk dat eerst goed de tijd genomen wordt om elkaar als organisaties te leren kennen. Als stappen te snel genomen worden kan het zijn dat de samenwerking in de toekomst frustrant is. Neem de tijd voor het opbouwen van wederzijds vertrouwen, om van elkaar goed te weten wat er binnen de organisaties al gedaan wordt rond de thematiek van armoede schulden en urgent noden, van elkaar te weten hoe de organisaties werken, wat de wensen en behoeftes voor samenwerking zijn en wat de partijen nodig hebben om de samenwerking op te bouwen. De bijeenkomst op 12 mei 2022 georganiseerd door SUN Nederland was daarin al een eerste mooie stap.

Benut de kennis, ervaring en expertise die er al is binnen koepels en platforms

Gezien 1) nationale-, regionale- en lokale koepels vaak al ervaring hebben met samenwerken met lokale kerken en moskeeën, contacten hebben en zicht hebben op wat deze lokale organisaties nodig hebben, en 2) deze koepels soms ook al een rol spelen in het verbinden van lokale kerken en moskeeën aan andere (religieuze en niet religieuze) organisaties, kennisdeling en opzetten initiatieven: Verken de rol die (religieuze) (lokale) koepels/ platforms als bijvoorbeeld SKIN Rotterdam en SPIOR kunnen spelen in het versterken of uitbouwen van samenwerking. Kijk hoe geleerd kan worden van de ervaring van deze koepels/ platforms en andere koepelorganisaties als SMN en IOT. Verken welke kennis over de thematiek van aanpak van armoede, schulden en urgente noden binnen de achterban van religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond er vanuit deze organisaties gedeeld kan worden. De eerste twee organisaties zijn al actief in een traject gericht op bestrijding van armoede en schulden en hebben daarvoor op lokaal niveau ook al de nodige contacten met lokale gemeenschappen. SKIN is ook betrokken geweest bij meerdere initiatieven rondom dit thema en heeft momenteel armoede ook als een van de speerpunten op de agenda. Er is binnen de koepels ook al de nodige ervaring en kennis en methodiek ontwikkeld hoe dit met lokale gemeenschappen op te pakken. Deze (lokale) koepels/ platforms hebben goed zicht op welke lokale religieuze organisaties wel of niet openstaan en/of menskracht, ruimte en middelen hebben voor samenwerking op een bepaald vlak. Ook kunnen er meer centraal fondsen geworven worden, zodat niet elke kerk of moskee dat allemaal individueel hoeft te kunnen of leren. Tevens kunnen specifieke vormen van samenwerking, zoals voor deskundigheidsbevordering via zo'n platform georganiseerd worden.

Hou bij het verder verkennen van mogelijkheden voor toekomstige samenwerking goed rekening met de verschillende typen organisaties

Aansluitend bij het vorige punt geven we als algemene aanbeveling mee bij de verdere verkenning van mogelijkheden voor toekomstige duurzame samenwerking goed rekening te houden met verschillende typen organisaties. Het gaat dan bijvoorbeeld om het 'niveau' waarop de organisatie opereert (gaat het om een koepel? – nationaal, regionaal, lokaal? – of om een lokale organisatie?), grootte van organisaties, hoe (formeel) deze georganiseerd zijn, met welke andere organisaties of koepels ze al samenwerken, hoeveel autonomie de organisatie heeft, in hoeverre er personeel aanwezig is dat geschoold is in relatie tot de thematiek van armoede, schulden en urgente noden en, hoeveel financiële middelen de organisatie heeft.

Verken de mogelijkheid een formele hulpverlener te verbinden aan een aantal koepels als intermediair

Hierboven formuleerden wij de aanbeveling dat moskeeën en kerken het lokale noodhulpbureau onder de aandacht kunnen brengen van mensen in urgente nood binnen hun gemeenschap.

Gezien de huidige werkwijze van SUN-noodhulpbureaus en de huidige organisatie en capaciteit van de meeste lokale religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond zou het voor de meeste van deze religieuze organisaties echter niet haalbaar zijn om zelf aanvragen voor noodhulp in te dienen bij noodhulpbureaus.

Een aanbeveling zou zijn om hiervoor de samenwerking met reguliere hulp- en dienstverleningsinstanties op te zoeken. De mogelijkheid zou verkend kunnen worden om een formele hulpverlener bij een aantal koepels aan te stellen als intermediair tussen de religieuze organisaties en SUN-noodhulpbureaus. Deze intermediairs kunnen contact onderhouden met sleutelpersonen binnen de religieuze organisaties.²⁴ Aandacht voor diversiteits sensitiviteit van deze hulpverleners en hun instanties zou dan ook aparte aandacht vergen.

²⁴ Voor meer informatie over het werken met sleutelpersonen zie bijvoorbeeld: [Duurzame bruggen bouwen tussen lokale migrantenorganisaties en formele instellingen](#) | Kennisplatform Inclusief Samenleven (kis.nl) en [Samenwerken met sleutelpersonen in de gemeente - Pharos](#).

Literatuurlijst

Achahchah, J. & Cadat, M. (2014), *Mensen die zwart werken voelen schaamte*. Sociale Vraagstukken.

Asante, A., Briels, B., Broekroelofs, R., Lampe, M. C., van Eden, D., Felten, H., van Hinsberg, A., Kros, K., Poerwoatmodjo, J., & Vlug, J. (2022). *Geen ruimte voor discriminatie*. Utrecht: Movisie.

Bellaart, H., Achahchah, J., de Groot, N., Mesic, A., & Vlug, J. (2021). *Leernetwerken diversiteitsensitive zorg*. Utrecht: Kennisplatform Integratie en Samenleving.

Brock, A., Donker, R., Andriessen, I., Asante, A., de Winter Koçak, S., Does, S., & Felten, H. (2021). *Institutioneel racisme in Nederland*. Utrecht: Kennisplatform Integratie en Samenleving.

CBS. (2020). *Armoederisico bevolking in 2019 een fractie lager*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS. (2021). *Armoede en sociale uitsluiting*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.

CPB. (2021) *Raming aantal personen/ huishoudens onder de lage-inkomensgrens in 2021 en 2022*. Den Haag: Centraal Planbureau.

Conger, R. D., & Dogan, S. J. (2007). Social Class and Socialization in Families. In J. E. Grusec & P. D. Hastings (Eds.), *Handbook of socialization: Theory and research* (pp. 433–460). The Guilford Press.

Davelaar, M., & Smits van Waesberghe, E. (2010). Tussen principes en pragmatisme. *Een onderzoek*.

Davelaar, M., Martins, A. D., & van Troostwijk, I. D. (2012). *Naar een hoger plan*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

de Hart, J., & van Houwelingen, P. (2018). *Christenen in Nederland. Kerkelijke deelname en christelijke gelovigheid*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.

Hasene. (sd). *home*. Opgehaald van hasene: <https://moskeewijzer.nl/>

Hoff, S., van Hulst, B., Wildeboer Schut, J., & Goderis, B. (2019). *Armoede in kaart*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.

Islamitische Stichting Nederland. (2021, Mei 10). *ISN levert voedselhulp aan Ghana*. Opgehaald van isndiyanet: <https://isndiyanet.nl/isn-levert-voedselhulp-aan-ghana/>

Islamitische Stichting Nederland. (2021, Juli 25). *ISN start een inzamelingsactie voor Limburg (NL), Rize en Artvin (TR)*. Opgehaald van isndiyanet: <https://isndiyanet.nl/isn-start-een-inzamelingsactie-voor-limburg-nl-rize-en-artvin-tr/>

Leidenislamblog. (2021, Oktober 29). Hoe het vertrouwen te herstellen na undercover onderzoek bij moskeeën en moslimorganisaties. *leidenislamblog*.

Moskeewijzer. (2022). Opgehaald van moskeewijzer: <https://moskeewijzer.nl/>

Nhass, H., & Vlug, J. (2022). *Moslims en hun medemensen. Een kwalitatieve verkenning naar burgerinitiatieven van moslims in Nederland*. Utrecht: Kennisplatform Inclusief Samenleven.

Nibud (2022) Groeiend aantal huishoudens zit financieel klem. Persbericht. <https://www.nibud.nl/nieuws/groeiend-aantal-huishoudens-financieel-klem/>

Olsthoorn, M., Koot, P., Hoff, S., Ras, M., van Hulst, B., Wildeboer Schut, J., Arts, J., Goderis, B., Thijssen, L., de Haard, M., Vlekke, M., & Verkade, E. (2020). *Kansrijk Armoedebeleid*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.

Ponzoni, E., & Distelbrink, M. (2014). Opvoedsteun in de buurt: Schakelen tussen formele en informele voorzieningen. Kennisplatform Inclusief Samenleven.

Rijksoverheid. (sd). *Armoede verminderen*. Opgehaald van rijksoverheid: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/armoedebestrijding/armoede-verminderen>

SKIN. (sd). Opgehaald van skinkerken: <https://skinkerken.wixsite.com/skin>

SKIN. (2022). *Gids internationale kerken Nederland*. Opgehaald van migrantenkerken: <https://migrantenkerken.nl/>

SUNN. (2022). *Feiten en Cijfers*. Opgehaald van sunnederland: <https://www.sunnederland.nl/over-sunn/feiten-en-cijfers/>

SUNN. (2022). *Informatie voor*. Opgehaald van sunnederland: <https://www.sunnederland.nl/informatie-voor/#gemeenten>

TNO. (2021, September 21). *TNO brengt energiearmoede gedetailleerd in kaart*. Opgehaald van tno: <https://www.tno.nl/nl/over-tno/nieuws/2021/9/tno-brengt-energiearmoede-gedetailleerd-in-kaart/>

van den Toorn, J., Davelaar, M., de Winter-Koçak, S., & Badou, M. (2018). *Levensbeschouwelijke organisaties en de Wmo in Den Haag. Een inventarisatie onder levensbeschouwelijke organisaties en gemeentelijke vertegenwoordigers naar kansen voor samenwerking*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

van den Toorn, J., Davelaar, M., Hamdi, A., Reches, L., & van Keulen, M. (2020). *Omvang en karakter van de maatschappelijke activiteiten van levensbeschouwelijke organisaties in Rotterdam*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

van der Sar, J., & Visser, R. (2006). *Gratis en waardevol. Rol, positie en maatschappelijk rendement van migrantenkerken in Den Haag*. Utrecht: Stichting Oikos.

van der Sar, J., Lomb-Visser, R., & Boender, W. (2008). *Moskeeën gewaardeerd. Een onderzoek naar het maatschappelijk rendement van moskeeën in Nederland*. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Vijlbrief, A., & van Moerik, K. (2020). *Wat werkt bij de aanpak van armoede en schulden*. Utrecht: Movisie

Vlug, J. (2022). Moslims en actief burgerschap: nieuwe gerichtheid op Nederland. *Sociale Vraagstukken*.

Wildeboer Schut, J., & Hoff, S. (2016). *Een lang tekort*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.

Bijlage 1 Overzicht deelnemende organisaties

De volgende organisaties hebben meegewerkt aan dit onderzoek:

- Stichting Urgente Noden Nederland (SUN)
- SUN Groningen Drenthe
- SUN Leiden
- Sociale fondsen Den Haag
- Noodfonds Zwolle
- SKIN (Samen Kerk in Nederland)
- SKIN Rotterdam
- HUB
- Ethiopische Orthodox kerk
- Evangelische Broeder Gemeente (EBG)
- Gereja Kristen Indonesia Nederland (GKIN)
- Love Christian Center
- Iraanse kerk Tavalode Tazeh
- Glorious Chapel International Rotterdam
- Evangelische Lutherse Gemeente
- Stichting Platform Islamitische Organisaties Rijnmond (SPIOR)
- Islamitische Stichting Nederland (ISN)
- Minhaj-ul-Quran Den Haag/Minhaj Welfare Foundation Nederland
- Utrechts Platform voor Levensbeschouwing & Religie (UPLR)
- Inspraakorgaan Turken in Nederland (IOT)
- Samenwerkingsverband Marokkaanse Nederlanders (SMN)
- Ulu Moskee Utrecht/ISN
- Stichting Hasene Hulporganisatie Nederland
- Nationaal Zakaat Fonds (NZF)

Bijlage 2 Topiclijsten

Topic-lijst 1

Interviews met lokale religieuze migrantenorganisaties

Deel 1 Doel: Zicht krijgen op hoe de organisatie tegen armoede, schulden en urgente noden aankijkt en wat er zoal gedaan wordt, vanuit welke visie, met het oog op welke doelen

1) Kunt u vertellen wat uw organisatie zoal doet rondom armoede, schulden en urgente noden en vanuit welke visie u dit doet?

Doorvragen: Wat verstaat u/ uw organisatie onder urgente financiële noden?

**Toelichting zodat dat in de rest van het gesprek duidelijk is:*
Bij urgente financiële noden gaat het om acute, dringende financiële noodsituatie van mensen die niet, niet tijdig of niet voldoende in aanmerking komen voor een (wettelijke) voorliggende voorziening, zoals bijvoorbeeld bijzondere bijstand.

**Vanaf hier inzoomen op noodhulp -hulp in geval van urgente financiële noden-*

2) Wat doet uw organisatie nu aan noodhulp (bieden van hulp in geval van urgente financiële noden)?

3) Welke doelgroepen en welke hulpvragen worden ondersteund met de noodhulp die uw organisatie biedt?

4) Kunt u een inschatting maken: hoe vaak per jaar uw organisatie noodhulp biedt en wat geeft de organisatie er jaarlijks aan uit?

5) Kunt u vertellen op welke manier of manieren uw organisatie de fondsen werft die u voor mensen in urgente financiële nood gebruikt?

6) Mogelijk komt u ook uitdagingen of problemen tegen in uw aanpak van urgente noden.

Kunt u daar iets over vertellen?

Deel 2 Doel: Zicht krijgen op ervaringen met en visie op samenwerking met andere organisaties en specifiek noodhulpbureaus rondom dit thema

7) In hoeverre werkt uw organisatie rondom urgente noden samen met andere organisaties? (lokaal zowel als landelijk, zowel van de lokale overheid of anders)

Als er samengewerkt wordt:

- Met wie wordt samengewerkt?

- Waarin wordt samengewerkt?

8) Werkt u op het thema urgente noden samen met landelijke organisaties of laat u zich voeden door landelijke organisaties als het hierom gaat?

Zo ja:

- Welke zijn dat?

- Kunt u iets vertellen over uw ervaringen met deze samenwerking? (wat gaat/ging goed? wat zijn/waren uitdagingen? Of wat gaat/ging mis?)

9) In hoeverre denkt u dat organisaties elkaar (nog meer) zouden kunnen helpen of van elkaar zouden kunnen leren en elkaar versterken daar waar het gaat om noodhulp?

10) In hoeverre bent u bekend met het werk van SUN-noodhulpbureaus en SUN Nederland?

- Als niet bekend: doorvragen om te kijken hoe dit zou kunnen komen (bijv. onvoldoende zicht op sociale kaart? geen naamsbekendheid? andere factoren?)

**Als niet bekend, toelichten:*

Er bestaan 26 SUN-noodhulpbureaus verspreid over Nederland. Deze werken allemaal samen met Stichting Urgente Noden Nederland (SUNN).

Noodhulpbureaus bieden noodhulp aan mensen die in financiële nood verkeren en tussen wal en schip dreigen te raken omdat er geen voorzieningen voor hen (meer) zijn. Concreet betekent hulp vanuit een Noodhulp bureau een (eenmalige) financiële donatie of soms een renteloze lening. Een noodhulpbureau kan alleen helpen als er geen of onvoldoende gebruik gemaakt kan worden van wettelijke regelingen of andere voorzieningen. Een noodhulpbureau opereert altijd vanuit een samenwerkingsverband tussen professionele hulp- en dienstverleners, gemeente(n) en donateurs.

11) In hoeverre denkt u dat uw organisatie (nog meer) samen zou kunnen werken met lokale SUN-noodhulpbureaus?

Als behoefte aan meer samenwerking:

12) Wat zou u daarvoor nodig hebben?

13) Wat vindt u belangrijk in samenwerking met andere organisaties, specifiek SUN noodhulpbureaus en SUN Nederland?

14) Hoe zou volgens u constructieve, duurzame en gelijkwaardige samenwerking met andere organisaties, specifiek SUN-noodhulpbureaus en SUN-Nederland er concreet uit kunnen zien?

15) Wat zou er volgens u nodig zijn om samenwerking rondom dit thema met SUN-noodhulpbureaus en SUN-Nederland concreet vorm te geven?

16) Wat zou er volgens u nodig zijn om samenwerking rondom dit thema met SUN-noodhulpbureaus en SUN-Nederland te verduurzamen?

17) Wat zijn volgens u aandachtspunten, voorwaarden en mogelijke knelpunten in de samenwerking rondom dit thema met SUN-noodhulpbureaus en SUN-Nederland?

18) Kunt u vertellen welke barrières u ziet omtrent de samenwerking rondom dit thema met SUN-noodhulpbureaus en SUN-Nederland?

Deel 3 Doel: concrete ideeën en mogelijkheden tot samenwerking inventariseren

19) Zou uw organisatie/ achterban in het kader van meer geld in staat en bereid zijn bij te dragen aan het giftenbudget van een

SUN-noodhulpbureau? Wat zijn hierbij volgens u kansen en wat zijn belemmeringen?

20) Zou uw organisatie/ achterban in het kader van meer verbinding staat en bereid zijn bij te dragen door een bestuurslid af te vaardigen in een SUN-noodhulpbureau? Wat zijn hierbij volgens u kansen en wat zijn belemmeringen?

21) Als uw organisatie gezamenlijk met een SUN-noodhulpbureau een project zouden kunnen bedenken, wat zou dan nuttig en zinvol zijn om samen op te pakken?

22) SUN Nederland zou graag de aanbevelingen van dit onderzoek benutten en deze -afhankelijk van de uitkomsten- willen verwerken in een projectvoorstel: welke zaken zoals hierboven besproken zou u graag terugzien in dit project?

Tot slot

23) Heeft u verder nog ideeën of ervaringen rondom dit onderwerp die in dit gesprek niet aan bod zijn gekomen maar die u wel graag zou willen delen?

** Bedanken voor deelname.*

Topic-lijst 2

Interviews met (islamitische, christelijke, interreligieuze of niet-religieuze) koepels en platforms

Doel van het interview is de koepelorganisaties/ platforms breder te bevragen op wat zij weten wat betreft ervaringen, visies, doelen en behoeften van verschillende religieuze organisaties die onder hun koepel vallen/ waar vanuit de koepel contact mee is. Maar mogelijk doet de koepelorganisatie zelf ook iets aan noodhulp en zijn een aantal vragen zoals hieronder weergegeven ook direct relevant voor henzelf.

Deel 1 Doel: Zicht krijgen op hoe er tegen armoede, schulden en urgente noden aangekeken wordt en wat er mee gedaan wordt door verschillende organisaties en/of de organisatie zelf, vanuit welke visie, met het oog op welke doelen.

1) Kunt u vertellen op welke manier de verschillende religieuze organisaties zich bezig houden met armoede, schulden en urgente noden en vanuit welke visie dit gebeurt?

Doorvragen: Wat verstaat u/ uw organisatie onder urgente financiële noden?

**Toelichting zodat dat in de rest van het gesprek duidelijk is:*
Bij urgente financiële noden gaat het om acute, dringende financiële noodsituatie van mensen die niet, niet tijdig of niet voldoende in aanmerking komen voor een (wettelijke) voorliggende voorziening, zoals bijvoorbeeld bijzondere bijstand.

**Vanaf hier inzoomen op noodhulp -hulp in geval van urgente financiële noden-*

2) Kunt u vertellen op welke manier deze organisaties zich bezig houden met armoede, schulden en urgente noden en vanuit welke visie dit gebeurt?

3) Wat doen deze organisaties aan noodhulp (bieden van hulp in geval van urgente financiële noden)?

4) Welke doelgroepen en welke hulpvragen worden ondersteund met de noodhulp die de organisaties bieden?

Als de koepel/ het platform zelf ook aan noodhulp doet:

5) Kunt u een inschatting maken: hoe vaak per jaar uw organisatie noodhulp biedt en wat geeft de organisatie er jaarlijks aan uit?

6) Kunt u vertellen op welke manier of manieren de organisaties fondsen werven die voor mensen in urgente financiële nood gebruikt worden?

7) Mogelijk signaleert u ook uitdagingen of problemen tegen in de aanpak van urgente noden door deze organisaties. Kunt u daar iets over vertellen?

Deel 2 Doel: Zicht krijgen op ervaringen met en visie op samenwerking met andere organisaties en specifiek noodhulpbureaus rondom dit thema

8) In hoeverre werkt uw organisatie rondom urgente noden samen met andere organisaties? (lokaal zowel als landelijk, zowel van de lokale overheid of anders)

Als er samengewerkt wordt:

- Met wie wordt samengewerkt?

- Waarin wordt samengewerkt?

9) In hoeverre werken de organisaties die onder uw koepel/ platform vallen rondom urgente noden samen met andere organisaties? (lokaal zowel als landelijk, zowel van de lokale overheid of anders)

Als er samengewerkt wordt:

- Met wie wordt samengewerkt?

- Waarin wordt samengewerkt?

10) Werkt u op het thema urgente noden samen met landelijke organisaties of laat u zich voeden door landelijke organisaties als het hierom gaat?

Zo ja:

- Welke zijn dat?

- Kunt u iets vertellen over uw ervaringen met deze samenwerking? (wat gaat/ging goed? wat zijn/waren uitdagingen? Of wat gaat/ging mis?)

11) Werken de organisaties die onder uw koepel/ platform vallen op het thema urgente noden samen met landelijke organisaties of laten zij zich voeden door landelijke organisaties als het hierom gaat?

Zo ja:

- Welke zijn dat?

12) In hoeverre denkt u dat organisaties elkaar (nog meer) zouden kunnen helpen of van elkaar zouden kunnen leren en elkaar versterken daar waar het gaat om noodhulp?

13) In hoeverre bent u bekend met het werk van SUN-noodhulpbureaus en SUN Nederland?

- Als niet bekend: doorvragen om te kijken hoe dit zou kunnen komen (bijv. onvoldoende zicht op sociale kaart? geen naamsbekendheid? andere factoren?)

**Als niet bekend, toelichten:*

Er bestaan 26 SUN-noodhulpbureaus verspreid over Nederland. Deze werken allemaal samen met Stichting Urgente Noden Nederland (SUNN).

Noodhulpbureaus bieden noodhulp aan mensen die in financiële nood verkeren en tussen wal en schip dreigen te raken omdat er geen voorzieningen voor hen (meer) zijn. Concreet betekent hulp vanuit een Noodhulp bureau een (eenmalige) financiële donatie of soms een renteloze lening. Een noodhulpbureau kan alleen helpen als er geen of onvoldoende gebruik gemaakt kan worden van wettelijke regelingen of andere voorzieningen.

Een noodhulpbureau opereert altijd vanuit een samenwerkingsverband tussen professionele hulp- en dienstverleners, gemeente(n) en donateurs.

14) In hoeverre denkt u dat uw organisatie (nog meer) samen zou kunnen werken met lokale SUN-noodhulpbureaus of SUN-Nederland?

15) In hoeverre denkt u dat de organisaties die vallen onder uw koepel/ platform (nog meer) samen zouden kunnen werken met lokale SUN-noodhulpbureaus of SUN-Nederland?

Als behoefte aan meer samenwerking:

16) Wat zou u daarvoor nodig hebben? / wat zouden de organisaties die vallen onder uw koepel/ platform daarvoor volgens u nodig hebben?

17) Wat vindt u belangrijk in samenwerking met andere organisaties, specifiek SUN-noodhulpbureaus en SUN Nederland?

18) Hoe zou volgens u constructieve, duurzame en gelijkwaardige samenwerking tussen religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond met andere organisaties, specifiek SUN-noodhulpbureaus en SUN-Nederland, er concreet uit kunnen zien?

19) Wat zou er volgens u nodig zijn om samenwerking rondom dit thema met SUN-noodhulpbureaus en SUN-Nederland concreet vorm te geven?

20) Wat zou er volgens u nodig zijn om samenwerking rondom dit thema met SUN-noodhulpbureaus en SUN-Nederland te verduurzamen?

21) Wat zijn volgens u aandachtspunten, voorwaarden en mogelijke knelpunten in de samenwerking rondom dit thema met SUN-noodhulpbureaus en SUN-Nederland?

22) Kunt u vertellen welke barrières u ziet omtrent de samenwerking rondom dit thema met SUN-noodhulpbureaus en SUN-Nederland?

Deel 3 Doel: concrete ideeën en mogelijkheden tot samenwerking inventariseren

23) Zou uw organisatie/ achterban in het kader van meer geld in staat en bereid zijn bij te dragen aan het giftenbudget van een SUN-noodhulpbureau? Wat zijn hierbij volgens u kansen en wat zijn belemmeringen?

24) Zou uw organisatie/ achterban in het kader van meer verbinding staat en bereid zijn bij te dragen door een bestuurslid af te vaardigen in een SUN-noodhulpbureau? Wat zijn hierbij volgens u kansen en wat zijn belemmeringen?

25) Als uw organisatie gezamenlijk met een SUN-noodhulpbureau een project zouden kunnen bedenken, wat zou dan nuttig en zinvol zijn om samen op te pakken?

26) SUN Nederland zou graag de aanbevelingen van dit onderzoek benutten en deze -afhankelijk van de uitkomsten- willen verwerken in een projectvoorstel: welke zaken zoals hierboven besproken zou u graag terugzien in dit project?

Tot slot

27) Heeft u verder nog ideeën of ervaringen rondom dit onderwerp die in dit gesprek niet aan bod zijn gekomen maar die u wel graag zou willen delen?

** Bedanken voor deelname.*

Topic-lijst 3

Interviews met SUN-noodhulpbureaus

Deel 1 Doel: Zicht krijgen op hoe het noodhulpbureau tegen armoede, schulden en urgente noden aankijkt en wat er zoal gedaan wordt, vanuit welke visie, met het oog op welke doelen

1) Kunt u vertellen wat uw bureau zoal doet rondom armoede, schulden en urgente noden en vanuit welke visie u dit doet?

**Vanaf hier inzoomen op noodhulp -hulp in geval van urgente financiële noden-*

2) Wat doet uw bureau precies als het gaat om noodhulp (bieden van hulp in geval van urgente financiële noden)?

3) Welke doelgroepen en welke hulpvragen worden ondersteund met de noodhulp die uw bureau biedt?

4) Kunt u een inschatting maken: hoe vaak per jaar uw bureau noodhulp biedt en wat geeft de organisatie er jaarlijks aan uit?

5) Kunt u vertellen op welke manier of manieren uw bureau de fondsen werft die u voor mensen in urgente financiële nood gebruikt?

6) Mogelijk komt u ook uitdagingen of problemen tegen in uw aanpak van urgente noden.

Kunt u daar iets over vertellen?

Deel 2 Doel: Zicht krijgen op ervaringen met en visie op samenwerking met andere organisaties en specifiek religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond rondom dit thema

7) In hoeverre werkt uw bureau rondom urgente noden samen met andere organisaties? (lokaal zowel als landelijk, zowel van de lokale overheid of anders)

Als er samengewerkt wordt:

- Met wie wordt samengewerkt?

- Waarin wordt samengewerkt?

8) In hoeverre werkt uw bureau rondom urgente noden samen met religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond (landelijk, regionaal of lokaal)?

Als er samengewerkt wordt:

- Met wie wordt samengewerkt?

- Waarin wordt samengewerkt?

9) In hoeverre denkt u dat organisaties elkaar (nog meer) zouden kunnen helpen of van elkaar zouden kunnen leren en elkaar versterken daar waar het gaat om noodhulp?

10) In hoeverre bent u bekend met religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond en met wat deze organisaties doen rondom het thema van armoede, schulden en noodhulp?

11) In hoeverre denkt u dat uw organisatie (nog meer) samen zou kunnen werken met religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond rondom het thema?

Als behoefte aan meer samenwerking:

12) Wat zou u daarvoor nodig hebben?

13) Wat vindt u belangrijk in samenwerking met andere organisaties, specifiek religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond?

14) Hoe zou volgens u constructieve, duurzame en gelijkwaardige samenwerking met andere organisaties, specifiek religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond er concreet uit kunnen zien?

15) Wat zou er volgens u nodig zijn om samenwerking rondom dit thema met religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond concreet vorm te geven?

16) Wat zou er volgens u nodig zijn om samenwerking rondom dit thema met religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond te verduurzamen?

17) Wat zijn volgens u aandachtspunten, voorwaarden en mogelijke knelpunten in de samenwerking rondom dit thema met religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond?

18) Kunt u vertellen welke barrières u ziet omtrent de samenwerking rondom dit thema met religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond?

Deel 3 Doel: concrete ideeën en mogelijkheden tot samenwerking inventariseren

19) Als uw bureau gezamenlijk met een religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond een project zouden kunnen bedenken, wat zou dan nuttig en zinvol zijn om samen op te pakken?

20) SUN Nederland zou graag de aanbevelingen van dit onderzoek benutten en deze -afhankelijk van de uitkomsten- willen verwerken in een projectvoorstel: welke zaken zoals hierboven besproken zou u graag terugzien in dit project?

Tot slot

21) Heeft u verder nog ideeën of ervaringen rondom dit onderwerp die in dit gesprek niet aan bod zijn gekomen maar die u wel graag zou willen delen?

** Bedanken voor deelname.*

Topiclijst 4

Groepsgesprekken met islamitische en christelijke organisaties

Opening

Projectleden stellen zich kort voor

Toelichting 'wat is noodhulp/ een noodhulp bureau' + filmpje

Er bestaan 26 SUN-noodhulpbureaus verspreid over Nederland. Deze werken allemaal samen met Stichting Urgente Noden Nederland (SUNN).

Noodhulpbureaus bieden noodhulp aan mensen die in financiële nood verkeren en tussen wal en schip dreigen te raken omdat er geen voorzieningen voor hen (meer) zijn. Concreet betekent hulp vanuit een Noodhulp bureau een (eenmalige) financiële donatie of soms een renteloze lening. Een noodhulpbureau kan alleen helpen als er geen of onvoldoende gebruik gemaakt kan worden van wettelijke regelingen of andere voorzieningen.

Een noodhulpbureau opereert altijd vanuit een samenwerkingsverband tussen professionele hulp- en dienstverleners, gemeente(n) en donateurs.

Start groepsgesprek

Genodigden stellen zich kort voor:

1) Zou u zich kort kunnen voorstellen?

- Uw naam en organisatie
- Wat doet men nu aan noodhulp, voor welke doelgroepen en welke hulpvragen worden ondersteund? (doel, doelgroepen)
- Hoe ziet u noodhulp eruit binnen uw geloofsgemeenschap?
- Hoe vaak gebeurt dit per jaar en wat geeft de organisatie er jaarlijks aan uit? (omvang)
- Waarin wilt u zich verder ontwikkelen als het gaat om noodhulp? Wat zijn uw behoeften?

Korte introductie naar volgende stap:

Misschien werkt u nog niet samen met andere organisaties, of zou u meer willen samenwerken met organisaties. We gaan het nu hebben over jullie wensen of behoeftes.

2) In hoeverre werkt uw organisatie rondom armoede, schulden en urgente financiële noden samen met andere organisaties? Met wie en waarin?

Voorbeelden organisaties:

hulp-dienstverleningsorganisaties, andere religieuze organisaties, donateurs, zelforganisaties, bedrijfsleven, gemeente/overheid, noodhulpbureaus

3) Welke vorm heeft deze samenwerking?

Voorbeelden vormen:

Elkaar financieel of in natura ondersteunen; Samen steun aan behoeftigen; Samen projecten uitvoeren; Samenwerken rondom individuele casussen; Verzorgen van trainingen en uitwisseling informatie.

4) Als uw organisatie al eerder heeft samengewerkt met andere organisaties of er zijn pogingen geweest: Wat was uw ervaring met deze samenwerking? (bijv. wat ging goed? wat minder goed? wat waren aandachtspunten?)

- de positieve voorbeelden
- de aandachtspunten en knelpunten die ervaren zijn in samenwerking

5) Wat is voor u/ uw organisatie belangrijk in samenwerking met andere organisaties? (bijv. bepaalde voorwaarden, kernwaarden of dingen die afgesproken worden?)

Verder, ingaande op de input uit de groep, in het gesprek doorvragen op:

- eventuele gemeenschappelijke normen en waarden die belangrijk zouden zijn rondom geven van noodhulp
- (mogelijk) toegevoegde waarde van samenwerking
- wat zou beter/ anders moeten om nog meer samen te werken/ of met nog meer andere organisaties samen te werken?
- mogelijke aandachtspunten, knelpunten, voorwaarden voor het uitbouwen/ verduurzamen van samenwerking

6) Welke vorm van samenwerking doet u nu nog niet, maar zou u wel interesse hebben?

(zie voorbeelden vormen bij vraag 3)

7) Werken jullie al samen met SUN-noodhulpbureaus of SUN Nederland?

- Zo ja, op welke manier en waarin?
- Zo nee, waarom niet?

8) Zou u interesse hebben om samen te werken met SUN-noodhulpbureaus en/of SUN Nederland? Als ja: In welke vorm zou het dan interessant zijn om samen te werken?

(zie voorbeeld vormen bij vraag 3)

Tot slot, concrete ideeën en mogelijkheden tot samenwerking inventariseren

9) Zou uw organisatie/ achterban in het kader van meer geld in staat en bereid zijn bij te dragen aan het giftenbudget van een SUN-noodhulpbureau?

10) Zou uw organisatie/ achterban in het kader van meer verbinding staat en bereid zijn bij te dragen door een bestuurslid af te vaardigen in een SUN-noodhulpbureau? wat zijn hierbij kansen en wat zijn belemmeringen? (deelname bestuur)

11) Als uw organisatie gezamenlijk met een SUN-Noodhulpbureau een project zouden kunnen bedenken, wat zou dan nuttig en zinvol zijn om samen op te pakken?

Afronding en bedanken

VERSLAG

Verslag bijeenkomst 12 mei 2022 : Nauwe banden, meer effect?!

Onderwerp: *Eerste bevindingen onderzoek samenwerking rondom urgente noden, armoede en schulden + gesprek over mogelijk vervolg*
Vorm: *Kennis- en netwerkbijeenkomst: informeel samenzijn met buffet, presentatie eerste bevindingen onderzoek*
Nauwe banden, meer effect?! + tafelgesprekken
Datum: *12 mei 2022*
Locatie: *Duitsche Huis in Utrecht (RDO)*
Aanwezig: *25 vertegenwoordigers van christelijke migrantenkerken, moslimorganisaties, noodhulpbureaus en overige organisaties*
Organisatie: *SUN Nederland, KIS (Kennisplatform Inclusief Samenleven), SKIN (Samen Kerk in Nederland)*

Eerste plenaire deel van de bijeenkomst

Nathalie Boerebach (directeur SUN Nederland) heet deelnemers welkom en bedankt de Ridderlijke Duitse Orde (RDO) voor de gastvrije ontvangst. Aernout Montauban vertelt over de geschiedenis van de RDO en de historische locatie het Duitse Huis.

Aanleiding onderzoek

door: Nathalie Boerebach (SUN Nederland)

Bij SUN Nederland viel het op dat er bij de noodhulpbureaus regelmatig aanvragen worden gedaan door hulp- en dienstverleners voor mensen met een islamitische¹ achtergrond. Op basis hiervan ontstond bij SUN Nederland het idee te verkennen of er (meer) samenwerking mogelijk is met islamitische organisaties rondom het thema van armoedebestrijding, schulden en noodhulp. Vervolgens werd de interesse verbreed naar samenwerking met zowel islamitische- als christelijke organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond.. SUN Nederland benaderde het Kennisplatform Inclusief Samenleven (KIS²) met de vraag of deze organisatie onderzoek naar dit onderwerp wilde doen. Het onderzoek heeft de volgende onderzoeksvraag:

Hoe kunnen armoede, schulden en urgente noden in Nederland effectiever bestreden worden door nauwere samenwerking tussen (diverse) islamitische en christelijke organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond enerzijds en SUN-noodhulpbureaus en SUN Nederland anderzijds?

Deze bijeenkomst is bedoeld om de eerste opbrengsten van het onderzoek met de deelnemers en andere geïnteresseerden te delen en als een eerste aanzet voor het smeden van nauwere banden. In Juli 2022 zal het onderzoeksrapport gereed zijn.

Het tweede deel van de avond gaan we in gesprek met elkaar over een mogelijk vervolg.

Presentatie van het kwalitatief onderzoek

door: Inti Soeterik (KIS/ Verwey-Jonker Instituut)

¹ Deze achtergrond blijkt uit casuïstiek of context van gedane aanvragen, noodhulpbureaus vragen niet naar de religie van personen met urgente noden in het aanvraagformulier en registreren deze dan ook niet.

² Zie www.kis.nl

VERSLAG

Het Sociaal Cultureel Planbureau stelt: 1 miljoen mensen met een migratie achtergrond in Nederland zijn christelijk. En ongeveer 850.000 van de Nederlanders beschouwt zich als moslim. In Nederland zijn 26 noodhulpbureaus in ruim 100 gemeenten actief, gezamenlijk geven zij miljoenen euro's uit aan duizenden huishoudens met urgente noden.

De onderzoekers spraken in het kader van dit onderzoek met personen uit de drie gelederen: islamitische organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond, christelijke organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond (migrantenkerken) en SUN-noodhulpbureaus.

A. Hoofdbevindingen van de onderzoekers:

- ⇒ Alle organisaties die betrokken waren bij het onderzoek zijn intrinsiek gemotiveerd om mensen die in nood verkeren te helpen.
- ⇒ Menig organisatie doet al veel op het gebied van hulp aan behoeftigen. Er zijn wel verschillen tussen de organisaties, het type activiteit, de mate waarin die plaatsvindt en de organisatie daarvan (van koepels landelijk tot kleine organisaties lokaal).
- ⇒ Op uitzondering van SPIOR (Rotterdam) en twee lokale christelijke organisaties na, hebben de andere religieuze organisatie van gemeenschap met migratie achtergrond nog niet samengewerkt met noodhulpbureaus.
- ⇒ Onder de religieuze organisaties is weinig of geen bekendheid met SUN-noodhulpbureaus en/of SUN Nederland.
- ⇒ Van de deelnemende SUN noodhulpbureaus heeft nog geen een structureel samengewerkt met religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond.
- ⇒ Onder deze SUN noodhulpbureaus is weinig bekendheid met religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratieachtergrond en wat zijn doen rondom het thema.
- ⇒ Alle geïnterviewde organisaties zien meerwaarde in samenwerking.
- ⇒ Er is steun voor verdere verkenning naar waar mogelijkheden tot samenwerking liggen.

B. Aandachtspunten die genoemd worden bij samenwerking:

- ⇒ Men deelt het beeld dat SUN-noodhulpbureaus en de religieuze organisaties **verschillende types organisatie** zijn: religieuze organisaties werken vaak minder geformaliseerd, met meer vrijwilligers en zetten zich ook in op spiritueel/godsdienstig terrein.
- ⇒ **Er zijn verschillen in cultuur:** uitgangspunten, visies op hulp en institutionalisering daarvan, gebruiken en tradities, waarden en normen.
- ⇒ **Schaamte over armoede, schulden, noden** speelt in bepaalde gemeenschappen een rol, het belang van waarborgen van privacy van hulpbehoevenden wordt benadrukt.
- ⇒ **Diversiteitssensitiviteit** is van belang vanuit SUN-noodhulpbureaus en SUN Nederland en ook andere instanties die samenwerken met religieuze organisaties van gemeenschappen met een migratie achtergrond.

C. Randvoorwaarden om goed samen te kunnen werken:

- ⇒ Samenwerking vanuit **een gelijkwaardige basis** is van belang en kan leiden tot het beter doorverwijzen van behoeftigen.
- ⇒ Het heeft nut om samen de **dialog** aan te gaan om verder te verdiepen wat samenwerking zou kunnen zijn en hoe deze vorm zou kunnen krijgen.
- ⇒ Meer (lokale) (naams)**bekendheid van/met elkaar** is nodig om samen te werken.
- ⇒ Het scheppen van **een (vertrouwens)band** is noodzakelijk.

D. Mogelijke vormen van samenwerking:

- ⇒ Toetreden van achterban van moskeeën en/of kerken tot een eventuele Raad van Advies van een lokaal SUN-noodhulpbureaus.
- ⇒ Toetreden van achterban van moskeeën en/of kerken tot het bestuur van een SUN-noodhulpbureau.
- ⇒ Opzetten kennisdeelprojecten rond preventie van armoede en schulden.
- ⇒ Elkaar en hulp- en dienstverleners helpen mensen te bereiken.
- ⇒ Bijdragen van achterban/ koepels van moskeeën en/of kerken aan fondsenwerving en directe donaties.

VERSLAG

- ⇒ Ondersteuning door SUN-noodhulpbureaus bij het opzetten van een liefdadigheidstak binnen moskeeën en kerken.

Twee organisaties stellen zich voor aan de aanwezigen en geven hun betrokkenheid met het onderwerp armoede, schulden en urgente noden aan:

SKIN Samen Kerk in Nederland,

[Over SKIN \(Samen Kerk In Nederland\) \(skinkerken.wixsite.com\)](http://skinkerken.wixsite.com)

door: Madelon Grant, coördinator

SKIN is de koepel voor internationale en migrantenkerken (180 kerken). De reden om mee te doen aan deze verkenning is dat veel internationale kerken / migrantengemeenschappen gewend zijn elkaar te helpen en nog niet veel samenwerken met noodhulpbureaus.

SKIN heeft met name contact met de leiders van kerken. De ervaring is dat de grootste last (om hulp te verlenen) bij een klein deel komt te liggen, maar dit deel is daartoe niet altijd het beste geëquipeerd. In de praktijk ziet SKIN dat veel christelijke migranten die uit het systeem vallen, aankloppen bij de migrantenkerken. Maar de terugkeer vanuit die kerken in het systeem vindt nauwelijks plaats, mede omdat de mogelijkheden binnen het sociaal domein bij kerkelijk leiders soms onvoldoende bekend zijn. Door grotere verschillen in rijk en arm is de last op de schouders van de kerken groter geworden. SKIN hoopt op betere lastenverdeling en moet het hierbij van de samenwerking hebben. Een onderzoek als dit kan daar zeker aan bijdragen!

Toelichting op Hasene

[Over Ons – Hasene.nl](http://Hasene.nl)

door: Ahmet Alakay, secretaris (tevens werkzaam voor Nederlands Migratie Instituut)

Hasene betekent “het goede, mooie en het liefdadige” en is een islamitische organisatie die voor iedere behoeftige werkt. Het doel is het verbeteren van leefomstandigheden van behoeftigen en armen over de hele wereld. Momenteel biedt Hasene bijvoorbeeld hulp aan vluchtelingen vanuit Oekraïne. Ook deelt de organisatie voedselpakketten uit tijdens de vastenperiode Ramadan.

Hasene maakt vanwege toenemende armoedeproblematiek in Nederland in haar werk een omslag van internationaal gericht naar meer nationaal gerichte ondersteuning in Nederland. Moslimjongeren (van inmiddels de vierde generatie) zijn er stellig over dat ze onderdeel zijn van de samenleving hier, in Nederland, en dat zij hier een bijdrage willen leveren. Een bijeenkomst als vanavond kan onze wens tot nationale samenwerking mede vormgeven.

Tweede deel bijeenkomst: tafelgesprekken aan drie tafels met aan iedere tafel 6 - 8 deelnemers en een moderator

Tafelgenoten bespreken:

- ⇒ **Wat heeft de presentatie bij jullie los gemaakt?**
- ⇒ **En waar zien jullie kansen om met elkaar actie te ondernemen? Waar past het bij de agenda van jullie eigen organisatie?**

Sociale kaart

Voor veel mensen - en zeker mensen die recenter in Nederland of in het werktterrein gekomen zijn - is onduidelijk wat er allemaal bestaat aan interventies, initiatieven en organisaties op het gebied van armoede, schulden en urgente noden. De vraag wordt gesteld of er een sociale kaart is van al deze verschillende organisaties.

Aanwezigen vertellen: er bestaan wel overzichten, maar er is geen landelijk integraal beeld van wie precies waar actief is en wat die organisatie precies doet. De moeilijkheid is dat dit lokaal zeer verschilt en de geschiedenis uitwijst dat het zeer moeilijk is deze overzichten actueel te houden, ook om het eigenaarschap ervan ergens te beleggen.

VERSLAG

Zou een vervolg kunnen zijn:

- a. Het opstellen van sociale kaart(en) met lokaal én/of landelijk beeld. Voor lokale organisaties én voor landelijke koepels. Inzichtelijk maken wie wat doet, waar we elkaar op kunnen vinden, op welke thema's.
- b. Een platform waar lokale organisaties zich aan elkaar voorstellen.
- c. Een manier bedenken waarop de landelijke organisaties elkaar makkelijker kunnen vinden.

Ondersteuning bieden aan mensen in nood in Nederland

Marokkaans-Nederlandse en Turks-Nederlandse jongeren denken anders dan hun ouders en hebben steeds minder of zelfs geen binding met hun land van herkomst. De 3^e generatie nog wel, die ging op vakantie naar het land van hun ouders in hun jeugd, maar de 4^e generatie is vaak geheel op Nederland georiënteerd.

Islamitisch Centrum Imam Malik Leiden (ICIM) vertelt dat de organisatie al jaren samenwerkt met de Voedselbank op landelijk niveau (ICIM zamelt geld in, veelal gericht op het kunnen voorzien in eten). Recent is de organisatie ook bij de opvang van vluchtelingen betrokken geraakt, met name bij het verstrekken van voedsel aan Oekraïense vluchtelingen.

Sommige islamitische organisaties zijn vrij in hun keuze waar, voor wie en hoe zij (financiële) noodhulp zouden willen ondersteunen. Anderen zien dat gedoneerd geld geoormerkt is en moet blijven voor specifiek en uitsluitend de islamitische gemeenschap; dit geld kan niet in algemene zin besteed worden. Een SUN-noodhulpbureau zou in zo'n geval wel ondersteuning kunnen vragen voor de aanvragen die de islamitische gemeenschap betreffen. Op deze manier weet een islamitische organisatie zich verzekerd van het feit dat geloofsgenoten worden geholpen. Voor andere islamitische organisaties speelt dit minder, zij kunnen geld doneren voor iedereen in Nederland met urgente noden.

Lokaal zijn de lijntjes korter; voor migrantenkerken, op landelijk niveau worden processen stroperiger. Het is volgens deelnemers nodig dat er op landelijk niveau gesproken wordt tussen een aantal organisaties onderling, terwijl alvast op lokaal niveau begonnen wordt met samenwerking die morgen al kan beginnen.

Een SUN-noodhulpbureau registreert geen geloof op het aanvraagformulier, maar kan wel vaak aan de casus afleiden of het een aanvraag voor een islamitische persoon betreft (bijv. uit zinnen als "een Marokkaanse weduwe durft niet bij haar moskee om hulp te vragen").

SUN-noodhulpbureaus zien dat de problemen zich opstapelen (energier rekening, de Belastingdienst gaat bij ondernemers weer heffen en regelingen stoppen, inflatie): de aanwezigen verwachten in het veld rondom armoede en schulden na de zomer 2022 een toename van het aantal mensen dat het niet gaat redden met hun inkomen. Een toename van mensen met urgente noden. SUN-noodhulpbureaus en SUN Nederland maken soms lokaal en soms op landelijk niveau afspraken met fondsen om beschikbaar geld te verdelen. Daarbij zijn SUN-noodhulpbureaus wel gewend om te werken met geoormerkt geld, bijv. geld dat alleen beschikbaar is voor ouderen, jongeren of verstandelijk gehandicapten. Die afspraken kunnen noodhulpbureaus dus maken als het om specifieke doelgroepen gaat, alhoewel ze liever werken met niet geoormerkt geld. Noodhulpbureaus vinden het fijner als het giftenbudget iedereen ten goede komt.

Als SUN Nederland en islamitische en christelijke migrantenorganisaties zouden komen tot een donatierelatie dan zijn er mogelijkheden om dit nader met elkaar uit te zoeken. Hierbij moet er o.a. aandacht zijn voor de onafhankelijke positie van de SUN-noodhulpbureaus. Ook het feit dat het voor sommige religieuze organisaties moeilijker is om geld over te maken of bankrekeningen te verkrijgen in het kader van de Nederlandse (bank)wetgeving op het terrein van bestrijden van witwassen en terrorisme moet meegenomen worden in de gesprekken.

Een mogelijk vervolg zou kunnen zijn:

- ⇒ Het desgewenst oormerken bij een SUN-noodhulpbureau van gedoneerd geld voor bepaalde doelgroepen, om een pilot te kunnen starten en in een eerste fase vertrouwen op te bouwen tussen de verschillende organisaties.
- ⇒ Tastbare hulp bieden aan Voedselbanken met bijv. halal-voedselpakketten.

VERSLAG

- ⇒ De landelijke organisaties gaan in gesprek op landelijk niveau en kunnen de infrastructuur van de lokale organisaties/achterban met elkaar in contact brengen (de sociale kaart). SUN Nederland heeft echter nog geen landelijke dekking, dus gezocht moet worden naar de gebieden waar overlap zit. Lokaal kan dan naar vormen van samenwerking worden gezocht.

Wat is de agenda van de organisaties, pro-actief?

ICIM geeft aan heel actief te zijn richting Voedselbanken in verband ook met halal-voedselpakketten. De organisatie stapt daar zelf ook actief op af. Voedsel past goed bij de identiteit van de organisatie: snel aanpakken. De organisatie heeft ook landelijk geld ingezameld om hulp te bieden in Limburg na de overstroming. Maar had daar nog geen goede ingangen om de hulp ook daadwerkelijk goed op zijn plek te krijgen. Een noodhulpbureau zou daar wel een uitkomst voor kunnen zijn.

Hasene geeft aan tot op heden vooral pro-actief te zijn geweest in het buitenland, maar geeft aan dat het bestuur anno 2022 ook meer in Nederland wil gaan doen. De SUN-noodhulpbureaus zouden prima in deze agenda passen.

Migrantenkerken hebben te maken met zowel mensen die recenter in Nederland zijn (waaronder ook vluchtelingen) als mensen die niet over (de juiste) papieren beschikken: voor deze gemeenschap is het van belang om te weten hoe en met wie de noodhulpbureaus precies werken en wat er met hun gegevens gebeurt. Sommige mensen zijn in het thuisland vervolgd door de machthebbers en hebben ervaren wat er kan gebeuren als hun gegevens in verkeerde handen vallen.

CONCLUSIES van de drie gesprekstafels

Tijdens de wrap up van de avond geven aanwezigen als reactie dat zij het een geweldige avond vonden. Goed om elkaar te ontmoeten, te spreken, met elkaar van gedachten te wisselen. Ook de KIS-onderzoekers geven aan dat zij veel onderzocht hebben in de loop der jaren, maar dat zij de scope en opbrengsten van dit onderzoek toch ook heel bijzonder vinden.

De conclusies van vanavond:

Vervolg verkenning/ kennismaking

Zou een vervolg kunnen zijn:

- ⇒ We kunnen starten met een verdere verkenning (mogelijk een leernetwerk in samenwerking met Movisie), zodat we elkaar beter gaan leren kennen. Door meer met elkaar te spreken, te leren van elkaars werkwijze enz. groeit naast bekendheid ook het onderlinge vertrouwen.
- ⇒ We kunnen een online community, een soort Facebook, maken waarin we laten weten wie waar van is, wie wat kan; zodat we elkaar kunnen vinden?

Organisaties en personen willen elkaar eerst leren kennen, vertrouwen in elkaar doen groeien; dit kan leiden tot meer samenwerking, concrete aanpak en betere noodhulp voor mensen met urgente noden. Deelnemers willen met elkaar verder verkennen, daarvoor is absolute gelijkwaardigheid van groot belang. Ook is het goed te realiseren dat religieuze organisaties echte gemeenschappen zijn die meer holistisch werken, dus op meer gebieden dan alleen noodhulp.

Deelnemers geven voorkeur aan voor een structurele / duurzame samenwerking en niet aan iets eenmaligs. Deelnemers zien liever projecten dan korte acties; dit moet mogelijk zijn gezien het meerjarenbeleid dat veel organisaties kennen, daar kunnen we met elkaar op inhaken.

Onderscheid is te maken tussen acties voor de landelijke en voor de lokale organisaties:

- Landelijke organisaties zijn bereid meer samen te werken en kunnen elkaar naar aanleiding van deze avond meer gaan opzoeken en verder verkennen waar de agenda's van de organisaties elkaar kruisen.
- Lokaal kunnen de betrokkenen bij het onderzoek (maar mogelijk ook breder) met elkaar aan de slag om nieuwe netwerken en samenwerking vorm te geven. Mogelijk door in een aantal pilot-gemeenten aan de slag te gaan.

VERSLAG

Voorzetting na het onderzoek en deze bijeenkomst zou eventueel kunnen in een:

"**Platform voor verdere ontmoeting**". Met vervolgbijeenkomsten onder elkaar. We zouden dan bijvoorbeeld:

- Een presentatie kunnen programmeren over hoe SPIOR werkt in R'dam.
- Ervaringen en expertise met elkaar delen (bv over thema's als huiselijk geweld, onderwijs, geldzorgen).
- Hulpverleners betrekken die al samenwerken met een SUN noodhulpbureau.
- Specifieke doelen delen.

Leernetwerk (gefaciliteerd door Movisie)

Zorgen dat mensen met elkaar aan tafel komen, concrete ideeën uitwerken: behoeften in kaart brengen. Er kunnen verschillende soorten leernetwerken zijn, zoals:

- o lokale leernetwerken
- o landelijke leernetwerken

Werkgroep voor agendasetting bij Rijk en gemeenten

Met de juiste infrastructuur kunnen we een knooppunt vormen waarin alle deelnemende organisaties samenkomen, daarmee maken we massa en kunnen we het overheidsbeleid voeden met onze inzichten.

Onderscheid binnen de groep tussen "gevers en nemers"

Binnen de deelnemers zijn partijen te onderscheiden die zich kwalificeren als "gevers" (zij die donaties doen). Zij kunnen met elkaar plan bedenken hoe we dat in Nederland meer samen kunnen doen.

Hiervoor graag vaker dit soort ontmoetingen (bv in een leernetwerk).

Ook kunnen zij mensen / organisaties die mensen en organisaties aan elkaar verbinden.

Investeren in elkaar kan op allerlei (praktische) manieren:

- (vaste) contactpersoon per organisatie aanwijzen
- bij elkaar op bezoek / dagjes meelopen
- behoefte vanuit (Islamitische) organisaties om preventiever te kunnen werken.
- bij lokale benadering van een moskee, altijd een landelijke check / advies over samenwerking
- krachten bundelen op het gebied van data: waar schiet wetgeving te kort, kunnen we daar niet samen een vuist maken i.p.v. ieder apart.
- de achterban ook betrekken in het elkaar beter leren kennen (door bv elkaars posts op social media te liken; flyers uit te wisselen, artikelen op elkaars intranet te plaatsen, etc.).

Deelnemen lokale partijen aan een SUN-noodhulpbureau

- mogelijkheden voor deelnemen aan Raad van Advies
- mogelijkheden voor deelnemers in een lokaal SUN-bestuur.

Conclusie samengevat in slotwoord Nathalie Boerebach, directeur SUN Nederland:

SUN Nederland zal zorgdragen voor een verslag van deze avond. Op basis daarvan kunnen alle aanwezigen nog eens overleggen in eigen kring (bijv. op een bestuursvergadering of lokaal platform) en bepalen met welke aspecten zij verder willen.

We beschouwen dit als een goede start die door een ieder gewaardeerd wordt en we nodigen jullie graag uit voor een tweede bijeenkomst waarbij we verder kunnen bouwen op het fundament dat we vanavond gelegd hebben!

BIJLAGE

DEELNEMERSLIJST - Bijeenkomst 12 mei

VERSLAG

<i>Naam</i>	<i>Organisatie</i>
Ahmet Alakay	Hasene/ Milli Gorus
- Mesvin Aman	Ethiopische Orthodoxe kerk NL
- Ab Chrifi	UPLR
- Rhoinde Doth	Evangelische Broedergemeente
- Imad el Fadili	Nationaal Zakat Fonds
- Cobi Klappe	Geloof & Samenleving van de Remonstranten
- Cangiz Korkmaz	ISN/HDV/Diyanet
- Mamyazewal	Ethiopische kerk Nederland
- Behareh Masroufi	Iraanse kerk Tavaode Tazeh
- Wahid Roezi	idem
Wil Broekman	SUN Lekstroom
- Johan Groothedde	Noodfonds Zwolle
- Jan Willem van Heemstra	SUN Nederland/ RDO
- Saskia Keuzekamp	SUN Nederland/ Movisie
- Aernout Mopntauban van Swijndregt	RDO
- Madelon Grant	SKIN
- Anna Kornelis	SKIN
- Inti Soeterik	KIS / Verwey-Jonker Instituut
- Jeroen Vlug	KIS / Movisie
- Dunya Yassine	KIS / Verwey-Jonker Instituut
- Nathalie Boerebach, Angélique van Lynden, Lilian van Zandbrink - SUN Nederland	
- priester Daniel Yifru	
- Yucel Aydemir	
-	
- .	
- .	

Kennisplatform **inclusief samenleven**

Colofon

Financier:
Auteurs:

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Dr. I.M. Soeterik
J. Vlug, MA
Drs. A. Hamdi
R. Yohannes, MSc
D. Yassine, MSc
Adobe Stock, 296717897, Zerbor
Design Effects
Kennisplatform Inclusief Samenleven
P/a Kromme Nieuwegracht 6
3512 HG Utrecht
T (030) 230 3260

Foto omslag:
Ontwerp:
Uitgave:

De publicatie kan gedownload worden via de website van het Kennisplatform
Inclusief Samenleven: <http://www.kis.nl>.

ISBN 978-94-6409-176-2

© Kennisplatform Inclusief Samenleven, Utrecht 2022.
Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut.
Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt
vermeld.
The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial
reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.

KIS heeft per 1 februari 2022 een nieuwe naam! De afkorting staat voor:
Kennisplatform Inclusief Samenleven.

Het maken van dit KIS kennisproduct is in 2021 nog onder de oude naam
begonnen, maar omdat het na 1 februari 2022 is gepubliceerd, hebben we de
nieuwe naam gebruikt. Meer weten over de nieuwe naam van KIS: [KIS: koers-
vast met een nieuwe naam | Kennisplatform Inclusief Samenleven](#)

KENNISPLATFORM INCLUSIEF SAMENLEVEN

Kennisplatform Inclusief Samenleven doet onderzoek, adviseert
en biedt praktische tips en instrumenten over vraagstukken rond
inclusie en diversiteit. Daarnaast staat het platform open voor
vragen, signalen en meningen en formuleert daar naar beste
vermogen een antwoord op.

Deze kennisuitwisseling is bedoeld om een fundamentele bijdrage
te leveren aan een pluriforme en stabiele samenleving.
Blijf op de hoogte van alle projecten, vragen en antwoorden en
andere kennisuitwisseling via www.kis.nl, de nieuwsbrief, Twitter
en LinkedIn.

